

UNIVERZITA KARLOVA

Filozofická fakulta

Ústav germánských studií

Oddělení skandinavistiky

Diplomová práce

Aneta Grossová

**Kontrastivní analýza norského a českého pasiva**

**Contrastive analysis of passive voice in Norwegian and Czech**

Praha, 2015

Vedoucí práce: PhDr. Petra Štajnerová, Ph.D.

**Poděkování**

Ráda bych tímto poděkovala vedoucí práce, PhDr. Petře Štajnerové, Ph.D., za cenné rady a připomínky k této práci.

**Prohlášení**

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 28. července 2015

.....

Aneta Grossová

## **Abstrakt**

Tato diplomová práce pojednává o způsobech využití pasiva v norském a českém jazyce. Teoretická část podává obecnou charakteristiku kategorie slovesného rodu a popisuje jednotlivé způsoby pasivního vyjádření v obou jazycích. Praktická část je rozdělena na dva víceméně samostatné celky. V prvním z nich je pomocí jazykových korpusů zkoumán poměr činného a trpného rodu a zastoupení různých typů pasivních konstrukcí v odborném, publicistickém a uměleckém funkčním stylu. Druhá část sleduje především způsoby překladu pasiva v norských beletristických textech do češtiny, v menší míře se však dotýká i otázky celkové frekvence pasiva v překladu.

## **Klíčová slova**

pasivum, trpný rod, kontrastivní analýza, norština, čeština, diateze, slovesný rod, korpus, překlad

## **Abstract**

This thesis describes the various uses of the passive voice in Norwegian and Czech. The theoretical part defines the category of voice and describes different ways of expressing the passive voice in both languages. The practical part comprises two largely independent chapters. The first one uses text corpora to explore the ratio between the active and passive voice as well as the frequency of different passive constructions in technical, journalistic and literary styles. The second chapter focuses mainly on methods of translating the passive voice used in Norwegian literature to Czech; however, it also touches the topic of the overall frequency of the passive voice in translation.

## **Key words**

passive voice, contrastive analysis, Norwegian, Czech, diathesis, corpus, translation

## Obsah

Úvod.....	9
1. Slovesný rod.....	10
2. Pasivum v norštině.....	14
2.1. Bli-pasivum.....	21
2.2. Være-pasivum.....	22
2.3. S-pasivum.....	23
2.4. Få-pasivum.....	27
2.5. Komplexní pasivum.....	28
3. Pasivum v češtině.....	30
3.1. Opisné pasivum.....	30
3.2. Zvratné pasivum.....	35
3.3. Další deagentizační konstrukce.....	39
4. Frekvence pasiva v nepřekladových textech.....	41
4.1. Norština.....	41
4.1.1. S-pasivum.....	42
4.1.2. Være-pasivum.....	43
4.1.3. Bli-pasivum.....	47
4.2. Čeština.....	47
4.2.1. Opisné pasivum.....	48
4.2.2. Zvratné pasivum.....	50
4.3. Celkové výsledky.....	51
4.3.1. Pasivum v norštině.....	51
4.3.2. Pasivum v češtině.....	52
5. Pasivum v beletrii a způsoby jeho překladu.....	54
5.1. Bli-pasivum.....	54
5.1.1. Aktivum.....	55
5.1.2. Opis.....	56
5.1.3. Všeobecný konatel ve tvaru 3. os. mn. č.....	57
5.1.4. Opisné pasivum.....	57
5.1.5. Zvratné pasivum.....	58
5.1.6. Nominální konstrukce.....	59
5.1.7. Verbonominální predikace se zpřídavnělým přičestím trpným.....	59
5.2. Være-pasivum.....	61
5.2.1. Opis.....	61
5.2.2. Opisné pasivum.....	62
5.2.3. Verbonominální predikace se zpřídavnělým přičestím trpným.....	63
5.2.4. Nominální konstrukce.....	63
5.2.5. Aktivum.....	63
5.2.6. Mít + zpřídavnělé přičestí trpné.....	64

5.2.7. Všeobecný konatel ve tvaru 3. os. mn. č.....	65
5.2.8. Zvratné pasivum.....	65
5.3. S-pasivum.....	66
5.3.1. Opis.....	67
5.3.2. Zvratné pasivum.....	67
5.3.3. Opisné pasivum.....	67
5.3.4. Aktivum.....	68
5.3.5. Všeobecný konatel ve tvaru 3. os. mn. č.....	68
5.4. Celkové výsledky.....	70
Závěr.....	74
Bibliografie.....	77
Přílohy.....	79

## **Seznam tabulek**

Tabulka 1 – Příčestí minulé v nynorsku

Tabulka 2 – Paradigma bli-pasiva

Tabulka 3 – Paradigma vøre-pasiva

Tabulka 4 – Časování s-sloves v bokmálu

Tabulka 5 – Časování s-sloves v nynorsku

Tabulka 6 – Frekvence s-pasiva

Tabulka 7 – Frekvence vøre-pasiva

Tabulka 8 – Frekvence bli-pasiva

Tabulka 9 – Frekvence opisného pasiva

Tabulka 10 – Frekvence zvratného pasiva

Tabulka 11 – Frekvence pasiva v norštině

Tabulka 12 – Frekvence pasiva v češtině

Tabulka 13 – Způsoby překladu bli-pasiva

Tabulka 14 – Způsoby překladu vøre-pasiva

Tabulka 15 – Způsoby překladu s-pasiva

Tabulka 16 – Způsoby překladu norských pasivních konstrukcí

Tabulka 17 – Frekvence pasiva v původní norské literatuře

Tabulka 18 – Frekvence pasiva v českých překladech

## **Seznam grafů**

Graf 1 – Frekvence pasiva v norštině

Graf 2 – Frekvence pasiva v češtině

Graf 3 – Způsoby překladu bli-pasiva

Graf 4 - Způsoby překladu vøre-pasiva

Graf 5 – Způsoby překladu s-pasiva

Graf 6 – Způsoby překladu norských pasivních konstrukcí

## Vysvětlivky

- LC-n CHRISTENSEN, Lars Saabye, 2001. *Halvbroren*. Oslo: J. W. Cappelens Forlag.
- LC-č CHRISTENSEN, Lars Saabye, 2004. *Poloviční bratr*. Brno: Doplněk. Přeložila Jarka Vrbová.
- HØ-n ØRSTAVIKOVÁ, Hanne, 2001. *Like sant som jeg er virkelig*. Oslo: Forlaget Oktober.
- HØ-č ØRSTAVIKOVÁ, Hanne, 2007. *Ve skutečnosti*. Vyd. 1. Brno: Doplněk. Přeložila Miluše Juříčková.
- KS-n SKOMSVOLDOVÁ, Kjersti Annesdatter, 2012. *Jo fortere jeg går, jo mindre er jeg*. Oslo: Forlaget Oktober.
- KS-č SKOMSVOLDOVÁ, Kjersti Annesdatter, 2014. *Čím jdu rychleji, tím jsem menší*. Vyd. 1. Praha: Argo. Přeložil Ondřej Vimr.



## Úvod

Tato diplomová práce pojednává o trpném rodu v norštině a češtině. Jejím cílem je poskytnout komplexní náhled na způsoby využití různých pasivních konstrukcí v obou jazycích a vysledovat, jestli mezi jednotlivými pasivními konstrukcemi napříč oběma jazyky existují nějaké významné podobnosti, či jestli jsou naopak konstrukce pro vyjádření trpného rodu specifické pro daný jazyk. Ve středu zájmu této práce stojí především frekvence jednotlivých pasivních konstrukcí v závislosti na různých funkčních stylech a také otázka překladu norských pasivních konstrukcí do češtiny.<sup>1</sup>

Práce je tradičně rozdělena na dvě části. V první, teoretické části se seznámíme s jednotlivými možnostmi pasivního vyjádření v obou zkoumaných jazycích a definujeme pojmy, bez kterých se při popisu pasiva neobejdeme. Teoretická část je členěna do tří samostatných kapitol. V první kapitole o slovesném rodu popíšeme obecné vlastnosti pasiva, a to především z hlediska sémantického a pragmatického. V dalších dvou kapitolách se zaměříme na konkrétní způsoby pasivního vyjádření v norštině a v češtině a vymežíme, které z uvedených konstrukcí budeme dále zkoumat v praktické části. V teoretické části se budeme zabývat oběma formami písemné norštiny, tedy bokmål i nynorskem. V části praktické se omezíme na majoritní bokmål.

Těžištěm této práce je praktická část, která sestává ze dvou do velké míry samostatných kapitol. V první se za pomoci norského a českého jazykového korpusu pokusíme vysledovat, jaké zastoupení mají jednotlivé pasivní konstrukce v odborném, publicistickém a uměleckém stylu. Získané výsledky do jisté míry využijeme i v poslední kapitole, která se zabývá otázkou pasiva z hlediska překladu. Na překladech tří norských románů do češtiny se pokusíme vysledovat, jakým způsobem překladatelé k převodu trpného rodu přistupují – jestli jednotlivé norské pasivní konstrukce překládají obdobně, či jestli existují tendence volit pro překlad každé z nich nějaký specifický jazykový prostředek. V neposlední řadě se zaměříme také na celkovou frekvenci pasiva v českých překladech, abychom zjistili, jestli se bude lišit od frekvence pasiva v původních českých textech, kterou jsme získali analýzou korpusu.

---

<sup>1</sup> Tento směr jsme zvolili s ohledem na české překladaatele z norštiny. Pro jejich účely je přínosnější znalost tendencí, které jsou vlastní překladu norské beletrie do češtiny, než tendencí spojených s překladem v opačném směru.

## 1. Slovesný rod

Slovesný rod neboli genus verbi je gramatická kategorie, která vyjadřuje vztah mezi agentem a subjektem.<sup>2</sup> Obecně platí, že zaujímá-li agens pozici podmětu, jedná se o rod činný, neboli tzv. aktivum,<sup>3</sup> a je-li agens z podmětové pozice vytlačen, mluvíme o slovesném rodu trpném, neboli o tzv. pasivu. (Kopečný 1962, s. 118) Vztah mezi agentem a subjektem dále spadá pod tzv. vztahy diateze, což jsou obecně vztahy mezi participanty propozice a jejich syntaktickými pozicemi ve větě. (Daneš 1987, s. 233) Jinými slovy, diateze popisuje možnost vyjádřit jednu propozici různými větnými strukturami. Věty s aktivní konstrukcí se označují jako věty s primární diatezí: *Školku vybudovali brigádníci*, zatímco věty s pasivní konstrukcí jsou typickým příkladem diateze sekundární, tedy takové, v níž je agens odsunut z pozice podmětu: *Školka byla vybudována brigádníky*. (Grepl 1986, s. 154) Například v češtině patří mezi věty se sekundární diatezí kromě pasivních konstrukcí se zvrtnou slovesnou formou či se spojením slovesa *být* a trpného participia také konstrukce ve formě slovesa *mít* či *dostat* a trpného přičestí a sekundárně také konstrukce typu *O tom psali v novinách*. (Ibid., s. 154-155, 163) Námi konzultované norské gramatiky se otázkou diateze přímo nezabývají, lze však předpokládat, že se mezi věty se sekundární diatezí budou řadit obdobné konstrukce jako v češtině, tedy pasivní konstrukce ve formě pomocného slovesa *bli*, *være* či *få* a minulého přičestí, konstrukce s tzv. s-pasivem a komplexním pasivem a v neposlední řadě také konstrukce vyjadřující všeobecného lidského konatele.

Pro pořádek se nejdříve zaměříme na sémantickou strukturu věty a na její participanty. Sémantická struktura věty je dána povahou predikátu, jelikož právě od něj se odvíjí počet a typ participantů ve větě. Predikát může být buď zcela nevalenční (v bezpodmětných větách typu *Prší / Det regner*)<sup>4</sup>, nebo na sebe může vázat různý počet větných členů. Ačkoli valence přísudku aktivních vět, které lze převést na pasivum, může být různá, nejčastěji mají formu „pdmět – přísudek – předmět“: *Kåre spiste kaka*. (Faarlund 1997, s. 683) Předmět takovéto výchozí aktivní věty se v pasivu přesouvá do pozice podmětu a z původního podmětu se stává fakultativní větný člen ve formě příslovečného určení: *Kaka ble spist (av Kåre)*. (Ibid., s. 683)

---

<sup>2</sup> Pro zjednodušení je zde pod označení agens zahrnut i kauzátor, kterému je věnován prostor v dalších kapitolách.

<sup>3</sup> Za aktivní věty se nicméně považují i věty bezpodmětne typu *prší*, *mrzne*. (Kopečný 1962, s. 119)

<sup>4</sup> Formální pdmět *det* nemá žádný sémantický obsah, a tudíž ani roli. (Faarlund 1997, s. 687)

Pro problematiku slovesného rodu jsou nejdůležitější dva participanty – agens a patiens. Jak již bylo řečeno, zaujímá agens v aktivních větách pozici podmětu (tedy *Káre* = agens). Naopak patiens se v aktivních větách typicky vyskytuje v pozici předmětu a při pasivizaci se z něj stává podmět (*kaka* = patiens). Počet stanovených sémantických rolí se v různých gramatikách často liší, jelikož k zobecnění participantů může docházet na různých rovinách abstrakce. (Grepl 1986, s. 141) Při uvažování o pasivu se běžně používá poměrně obecné vymezení sémantických rolí agentu a patientu, které se jinak běžně dále rozčleňují na více aktantů. Agentem se zde rozumí personický původce a zároveň i nositel děje v širším slova smyslu, zatímco patiens zde zastává funkci entity nějakým způsobem zasažené dějem. (Daneš 1987 s. 236) Odhlédneme-li od problematiky slovesného rodu, pak se jako agens při užším vymezení označuje participant, který je původcem nějaké (většinou záměrné) činnosti (*Lev se snadno zmocnil kořisti*). (Ibid., s. 44-45) Pokud je participant vykonávající určitou činnost nepersonický či zcela neživotný, je jeho agentní charakter oslaben – proto se někdy již nepokládá za agens, nýbrž za tzv. kauzátor (*Voda zaplavila údolí*). (Grepl 1986, s. 170) U neakčních dějových sloves zaujímá podmětovou pozici ve větách s primární diatezí nositel děje (*Dítě rostlo jako z vody*), změny (*Třešně už červenají*) či pocitů, vjemů a postojů (*Trpěl jsem velkými bolestmi*). (Daneš 1987, s. 46-47) Na druhou stranu patientem se zpravidla chápe nějaká entita, která činností agentu vzniká či zaniká (*připravit snídani*), která je touto činností nějak pozměňována, zasahována či manipulována (*čistit chodníky*), na kterou je tato činnost zaměřena (*pátrat po vinících*) nebo která specifikuje obsah činnosti (*hrát hazardní hry*). (Ibid., s. 51-55) Vedle výše zmíněných existuje celá řada dalších participantů, které však pro zkoumání pasiva nemají zásadní význam. Participanty mají většinou povahu věcnou, méně často situační. Věcné participanty bývají tradičně vyjádřeny prostřednictvím nominálních výrazů, výjimkou však není ani spojení velmi obecného nominálního výrazu s vedlejší větou přívlastkovou. Sémantická struktura věty *Nálezce odevzdal dopis adresátovi* je tedy totožná se sémantickou strukturou věty *Ten, co našel dopis, odevzdal ho už tomu, komu byl určen*. (Grepl 1986, s. 142) Participanty, které mají charakter situační, se nazývají participanty propoziční. Nejčastěji bývají vyjádřeny vedlejší větou, běžně však mají také formu infinitivu či dějového substantiva: *Pavla naštvalo to, že Petr odešel / Pavla naštvál Petrův odchod*. (Ibid., s. 142-143)

Právě díky kategorii slovesného rodu mohou výše uvedené participanty ve větě zaujímat různé pozice, a jedna propozice tedy může být vyjádřena několika způsoby, které se navzájem liší pouze tím, který z participantů zaujímá pozici podmětu. Jinými slovy, sekundární diateze slouží k hierarchizaci sémantické struktury věty. Umožňuje, aby byly některé aktanty zvýrazňovány a některé naopak odsunovány do pozadí či zcela eliminovány. Hierarchicky nejvýše stojí participant v podmětové pozici, z jehož hlediska je situace prezentována a který je zároveň tématem výpovědi: *Bahno zaneslo koryto řeky X Koryto řeky bylo zaneseno bahnem.* (Grepl 1998, s. 144) V první příkladové větě s primární diatezí je podmětem agens (kauzátor), zatímco ve druhé větě se sekundární diatezí je podmětem patiens. Nyní funkce sekundárních diatezí popíšeme podrobněji a k tomuto účelu si vypůjčíme lehce pozměněný a zobecněný výčet Grepla a Karlíka,<sup>5</sup> v němž vyjmenovávají motivy, které mluvčího mohou vést k užití věty se sekundární diatezí (Ibid., s. 144-147):<sup>6</sup>

#### **a) Odsunutí agentu do pozadí a přeskupení komunikační relevance**

Zde se výrazně projevují tendence obsazovat do pozice podmětu participant, který je východiskem výpovědi a na který se výpověď zaměřuje: *Han ble drept av skredet* (Næs 1965, s. 274). Ve větách s primární diatezí je východiskem agens, zatímco ve větách se sekundární diatezí je východiskem patiens: *Premiér přednesl zprávu o stavu ekonomiky X Zpráva o stavu ekonomiky byla přednesena premiérem.* (Grepl 1998, s. 146) S volbou větné perspektivy je často spojena i snaha vyhnout se zbytečnému střídání podmětu: *Povečeřel jsem a šel jsem spát. Za chvíli jsem ale byl probuzen manželkou, která se vrátila z divadla.* (Ibid., s. 145)

#### **b) Odsunutí agentu a jeho eliminace ze sémantické struktury predikátoru**

Tento typ pasivních konstrukcí se zaměřuje na výsledný stav plynoucí z předcházejícího děje a zcela odhlíží od agentu: *Ten náhrdelník je vykládán brilianty* (Ibid., s. 145).

---

<sup>5</sup> Změna spočívá především ve sloučení některých bodů do jednoho. V původním výčtu je pro anonymizaci a generalizaci vždy vyčleněn samostatný bod, zatímco zde jsou pro zestručnění pojednány pod zastřešujícím pojmem dekonkretizace.

<sup>6</sup> Zde je třeba podotknout, že ačkoli se problematika slovosledu v češtině a v norštině zásadně liší, níže uvedené funkce sekundárních diatezí jsou vlastní oběma těmto jazykům.

### c) Odsunutí agentu a jeho dekonkretizace

Prvním ze způsobů dekonkretizace agentu je anonymizace, při níž agens není vůbec vyjádřen. Tento typ pasivních konstrukcí se užívá tehdy, když mluvčí agens nezná, nechce ho sdělit nebo pokud je agens v dané situaci nepodstatný: *Moje motorka se opravovala asi týden* (Ibid., s. 146), *Han ble drept i krigen* (Næs 1965, s. 274).<sup>7</sup> Druhým způsobem dekonkretizace agentu je generalizace, při níž má agens všeobecnou referenci: *Před ale se píše čárka* (Grepl 1998, s. 147), *Det sies så* (Næs 1965, s. 274).

### d) Pouhá dekonkretizace agentu

K účelu anonymizace slouží konstrukce ve formě 3. osoby plurálu typu *Zabili nám Ferdinanda*. (Grepl 1998, s. 147) K účelu generalizace slouží konstrukce ve formě ostatních osob typu *Před ale píšeme čárku*. (Ibid., s. 147)

---

<sup>7</sup> Tato funkce má velmi blízko k funkci popsané v bodu b). Rozdíl spočívá v tom, že zde je nějaký agens alespoň implikován, zatímco v bodu b) se o agentu vůbec neuvažuje.

## 2. Pasivum v norštině

Trpný rod může být v norštině vyjádřen řadou způsobů. Základní pasivní konstrukcí je klasické spojení pomocného slovesa a minulého přičestí, a to zejména pomocného slovesa *bli*, méně často slovesa *være*. Specificky severogermánským způsobem vyjádření trpného rodu je takzvané s-pasivum, tedy spojení infinitivního tvaru slovesa a koncovky *-s*. (Næs 1965, s. 273) Mezi méně frekventované pasivní konstrukce patří takzvané fã-pasivum, což je složená slovesná konstrukce pomocného slovesa *fã* a přičestí minulého, a nepříliš časté komplexní pasivum, které je výsledkem zhuštění dvou vět či slovesa v určitém tvaru s infinitivem do jedné konstrukce, která má formu pomocného slovesa a dvou minulých přičestí. Jednotlivé typy budou v rámci této kapitoly probrány podrobněji, nejprve se však podíváme na obecné předpoklady a znaky, které jsou vlastní všem výše uvedeným pasivním konstrukcím.

### Přísudek

Pasivum se zdaleka nejčastěji tvoří od sloves tranzitivních, výjimkou však není ani pasivum sloves intransitivních.<sup>8</sup> Většina norských sloves se tedy v pasivu vyskytovat může, proto je vhodnější vymezit slovesa, která se v pasivu použít nemohou. K tomuto účelu použijeme stručnější verzi seznamu uvedeného v Norsk referansegrammatikk (Faarlund 1997, s. 840-841):

- modální slovesa: *skulle, kunne, burde, ...*
- sponová slovesa, slovesa vyžadující doplnění a slovesa s podobným významem: *være, bli, hete, bety, innebære, forestille, framstå, likne*
- slovesa s nulovou valencí: *regne, snø, mørkne, ...*
- některá tranzitivní slovesa, která vyjadřují vztah mezi dvěma prvky: *tilhøre, inneholde, koste* (ve významu „stát“)
- intransitivní slovesa, u kterých podmět v činném rodu není agens: *hende, skje, suse, visne, rødme, ...*

---

<sup>8</sup> V norských gramatikách se označení „tranzitivní sloveso“ používá pro slovesa, která přibírají jakýkoli předmět, a „intransitivní sloveso“ pro slovesa, která předmět nepřibírají vůbec. V češtině tranzitivní slovesa přibírají přímý předmět v akuzativu, intransitivní přibírají předmět nepřímý a slovesa, která nepřibírají předmět žádný, se označují jako bezpředmětová. Jelikož pro samotný výzkum tato terminologická nesrovnalost nehraje roli, rozhodli jsme se postupovat v souladu s použitými zdroji a používat terminologii v závislosti na pojednávaném jazyce.

- některá intransitivní slovesa vyjadřující změnu místa: *komme, forsvinne, ...*

V pasivu se běžně nevyskytují ani slovesa vyjadřující pobyt na jednom místě, s výjimkou případů, kdy je podmětem věty v činném rodu osoba a zároveň se klade zvláštní důraz na dějovou stránku věty: *Det ble stått under hele mottakelsen.* (Ibid., s. 841) Pokud se v pasivu vyskytne sloveso ergativní, tedy takové, které může být tranzitivní i intransitivní, vždy se jedná o tranzitivní variantu příslušného slovesa, protože intransitivní varianta se v pasivních větách nevyskytuje. To tedy znamená, že věta *Bilen ble veltet* vychází z aktivní věty (*Noen veltet bilen*, nikoli *Bilen veltet*). (Ibid., s. 841) Všechna slovesa, která nepatří do výše uvedených skupin, se tedy v trpném rodu (teoreticky) vyskytovat mohou.

### Podmět

Podmět věty v činném rodu svou pozici v pasivní konstrukci vždy ztrácí – buď se zcela vypustí, nebo se spojí s předložkou *av* a dostane tak funkci příslovečného určení (většinou příslovečného určení původce, ale v závislosti na sémantice věty i např. příslovečného určení prostředku): *Kåre spiste kaka --- Kaka ble spist (av Kåre).* (Ibid., s. 683)

Pozici podmětu v pasivní větě tedy obsazují jiné větné členy aktivní věty. V první řadě je to přímý předmět: *Søknaden blir sendt straks.* (Ibid., s. 841) Pokud má přímý předmět v aktivní větě doplnění v nominální či infinitivní formě, v pasivní větě si toto doplnění ponechává i jako podmět: *Han ble kalt populist. Publikum bes løse billett ved inngangen.* (Ibid., s. 842) Ačkoli je tento typ podmětu v pasivních větách nejběžnější, ne všechny přímé předměty aktivní věty se mohou při změně slovesného rodu stát podmětem. Toto omezení se vztahuje především na pevná spojení slovesa a předmětu, u kterých je transpozice předmětu na podmět pasivní věty buď zcela nemožná, nebo minimálně nepřírozená:

*Vi avla dei eit besøk. – ?Besøk vart avlagt dei.*<sup>9</sup>

*Dei heldt munn. – \*Munn vart halden.*

Podmětem pasivní věty se nemůže stát ani zvrtné zájmeno: *\*Seg sjølv vart kritisert av Petter.*

<sup>9</sup> Velká část příkladových vět v této práci je v nynorsku, protože jím je napsána hlavní kapitola o pasivu v Norsk referansegrammatikk (Faarlund 1997).

Vedle přímého předmětu aktivní věty se podmětem pasivní věty může stát také nepřímý nepředložkový předmět. V takových pasivních větách si přímý předmět ponechává svou původní pozici: *Han ble betrodd en hemmelighet.* (Ibid., s. 843) Věty v trpném rodu s podmětem vycházejícím z nepřímého předmětu se slovesy *gi* a *vise* jsou gramaticky zcela přípustné, ale často bývají nahrazovány synonymními větami v činném rodu s komplementárními slovesy *få* a *få se*: *Per ble gitt blomster – Per fikk blomster.* (Ibid., s. 843)

Běžné jsou také pasivní věty, v nichž pozici podmětu zastává nominální složka předložkové fráze, nejčastěji předložkový předmět aktivní věty. Předložka v pasivu zůstává na svém původním místě: *Dette bør ikke snakkes om.* (Ibid., s. 843) Jisté komplikace nastávají tehdy, pokud je v aktivní větě kromě předložkového předmětu také předmět nominální. Někdy totiž podmětem pasivní věty může být jen předmět nominální: *Elevene ble oppmunnet til ulydighet*, někdy jen předmět předložkový: *Slike innvendinger må tas hensyn til.* (Ibid., s. 844). Druhá situace nastává především tehdy, když sloveso, nominální fráze a předložka tvoří pevné spojení, přičemž nominální fráze je zpravidla v neurčitém tvaru.<sup>10</sup> Zvláštní a nepříliš častý případ předložkového předmětu, který se může stát podmětem pasivní věty, je předložkový předmět pojící se s nominálním předmětem ve formě zvrátneho zájmena. Zvrátne zájmeno totiž v pasivu zůstává na svém původním místě, i když větný člen, ke kterému odkazuje, byl z věty vypuštěn: *Han ble tatt seg av.* (Ibid., s. 844)

Podmětem věty v trpném rodě se může stát i předložkové příslovečné určení prostředku (*Kniven var blitt skåret kjøtt med* (Ibid., s. 844)) a benefaktiv (*Hun grudde seg ...til å bli holdt døren åpen for* (Ibid., s. 844)), případně také některá příslovečná určení místa: *Denne stolen har aldri blitt sittet på.* (Ibid., s. 845) Ve výjimečných případech může na pozici podmětu stát i nepředložková substantivní fráze, která má v aktivní větě funkci příslovečného určení: *Fem mil vart gått kvar dag.* (Ibid., s. 842)

Pozici podmětu v pasivní větě ovšem nemusí nutně obsadit jen člen z věty aktivní. Především pokud je aktivní věta bezpodmětná, a nemá tedy ve většině případů žádný člen, který by mohl fungovat jako podmět pasivní věty, může pozici podmětu obsadit formální *det*.<sup>11</sup> Tato konstrukce se označuje jako tzv. neosobní pasivum: *Det vart dansa heile natta.* (Ibid., s. 845) Věty tohoto typu většinou obsahují časové určení, které popisuje dobu trvání

<sup>10</sup> I zde ale existují výjimky, viz Faarlund 1997, s. 844: (*alle dem som var blitt dyttet mot dørkarmen, skubbet mot pulter*) eller blitt nappet luen av.

<sup>11</sup> Některé dialekty připouští i formální podmět *der*. (Åfarli 2009, s. 169)



popisovaného děje. Navíc pro ně platí omezení, že musejí popisovat děj, který má nějaké delší trvání, a v činném rodu musejí mít agens. (Golden 2011, s. 71)

### Předmět

V souladu s obecnými pravidly se trpný rod v norštině tvoří zpravidla od tranzitivních sloves, přičemž předmět původní věty v činném rodu se v pasivu většinou přesouvá do pozice podmětu. Předmět věty v činném rodu nicméně může zůstat předmětem i v pasivu. Takovéto pasivní věty mají formální podmět *det* (nebo *der*), a i zde se tedy jedná o neosobní pasivum:<sup>12</sup> *Det vart baka brød.* (Faarlund 1997, s. 720) Kromě samotného přímého podmětu může mít věta s neosobním pasivem i spojení přímého předmětu s nepřímým předmětem či s příslovečným určením: *Det blei nekta oss adgang, Det vart lagt eit dokument framfor oss* (Ibid., s. 845). Přímý předmět mívá v pasivních větách s formálním podmětem často formu s nulovým členem: *Det vart kjøpt ny sykkel.* (Ibid., s. 720) Zároveň platí, že v těchto větách nesmí mít přímý předmět jedinečnou referenci, což znamená nejen, že nesmí být v určitém tvaru, ale ani ve formě zájmena či propria.<sup>13</sup> (Ibid., s. 720) S touto podmínkou úzce souvisí i skutečnost, že přímý podmět takovýchto vět nemůže být ani řídicím členem přívlastkové věty: *Det ble skutt en elg. – \*Dette er den elgen som det ble skutt i høst.* Kromě přímého předmětu mohou být všechny členy ve tvaru určitém. Věty s neosobním pasivem mohou mít i samotný předložkový předmět, na který se výše uvedená omezení vlastní předmětu přímému nevztahují: *Det vart smaka på maten.* (Ibid., s. 721)

Na základě výše řečeného je patrné, že přímý předmět v těchto větách má mnoho společného s potenciálním podmětem, ale protože se mezi nimi dají nalézt i určité odlišnosti, je nutné je od sebe odlišovat. Potenciální podmět se vyznačuje některými syntaktickými vlastnostmi typickými pro podmět, kterými přímý předmět pasivní věty logicky nedisponuje. Na rozdíl od předmětu pasiva tedy potenciální subjekt dle Norsk referansegrammatikk (Faarlund 1997, s. 847) může:

---

<sup>12</sup> Předmět aktivní věty může zůstat předmětem pasivní věty i tehdy, když věta obsahuje více předmětů, viz str. 16. Tyto konstrukce se od neosobního pasiva liší tím, že podmětem pasivní věty není formální *det*, nýbrž jeden z předmětů.

<sup>13</sup> Výjimečně se však může objevit přímý předmět ve tvaru určitém: *Videre er det gjort det nødvendige forarbeid til start av flere partier.* (Faarlund 1997, s. 846)

- být vypuštěn v souřadné větě:

*Det stod ein bil utafør og spydde ut eksos.*

*\*Det vart parkert ein bil utafør og spydde ut eksos.*

- fungovat jako implikovaný podmět infinitivu:

*Det sneik seg inn ein gut utan å bli oppdaga.*

*?Det vart bori inn ein gut utan å bli oppdaga.*

- spojovat se se zvrtným přivlastňovacím zájmenem:

*I dag kom det nokre studentar til meg pga. karakterane sine/\*deira.*

*Det vart stroki nokre studentar pga. karakterane \*sine/deira.*

O pasivních větách s neformálním podmětem dále obecně platí, že nemohou obsahovat agens: *\*Det vart prega mange barn av dette miljøet.* (Ibid., s. 847) Dále je zde třeba zmínit, že v nynorsku, ve kterém se minulé přičestí skloňuje v rodu a čísle, může být přičestí ve větách s neosobním pasivem skloňováno jak ve shodě s formálním podmětem, tak ve shodě s přímým předmětem. (Ibid., s. 846)

Ještě než se blíže podíváme na konkrétní typy pasivních konstrukcí v norštině, zaměříme se na jejich obecné morfologické vlastnosti. Kromě s-pasiva, které je specifické v tom, že se jedná o jednoduchý slovesný tvar, se trpný rod vyjadřuje prostřednictvím slovesných tvarů složených. Skládají se z pomocného slovesa, které se v základních konstrukcích vyskytuje ve finitním tvaru, tedy ve formě přítomku, préterita či imperativu, a z plnovýznamového slovesa v infinitním tvaru, konkrétně ve formě přičestí minulé, která společně tvoří jeden sémantický celek. (Ibid., s. 515) V závislosti na pomocném slovesu se rozlišuje mezi bli-pasivem, være-pasivem a få-pasivem. Tyto tři pasivní konstrukce mají na rozdíl od s-pasiva kompletní paradigma, přičemž jednotlivé časy jsou vyjádřeny pomocným slovesem v jednoduchém (présens, préteritum) či složeném (perfektum, plusquamperfektum, futurum) tvaru ve spojení s minulým přičestím plnovýznamového slovesa. (Ibid., s. 523) Všechny pasivní konstrukce se dají samozřejmě dále kombinovat s modálními slovesy, čímž vznikají komplexnější slovesné tvary, v nichž jako jediné sloveso ve finitním tvaru vystupuje právě sloveso modální.

Přičestí minulé v pasivních konstrukcích tedy funguje jako doplnění pomocného slovesa. Jeho tvar je logicky závislý na třídě, do které dané plnovýznamové sloveso patří. V bokmálu

se již od roku 1907<sup>14</sup> v predikativním postavení dále nijak neskloňuje, a bez ohledu na číslo a rod má tedy stále stejný tvar: *De ble ikke bedt.* (Ibid., s. 518) V nynorsku se však přičestí minulé po pomocných slovesech *vere*, *bli* a *verte* může skloňovat ve shodě s číslem a rodem podmětu věty. Skloňování přičestí minulého se v nynorsku řídí následující tabulkou:<sup>15</sup>

### Přičestí minulé v nynorsku

Slovesná třída	Maskulinum/Femininum	Neutrum	Plurál
a-slovesa	<i>kasta</i>	<i>kasta</i>	<i>kasta</i>
e-slovesa	<i>kjøpt</i>	<i>kjøpt</i>	<i>kjøpte</i>
	<i>bygd</i>	<i>bygd/bygt</i>	<i>bygde</i>
krátká slovesa	<i>nådd</i>	<i>nådd/nått</i>	<i>nådde</i>
j-slovesa	<i>seld</i>	<i>selt</i>	<i>selde</i>
silná slovesa	<i>skriven</i>	<i>skrive</i>	<i>skrivne</i>

Tabulka 1 – Přičestí minulé v nynorsku

Podle pravopisné reformy z roku 2012 je v nynorsku skloňování minulého přičestí slabých sloves ve shodě s číslem a rodem v predikativním postavení nepovinné, což znamená, že je možné používat tvar základní čili tzv. supinum, které se shoduje s tvarem minulého přičestí pro střední rod. Minulé přičestí silných sloves musí být nadále v gramatické shodě s podmětem věty, stejně jako veškerá minulá přičestí, která jsou součástí substantivní fráze.<sup>16</sup> Ve spojení s pomocnými slovesy *få* a *ha* má přičestí minulé vždy základní tvar odpovídající střednímu rodu. (Ibid., s. 473)

Přičestí minulé nicméně nemusí nutně být pouze součástí složených slovesných tvarů, často vystupuje také jako adjektivum. I tehdy ovšem může mít pasivní význam – příslušné řídicí substantivum je předmětem slovesného děje vyjádřeného přičestím minulým tranzitivního slovesa: *ei stjålet bok – Noen stjal boka.* (Ibid., s. 472-473) U přičestí minulého některých intransitivních sloves je řídicí substantivum naopak podmětem slovesného děje: *en*

<sup>14</sup> Viz Næs 1965, s. 276.

<sup>15</sup> Tvary přičestí viz Universitetet i Oslo 2010; rozdělení do tříd viz Institutt for lingvistiske og nordiske studier 2010.

<sup>16</sup> Viz Rettskrivingsnemnda for nynorsk, Språkrådet 2011.

*visnet blomst – Blomsten visnet.* (Ibid., s. 473) Je-li slovo ve formě přičestí minulého součástí substantivní fráze, jednoznačně se jedná o adjektivum. Stojí-li ale v přísudku po slovese *være* nebo *bli*, je někdy poměrně složité určit, zda se jedná o predikativní adjektivum, nebo minulé přičestí opisného pasiva. Pomůckou mohou být následující pravidla:

1) Přičestí minulé ve funkci plnovýznamového slovesa je v bokmálu neskloňné. Je-li tedy slovo v gramatické shodě s podmětem věty, jedná se o adjektivum: *Dere er velkomne, De var som besatte.* (Ibid., s. 345) Protože se v takovém případě jedná o verbonominální predikaci, není sloveso *være* či *bli* slovesem pomocným, nýbrž sponovým. (Ibid., s. 736) Toto pravidlo nám ale při rozlišování mezi verbonominálními a pasivními konstrukcemi pomůže pouze tehdy, když je podmět v plurálu. Na texty v nynorsku se z výše uvedených důvodů nedá aplikovat buď vůbec, nebo jen v malé míře (v případech, kdy se přičestí minulé slabých sloves v rámci jednoho textu konzistentně neskloňuje).

2) Přičestí minulé ve funkci plnovýznamového slovesa se na rozdíl od predikativního adjektiva ve formě přičestí minulého může vyskytovat ve větách s formálním podmětem *det* (Ibid., s. 736):

*Huset er bygt. – Det er bygt eit hus.*

*Huset er nybygt. – \*Det er nybygt eit hus.*

Při převodu na větu s formálním podmětem je ale nutné původní větu upravit tak, aby odpovídala základním pravidlům pro tzv. *presenteringssetninger*, tj. je-li podmět věty v trpném rodu v určitém tvaru, musí se převést do tvaru neurčitého. Pokud je podmětem *proprium* nebo zájmeno, je nutné je nahradit substantivem v neurčitém tvaru.

3) Některá adjektiva, která měla původně formu minulého přičestí, ztratila svůj verbální význam do té míry, že se již považují za samostatná adjektiva. Patří mezi ně adjektiva jako *voksen, sliten, interessert a opptatt* (Ibid., s. 736). Jsou-li taková adjektiva součástí přísudku, mají funkci jmenné části verbonominálního přísudku. Stejně pravidlo platí i pro složená adjektiva odvozená od minulého přičestí, která v přísudku nemohou vystupovat jako součást opisného pasiva, protože k nim

neexistují odpovídající slovesa: *ferdiglaget, nyoppgravd* – \*å *ferdiglage,\*  
å nyoppgrave.*<sup>17</sup>

## 2.1. Bli-pasivum

Bli-pasivum lze považovat za základní pasivní konstrukci v norštině. Je to složený slovesný tvar skládající se z pomocného slovesa *bli* ve finitním tvaru a z minulého přičestí plnovýznamového slovesa. V bokmálu i v nynorsku se tvoří prostřednictvím pomocného slovesa *bli*, ale nynorsk umožňuje navíc také použití synonymního slovesa *verte*. (Ibid., s. 523) Tuto konstrukci lze použít ve všech gramatických časech:<sup>18</sup>

### Paradigma bli-pasiva

Prézens	blir gjort
Préteritum	ble gjort
Perfektum	er/har blitt gjort
Plusquamperfektum	var/hadde blitt gjort
Futurum	skal bli gjort
Préteritum futura	skulle bli gjort
Perfektum futura	skal være (ha) blitt gjort
Plusquamperfektum futura	skulle være (ha) blitt gjort

Tabulka 2 – Paradigma bli-pasiva

Konstrukce s *være* a *ha* jsou v perfektu a plusquamperfektu rovnocenné, sloveso *være* je zde nicméně frekventovanější. (Ibid., s. 523)

S výjimkou několika jednotlivých konstrukcí lze bli-pasivum použít všude, kde vůbec pasivní vyjádření připadá v úvahu, i když se před ním někdy dává přednost jiným pasivním konstrukcím. Bli-pasivu často konkuruje s-pasivum, především ve vyjádřeních, která mají význam pravidla či příkazu, a ve spojení s modálním slovesem. V těchto případech je použití bli-pasiva sice většinou možné, ale s-pasivum je jednoznačně běžnější. (Ibid., s. 524) Dále lze

<sup>17</sup> Viz Ordnett.no 2015.

<sup>18</sup> Tabulka viz Faarlund 1997, s. 523.

v pasivních konstrukcích často zaměnit pomocné sloveso *bli* za pomocné sloveso *være*, čímž získáme tzv. *være-pasivum*. Protože je pro bližší porovnání nutné nejdříve se seznámit s obecnými vlastnostmi všech těchto konstrukcí, na jejich vztah s *bli-pasivem* se blíže podíváme v následujících podkapitolách.

## 2.2. Være-pasivum

Také *være-pasivum* je složený slovesný tvar sestávající z pomocného slovesa ve finitním tvaru a z minulého příčestí plnovýznamového slovesa. V bokmálu má pomocné sloveso formu *være*, v nynorsku *vere*. Stejně jako *bli-pasivum* má tato konstrukce úplné paradigma:<sup>19</sup>

### Paradigma være-pasiva

Prézens	er gjort
Préteritum	var gjort
Perfektum	har vært gjort
Plusquamperfektum	hadde vært gjort
Futurum	skal være gjort
Préteritum futura	skulle være gjort
Perfektum futura	skal ha vært gjort
Plusquamperfektum futura	skulle ha vært gjort

Tabulka 3 – Paradigma være-pasiva

Význam této konstrukce je závislý na sémantice plnovýznamového slovesa. U durativních sloves jsou *være-pasivum* a *bli-pasivum* víceméně zaměnitelné, obě konstrukce vyjadřují stav či děj, který trvá delší dobu: *Hun var respektert for sin innsats = Hun ble respektert for sin innsats*. (Ibid., s. 524) Na rozdíl od *være-pasiva* ale můžeme opisné *pasivum* s pomocným slovesem *bli* použít také pro vyjádření budoucího času: *Han blir elsket av alle når han kommer hjem etter dette*. (Ibid., s. 524) Toto pravidlo platí i pro jiná než durativní slovesa. Obě opisné pasivní konstrukce mají dále obdobný význam ve spojení se slovesy, která mají význam popisu, hodnocení, zmínky apod.: *Han er/blir beskrevet som svært beskjedent av alle de som kjenner han*. (Ibid., s. 524)

<sup>19</sup> Tabulka viz Faarlund 1997, s. 523.

Výraznější rozdíl nastává až u sloves, která vyjadřují změnu stavu či obecně děj, jehož trvání je časově omezené. Tehdy většinou platí, že pasivum s *bli* klade důraz na samotný děj či změnu stavu, zatímco konstrukce s *være* klade důraz na stav, který následkem tohoto děje nastal. *Huset er malt. Huset er blitt malt.* (Næs 1965, s. 275) Zde je třeba podotknout, že jelikož *være*-pasivum nedokáže vyjádřit časově ohraničený děj, nýbrž pouze nějaký trvalejší stav, odpovídají pasivní vazby nedurativních sloves s *være* v přítomném a minulém čase (*er/var malt*) pasivním vazbám nedurativních sloves s *bli* v předpřítomném a předminulém čase (*er/var blitt malt*). Především právě kvůli tomuto omezení není *være*-pasivum tak univerzální jako *bli*-pasivum. (Faarlund 1997, s. 525)

### 2.3. S-pasivum

Od předchozích pasivních konstrukcí se *s*-pasivum liší především ve způsobu tvoření. Je to jednoduchá slovesná forma, která na rozdíl od opisného pasiva nesestává z pomocného slovesa a minulého přičestí, nýbrž pouze ze slovesa v infinitivním tvaru a z koncovky *-s*, přičemž v nynorsku je možné použít i koncovku *-st*. Spadá do skupiny takzvaných *s*-sloves, která se podle sémantiky dělí do několika tříd, ale z morfologického hlediska se od sebe navzájem příliš neliší. Níže se tedy podíváme na způsoby tvoření *s*-sloves bez ohledu na to, zda mají pasivní význam, či nikoli. Pro přehlednost se budeme morfologickým vlastnostem *s*-sloves v bokmálu a v nynorsku věnovat zvlášť a budeme při tom vycházet z publikace Norsk Referansegrammatikk (Faarlund 1997, s. 508-509).

Nejprve se zaměříme na bokmál. Zpravidla platí, že v infinitivu se koncovka *-s* připojuje přímo k původnímu slovesu v infinitivním tvaru: *å skilles*. Výjimku zde tvoří jednoslabičná slovesa zakončená vokálem, která kromě tohoto tvaru mohou mít i tvar s koncovkou *-es*, tedy např. *å fås* stejně jako *å fåes*. Infinitivní tvar *s*-sloves se používá i pro vyjádření přítomného času, tehdy ale samozřejmě bez částice *å*. V několika málo případech může mít přítomná forma zkrácený tvar, např. *spørs* vedle *spørres* či *fins* vedle *finnes*.

Minulý čas *s*-sloves se tvoří připojením koncovky *-s* za původní sloveso v minulém čase, pokud původní sloveso v préteritu nemá koncovku nebo pokud je zakončeno na vokál: *skiltes*, *be(i)ts*. Některá slovesa bez préteritální koncovky nicméně mohou přibírat *-es*: *så(e)s*. Pokud má původní sloveso v préteritu koncovku *-et*, je nahrazena koncovkou *-es*: *samles*. Vedle této koncovky je někdy přípustná i varianta s *-edes*: *undre(de)s*. Také přičestí minulé se tvoří

připojením koncovky *-s* k přičestí minulému původního slovesa s tím, že pokud původní přičestí končí na *-dd* či *-dt*, je mezi toto přičestí a koncovku *-s* vloženo ještě *-e-*: *fødtes*. U přičestí zakončených na *-et* dochází stejně jako v préteritu k jeho nahrazení koncovkou *-es*: *funnes*. Pro větší přehlednost je časování s-sloves na několika příkladech ukázáno v následující tabulce:

#### Časování s-sloves v bokmálu

infinitiv	prézens	préteritum	perfektum
å møtes	møtes	møttes	møttes
å skilles	skilles	skiltes	skiltes
å undre	undres	undre(de)s	undres
å finnes	finnes/fins	fantes/fans	funnes

Tabulka 4 – Časování s-sloves v bokmálu

Časování s-sloves je v nynorsku v jistých ohledech odlišné. Nejpodstatnějším rozdílem je, že s-slovesa lze tvořit pomocí dvou koncovek, *-st* a *-s*, přičemž tvary s koncovkou *-s* jsou v nynorsku pouze vedlejší formou,<sup>20</sup> a proto od nich v dalším výkladu pro přehlednost odhlédneme. (Faarlund 1997, s. 508) Bez ohledu na to, jakým vokálem je zakončen infinitiv původního slovesa, má infinitiv s-slovesa koncovku *-ast*: *undrast*, *sjåast*. V nynorsku dále na rozdíl od bokmálu nemá přítomný čas s-sloves stejnou formu jako infinitiv. Místo toho se koncovka *-st* připojuje k původnímu slovesu v přítomném čase po odtrhnutí koncovky *-r*: *undrast*, *møtest*. Minulý čas i minulé přičestí se v nynorsku tvoří obdobně jako v bokmálu s tím rozdílem, že v nynorsku se tvary s-sloves vytvářejí za pomoci koncovky *-st* a jsou logicky odvozeny od tvarů sloves používaných v nynorsku. Existují samozřejmě i výjimky, u nichž je tvoření nepravidelné, ale jelikož podrobný morfologický výklad není předmětem této práce, nebudeme se jimi dále zabývat.

<sup>20</sup> Tj. formou, která je považována za správnou a která je akceptována ve většině komunikačních situací s výjimkou učebnic a textů veřejné správy.



## Časování s-sloves v nynorsku

infinitiv	prézens	préteritum	perfektum
å møtast	møtest	møttest	møtst
å skiljast	skilst	skildes	skilst
å undrast	undrast	undrast	undrast
å finnast	finst	fanst	funnist

Tabulka 5 – Časování s-sloves v nynorsku

Výše popsaná s-slovesa jsou zvláštní skupinou sémanticky různorodých sloves zakončených koncovkou *-s*. Podle sémantiky se většinou dělí do následujících skupin (Ibid., s. 511-512):

- slovesa se zvrtným významem: *skilles, samles*
- slovesa s významem vzájemnosti: *møtes, treffes*
- slovesa inchoativní: *dages, grøttes*
- slovesa bez speciálního významu: *lykkes, trives*
- pasivní slovesa

U sloves se zvrtným významem a u sloves s významem vzájemnosti koncovka *-s* zastává funkci původního objektu ve formě zvrtného zájmena, respektive zájmena vyjadřujícího vzájemnost. To znamená, že tato s-slovesa mají sémanticky ekvivalentní protějšky ve formě původního slovesa, od kterého jsou odvozena, a předmětu: *skilles = skille seg, møtes = møte hverandre*. (Ibid., s. 669) Tzv. inchoativní slovesa vyjadřují změnu stavu a bývají odvozena od substantiva či adjektiva, jinými slovy nejsou odvozena od původního slovesa bez koncovky *-s*. Významově jim odpovídá verbonominální konstrukce se sponou *bli*: *grøttes = bli grøtt*. Jak již jejich označení napovídá, slovesa bez speciálního významu jsou jakousi zbytkovou skupinou s-sloves, která spojuje pouze jejich forma, nikoli sémantické vlastnosti. K těmto slovesům neexistuje žádné ekvivalentní vyjádření se stejným kořenem. Všechny tyto skupiny s-sloves spojuje to, že v současnosti již nejsou produktivní a *-s* je jejich pevnou součástí. (Ibid., s. 512-513)

S-pasivum se od výše zmíněných s-sloves liší v několika zásadních ohledech. Zprv je stále velmi produktivní, jelikož koncovku *-s* je teoreticky možné připojit ke všem slovesům

v činném rodu, u kterých je pasivní vyjádření vůbec přípustné (viz výše str. 14-15). Tato koncovka netvoří jejich pevnou součást, a proto by se s-pasivum správně nemělo označovat jako s-sloveso, ale spíše jako s-forma. Z výše řečeného navíc logicky vyplývá, že s-pasivum představuje zdaleka nejpočetnější skupinu sloves s takovouto s-formou.

Dalším rysem, kterým se s-pasivum odlišuje nejen od lexikalizovaných s-sloves, ale také od opisného pasiva, je jeho distribuce. S-pasivum se totiž vyskytuje převážně jen v přítomném čase a v infinitivu (a tím pádem tedy i ve futuru), zatímco v minulém čase a především v časech s minulým přičestím se objevuje jen výjimečně. Slovesa první třídy zakončená na *-et* se v těchto časech nevyskytují vůbec. Slovesa druhé třídy zakončená na *-te*, *-de* či *-dde* se v minulém čase vyskytovat mohou (*bruktes*, *bygdes*), zatímco v časech s minulým přičestím buď jejich forma není ustálená, nebo se vůbec nepoužívají. Silná slovesa ve formě s-pasiva se zřídka používají v préteritu (*ga(ve)s*, *toks*), v časech s minulým přičestím však vůbec. (Ibid., s. 513)

V nynorsku se na použití s-pasiva vztahuje ještě více omezení. Zpravidla se vyskytuje pouze v konstrukcích s modálním slovesem: *Dette ordet kan berre brukast i eintal*. (Ibid., s. 513) Mimo takovéto konstrukce se lze s s-pasivem v nynorsku setkat pouze v neosobních vyjádřeních typu *det seiast*, *det spørst*, *det høyrast*.

Zároveň je třeba podotknout, že některá slovesa, která mohou spadat do více než jedné z výše uvedených skupin s-sloves, jako např. *se(e)s* či *skilles*, mohou pasivním významem disponovat pouze v infinitivu a v přítomném čase. V okamžiku, kdy se vyskytují v préteritu či v minulém přičestí, mají pouze význam nepasivní:

<i>Vi må sees snart.</i>	= <i>Vi må se hverandre snart.</i>
<i>Politiet skal ses bedre i gatebildet.</i>	= <i>Politiet skal bli bedre sett i gatebildet.</i>
<i>Vi sås på stasjonen.</i>	= <i>Vi så hverandre på stasjonen.</i>
	(≠ <i>Vi ble sett på stasjonen.</i> )

Kdybychom se zaměřili na vztah mezi s-pasivem a opisným pasivem z hlediska distribuce, jasný závěr by zněl, že v préteritu a v časech s minulým přičestím se v naprosté většině případů dává přednost pasivu opisnému. V ostatních časech, ve kterých lze s-pasivum běžně používat, je situace složitější.

Některá jednotlivá slovesa lze převést do trpného rodu pouze prostřednictvím s-pasiva, konstrukci s opisným pasivem vůbec neumožňují: *Fersk fisk has på lager, Billetter fås i luka, Hva menes med denne påstanden?* (Ibid., s. 514) V ostatních případech jsou většinou možná vyjádření prostřednictvím obou těchto pasivních konstrukcí, to nicméně neznamená, že by byla libovolně zaměnitelná. S-pasivum vyjadřuje spíše obecný stav či vlastnost, zatímco opisné pasivum odkazuje spíše ke konkrétní situaci: *Søknaden sendes innen 12. september – Søknaden blir send med posten i morgen.* (Ibid., s. 514) Tendence s-pasiva k obecnému vyjádření úzce souvisí s tím, že se velmi často používá v různých pravidlech, předpisech, nařízeních apod., často za použití modálního slovesa. Ve spojení s modálními slovesy s-pasivum jasně dominuje, pokud ale tato slovesa primárně slouží jako prostředek pro vyjádření budoucího času, je možné zvolit i opisné pasivum. Zvláště po modálním slovesu *ville* jakožto prostředku pro vyjádření budoucího času se s-pasivum nevyskytuje příliš často, pojí se především s modálním slovesem *skulle*. (Næs 1965, s. 276) Proto existuje významový rozdíl mezi větou *Hun vil velges til leder*, kde *vil* vyjadřuje přání či vůli, a větou *Hun vil bli valgt til leder*, kde vyjadřuje budoucí čas. (Faarlund 1997, s. 515) Vzhledem k tendencím s-pasiva vyjadřovat obecná nařízení či pravidla se velmi často užívá v úředních textech, instrukcích, návodech, zákonech apod. V mluvené řeči není příliš frekventované, dominuje v ní pasivum opisné. (Golden 2011, s. 69)

#### 2.4. Få-pasivum

Få-pasivem se myslí zvláštní konstrukce se slovesem *få*, které mají pasivní význam, ale formálně do systému norského pasiva nepatří. (Faarlund 1997, s. 848) V těchto větách funguje sloveso *få* jako pomocné sloveso, které se spojuje s přičestím minulým.<sup>21</sup> Stejně jako bli-pasivum a være-pasivum má tato konstrukce úplné paradigma, ve kterém se časuje pouze pomocné sloveso, zatímco plnovýznamové sloveso zůstává ve formě přičestí minulého.

Spojení slovesa *få* s minulým přičestím však může mít i jiný než pasivní význam. Jedná se o význam aspektuální, který zdůrazňuje rezultativnost děje a je synonymní se spojením slovesa *klare* či *greie* s infinitivem plnovýznamového slovesa. Tento význam je vždy aktuální pro konstrukce s intranzitivním plnovýznamovým slovesem, jelikož få-pasivum je na rozdíl

---

<sup>21</sup> Po modálních slovesech může být beze změny významu pomocným slovesem i sloveso *ha*: *Jeg skal ha skiftet olje på bilen.* (Faarlund 1997, s. 529)

od všech dosud představených pasivních konstrukcí možné tvořit pouze od sloves, která přibírají předmět (Ibid., s. 848): *Eg får ikkje arbeidt – Eg greier ikkje å arbeide.* (Ibid., s. 847)

Rezultativní význam mohou mít také konstrukce se slovesem tranzitivním, ve kterých předmět stojí za minulým přičestím: *Han fekk reparert bilen – Han greide å reparere bilen.* (Ibid., s. 847) Komplikací ovšem je, že tato věta může mít stejně tak význam pasivní ve smyslu *Han sørger for at bilen vart reparert* nebo *Bilen vart reparert for han.* (Ibid., s. 848) Shoduje-li se implikovaný podmět děje vyjádřeného přičestím s podmětem věty s *få* (*Han reparerte bilen*), jedná se o nepasivní aspektuální konstrukci, zatímco pokud se tyto dva podměty liší, jedná se o pasivum. (Ibid., s. 529) Tato dvojznačnost je způsobena pozicí předmětu, který ve *få*-pasivu může stát jak před, tak i za minulým přičestím. V pozici před minulým přičestím veškerá dvojznačnost odpadá, význam je pouze pasivní: *Han fikk bilen reparert.* (Ibid., s. 848) Stejně jako v tradičních pasivních konstrukcích lze ve větě specifikovat agens děje vyjádřeného minulým přičestím pomocí předložky *av*: *Eg fekk bilen reparert av naboen.* (Ibid., s. 848)

Předmět ve větách s *få*-pasivem odpovídá v aktivní větě předmětu slovesa ve formě minulého přičestí, a je to tedy *patiens*: *Naboen reparerte bilen.* (Ibid., s. 848) Podmět v pasivních větách se slovesem *få* může mít rolí hned několik. V případě kauzativního použití slovesa *få* je podmět agentem ve vztahu ke slovesu *få* (ale nikoli ve vztahu k ději vyjádřenému přičestím minulým): *Vi fekk gjerdet rivi ned (Vi fekk nokon til å rive ned gjerdet).* (Ibid., s. 848) Pokud je ve formě minulého přičestí sloveso, které přibírá nepřímý předmět, může mít podmět věty s *få*-pasivem roli recipienta: *Vi fekk summen tilbakebetalt (De betalte oss summen tilbake).* (Ibid., s. 849) V rámci samotného *få*-pasiva ovšem často dochází k dvojznačnosti v tom smyslu, že není jasné, zda je podmět agentem, či recipientem. Například věta *Eg fekk brevet oversendt* tak může mít význam *Eg fekk nokon til å sende over brevet* nebo *Nokon sende brevet over til meg.* (Ibid., s. 849)

## 2.5. Komplexní pasivum

Pro úplnost se ještě podíváme na takzvané komplexní pasivum, což je svým způsobem dvojitá pasivní konstrukce, do které jsou zhuštěny dvě věty či sloveso v určitém tvaru s infinitivem. Skládá se z některé z výše uvedených základních pasivních konstrukcí (tedy všech s výjimkou

få-pasiva), ke které je připojeno další minulé příčestí nějakého plnovýznamového slovesa: *Eit nytt direktorat vart vedteki oppretta*. (Ibid., s. 851)

Existují dva typy komplexního pasiva v závislosti na tom, jakým způsobem lze tyto konstrukce rozepsat. První typ je možné rozepsat na souvětí o jedné hlavní a jedné vedlejší větě: *Ein vedtok at ein skulle opprette eit nytt direktorat*. Poté následuje série kroků, ve kterých se postupně přísudek ve vedlejší větě převádí do pasiva (bez pomocného slovesa) a dále se vynechává spojka uvozující vedlejší větu: *Ein vedtok eit nytt direktorat oppretta*. Poté se přísudek v hlavní větě převádí do pasiva, čímž se dostaneme k větě *Det vart vedteki eit nytt direktorat oppretta*. Posledním krokem je přesunutí podmětu vedlejší pasivní věty do pozice podmětu hlavní věty, čímž získáme větu uvedenou v předchozím odstavci. Ne vždy je ale nutné všechny tyto kroky uskutečnit, obě výše uvedené přechodové věty jsou zcela správné a použitelné i v jejich stávající podobě. Tento typ komplexního pasiva připadá v úvahu i tehdy, není-li přísudek ve vedlejší větě ve formě pasiva, nýbrž sponového slovesa a adjektivizovaného minulého příčestí nebo v některých výjimečných případech ve formě sponového slovesa a primárního adjektiva: *11 fryktes omkommet i havari* (Ibid., s. 851), *Råbygget ventes ferdig til sommeren* (Ibid., s. 852). U tohoto typu komplexního pasiva musí sloveso v hlavní větě vyjadřovat nějaký výrok, názor, očekávání, přání nebo požadavek. (Ibid., s. 851)

Druhá konstrukce se od té předchozí na první pohled nijak neliší: *Planen ble forsøkt iverksatt*. Rozdíl spočívá v tom, že je možné rozepsat ji na sloveso v určitém tvaru s infinitivní konstrukcí: *Man forsøker å iverksette planen*. To je typické pro komplexní pasivum, ve kterém stojí v určitém tvaru sloveso *prøve, forsøke, søke* či *planlegge*. V tomto případě musí být druhé příčestí minulé (*iverksatt*) vytvořeno z tranzitivního slovesa, jelikož podmětem věty s tímto typem komplexního pasiva může být pouze logický předmět infinitivu (*planen*). (Ibid., s. 852)

### **3. Pasivum v češtině**

Čeština zdaleka nedisponuje tolika možnostmi pasivního vyjádření jako norština. Za pasivum se většinou považuje pouze opisné pasivum ve formě pomocného slovesa *být* ve spojení s trpným příděním plnovýznamového slovesa a tzv. zvrtné pasivum, které má podobu reflexivní formy slovesa. Vedle těchto konstrukcí však existují i další prostředky deagentního a dekauzativního vyjádření jako např. spojení slovesa *mít* či *dostat* a trpného příděti, která mohou mít pasivní význam a na která se v této kapitole také v krátkosti podíváme. Tato kapitola se bude strukturně lišit od kapitoly o pasivu v norštině, protože jednotlivé pasivní konstrukce mají v češtině natolik odlišné vlastnosti, že prakticky není možné charakterizovat je obecně. Veškeré jejich znaky a předpoklady pro jejich tvoření tedy budou pojednány v příslušných podkapitolách.

#### **3.1. Opisné pasivum**

Opisné pasivum má obecně formu pomocného slovesa *být* a trpného příděti, přičemž pomocným slovesem může případně být i sloveso *bývat*, chceme-li vyjádřit opakující se děj. Toto tvrzení je ale velmi zjednodušující a české gramatiky se rozcházejí v otázce, jaké konstrukce ještě můžeme za opisné pasivum považovat a jaké již ne. V následujících odstavcích se na problematiku opisného pasiva podíváme nejdříve čistě z formálního hlediska, poté se zaměříme na obecné vlastnosti a nakonec se pokusíme vymežit, co vše za opisné pasivum můžeme či nemůžeme považovat.

Trpné příděti, či také tzv. *n*-ové a *t*-ové příděti, se tvoří z infinitivního kmene sufixem *-n* a *-t* a dále jmennými koncovkami. Kromě slovesných kategorií rodu a vidu vyjadřuje i kategorie jmenného rodu, čísla a životnosti: *brán*, *kryt* (sg.  $-\emptyset$ , *-a*, *-o*; pl. *-i*, *-y*, *-a*). (Komárek 1986, s. 419) Je-li infinitivní kmen zakončen na souhlásku či má-li kmenotvorná přípona formu *-i/-\emptyset-*, participiální sufix má podobu *-en*: *nesen*, *placen*. Pro trpné příděti je dále typické, že se od infinitivu příslušného slovesa často kvalitativně i kvantitativně liší: *zasáhnout – zasažen*, *pustit – puštěn*, *vyprat – vyprán*. (Ibid., s. 420) Trpné příděti je většinou součástí opisného pasiva a od něj odvozených konstrukcí (např. typu *dostat vynadáno*), ale může být i jmennou složkou slovesně-jmenného přísudku: *obloha je zatažena*. (Ibid., s. 420) Verbonominální predikát, jehož nominální část je tvořena trpným příděti, se od opisného

pasiva formálně nijak neliší, proto je od sebe lze rozlišovat pouze podle významu – neimplikuje-li věta existenci původce děje, nemůže se logicky jednat o pasivum.

Někdy však trpnému přičestí konkurují tzv. slovesná adjektiva z přičestí trpného, která se tvoří od trpného přičestí připojením tvrdého sufixu podle vzoru „mladý“: *svržen* – sg. *svržen-ý, -á, -é*; pl. *-í, -é, -á*. Pokud je původní trpné přičestí zakončeno na *-án*, dochází při procesu jeho adjektivizace ke krácení této samohlásky: *kupován* – *kupovaný*. (Ibid., s. 420) Takováto slovesná adjektiva jsou dvojího typu. Zaprvé mohou zachovávat význam děje i vid, čímž si zachovávají primární slovesnou funkci, a tehdy se označují jako tzv. zpřídavnělá přičestí. Zadruhé mohou označovat vlastnost jako výsledek děje – tehdy se stávají skutečnými adjektivy a ztrácejí význam slovesného rodu. (Ibid., s. 421)

Opisné pasivum funguje jako prostředek deagentizace a dekauzativizace ve větách, v nichž je z pozice podmětu v pasivu odsunut agens či kauzátor a na jejich místo je dosazen patiens.<sup>22</sup> Ve větách deagentních může mít agens sémantický rys osoby: *Byl byl zapečetěn policií* (Grepl 1998, s. 134), zvířete: *Honzík byl pokousán psem / od psa* (Ibid., s. 134), ale i místa či času: *Nová ústava byla parlamentem / v parlamentě schválena hned napoprvé* (Ibid., s. 135). Ve větách dekauzativních může být kauzátorem živel: *Prodejna potravin byla zničena požárem* (Ibid., s. 140), psychosomatický stav: *Byl užírán závistí* (Grepl 1986, s. 171), nebo nějaká činnost, která má nejčastěji formu věty či dějového substantiva: *Petr byl potěšen tím, že Pavel přišel / Pavlovým příchodem* (Ibid., s. 171).

Ze všech těchto příkladů je patrné, že opisné pasivum umožňuje vyjádření agentu/kauzátoru, což znamená, že není jen prostředkem dekonkretizace, nýbrž i pouhého odsunutí agentu do méně významné syntaktické pozice (Ibid., s. 160). Nejčastěji bývá vyjádřen ve formě instrumentálu,<sup>23</sup> ale zvláště je-li agentem zvíře či kauzátorem živel, připadá v úvahu i forma genitivu ve spojení s předložkou *od*. Má-li agens sémantický rys času či místa, může být vedle instrumentálu vyjádřen i ve formě adverbialního pádu. Je-li kauzátorem činnost, může mít formu větnou, viz výše. (Grepl 1998, s. 134-135) Agens navíc může zahrnovat i mluvčího a adresáta, a tím pádem může být zevšeobecněn. Tehdy se jedná o pasivní větu se všeobecným konatelem: *Zákony musí být dodržovány*. (Grepl 1986, s. 160)

<sup>22</sup> Patří sem i případy, v nichž pozici podmětu obsadí situační aktant s rolí informace: *Doneslo se mi, že se Eva rozvádí*. (Grepl 1998, s. 133)

<sup>23</sup> Instrumentál však v pasivních větách může značit i prostředek: *Sklenice byla naplněna vodou*. (Štícha 1979, s. 61)

Opisné pasivum lze tvořit pouze od sloves, která přibírají předmět, a to především od sloves tranzitivních, v menší míře od sloves intransitivních. Pasivní věty, jejichž základem je sloveso tranzitivní, se někdy označují jako tzv. pasivum osobní, zatímco pasivum s intransitivním slovesem se označuje jako tzv. pasivum neosobní. (Komárek 1986, s. 173) V osobním pasivu zaujímá *patiens* pozici podmětu: *Léčba tuberkulózy byla (vědci) úspěšně vyřešena již v minulém století.* (Grepl 1986, s. 161) V neosobním pasivu se pozice pacientu oproti výchozí větě v činném rodu nemění, čímž vzniká věta bezpodmětná: *(Účastníky zasedání) bylo o těchto problémech dlouho diskutováno.* (Ibid., s. 161) Patientem může být i mluvčí či adresát, což znamená, že opisné pasivum lze použít pro všechny osoby. (Ibid., s. 162) Opisné pasivum se vůbec netvoří od sloves nepředmětových. I v rámci sloves, která předmět přibírají, však existují výjimky, které se v pasivu vyskytnout nemohou. Patří sem tranzitivní slovesa vyjadřující tělesné či psychické stavy (*Bolí ho hlava*), nedokonavá slovesa vyjadřující statické stavy (*Rybí tuk obsahuje vitamín D*), tranzitivní slovesa vyjadřující pohyby částí těla (*Sklopil oči*),<sup>24</sup> tranzitivní slovesa s volným morfémem *si* (*Dal si sklenici vína*) a reflexiva tantum (*smát se*). (Komárek 1986, s. 173-174) U dokonavých zvratných sloves, ve kterých se reference morfému *se* shoduje s referencí agentu, pasivizace možná je. Výsledná pasivní věta má vždy rezultativní význam a nemůže vyjadřovat agens: *Petr se oholil – (Když jsem tam přišel), Petr už byl oholen.* (Grepl 1986, s. 161)

Opisnému pasivu se dává před zvratným pasivem přednost u sloves dokonavých, naopak u sloves nedokonavých se preferuje pasivum zvratné. Věty s dokonavým slovesem ve formě opisného pasiva mohou mít jak dějový, tak stavový význam. Obojí význam je možný v minulém a budoucím čase. Ve větách s významem dějovým lze vyjádřit agens: *Byl byl (policíí) v sedm hodin zapečetěn.* (Grepl 1998, s. 136) Ve větách s významem stavovým, které vyjadřují stav jako výsledek děje, agens vyjádřit nelze: *Byl byl zapečetěn (dva měsíce).* (Ibid., s. 136) Rozdíl mezi těmito dvěma významy je zde často těžko rozpoznatelný, ale existuje několik způsobů, jak je od sebe odlišit. Zaprvé lze participium ve významu stavovém nahradit zpřídavněným participiem, pokud výsledný stav můžeme chápat zároveň jako vlastnost podmětu: *Byl byl (je/bude) zapečetěn/zapečetěný.* X *V továrně jsou (byla, budou) zavedena/\*zavedená přísná ekologická opatření.*<sup>25</sup> (Grepl 1998, s. 136) Zadruhé u sloves

<sup>24</sup> Některá tato slovesa ale tvoří participiální konstrukce s rezultativním významem, které za pasivum někdy pokládají: *Jeho ruce byly sevřeny v pěst.* (Komárek 1986, s. 174)

<sup>25</sup> V druhé větě nelze zpřídavnělé přídavné slovo použít z různých důvodů. V budoucím a minulém čase z toho důvodu, že věta má dějový význam, v přítomném čase proto, že má věta význam výsledného stavu, který nelze chápat jako vlastnost podmětu: *Jaká jsou opatření? \*Zavedená.* (Grepl 1998, s. 136)



vyjadřujících změnu místa má lokální určení ve větách s dějovým významem tvar směřového předložkového akuzativu (*na stůl*), zatímco ve větách se stavovým významem má tvar statického předložkového lokálu (*na stole*), a v neposlední řadě lze opisné pasivum s dějovým významem nahradit pasivem zvrátným, které má vždy význam dějový (*Dům byl vystavěn ... - Dům se vystavěl ...*). (Komárek 1986, s. 173, 178) Věty s dokonavým slovesem v přítomném čase mají víceméně vždy význam stavový, což souvisí s nemožností dokonavých sloves odkazovat k přítomnosti. (Ibid., s. 173)

Věty s nedokonavým slovesem ve formě opisného pasiva mají až na pár výjimek význam dějový: *Knihy jsou nyní vydávány ve velkých nákladech.* (Grepl 1998, s. 136) Považují se však za knižní a dává se před nimi přednost pasivním větám s reflexivní slovesnou formou. Význam stavový se zde vyskytuje jen výjimečně, a to v konstrukcích, které se považují za archaismy (Komárek 1986, s. 174): *V bibli je psáno, že si lidé mají odpouštět, Ten obraz je malován na plátně* (Grepl 1998, s. 136).

Problém nastává v okamžiku, kdy bychom měli přesně vymezit, co z výše uvedených konstrukcí lze a co nelze považovat za pasivum. České gramatiky se v této otázce zásadně rozcházejí. Grepl a Karlík ve Skladbě spisovné češtiny tvrdí, že jako pasivní se chápou deagentní struktury typu agens-patiens,<sup>26</sup> které zároveň nejsou rezultativní (1986, s. 162). Z toho také vyplývá, že ve spisovném jazyce nemůže být žádné spojení slovesa *být* a zpřídavnělého přičestí trpného považováno za pasivum. Ti samí autoři se ve Skladbě češtiny k otázce pasiva staví odlišně. Tentokrát sice výslovně neurčují, co za opisné pasivum lze či nelze považovat, ale označení „opisné pasivum“ tentokrát užívají pro konstrukce slovesa *být* a trpného přičestí ve významu dějovém i stavovém. Opisné pasivum tedy vymezují z čistě formálního hlediska, jelikož významově totožné konstrukce se zpřídavnělým přičestím trpným pod tento termín nezahrnují. (1998, s. 136)

Kopečný rozlišuje mezi větami s dějovou a čistě stavovou platností, přičemž ty první označuje za pasivní. Dále ale uvádí, že i věty se stavovým významem lze někdy chápat pasivně v tom smyslu, že vyjadřují stav vplynulý z děje. Tato návaznost na děj je podle něho naprosto nezbytná. (1962, s. 123-124) V Mluvnici češtiny se mluví obecně o participiálních konstrukcích, mezi něž patří konstrukce s krátkým i dlouhým tvarem participia. Jako opisné pasivum se zde označují konstrukce s dějovým i stavovým významem. Zároveň se zde ale

---

<sup>26</sup> Tj. struktury, ve kterých je agens zatlačen z pozice podmětu, přičemž u sloves tranzitivních na jeho místo nastupuje patiens, u sloves intransitivních vzniká bezpodmětná věta. (Grepl 1986, s. 157)

uvádí, že ke slovesným konstrukcím doplňujícím slovesné paradigma patří především participiální konstrukce s významem dějovým, zatímco konstrukce s významem stavovým se k nim jen těsně přiřazují. (Komárek 1986, s. 415) Zajímavý je zde také výčet konstrukcí, které vyjadřují pasivní větnou perspektivu a ve kterých má přičestí primární funkci slovesnou – patří sem mimo jiné konstrukce pro vyjádření trpného rodu procesuálního (*Událost je popisována (několika očitými svědky)*), trpně pojatého výsledného stavu (*Událost je popsána (několika očitými svědky)*) a vlastnosti vplynulé z trpně pojatého děje (*Rozkaz je psaný/psán; Rozkaz je napsaný/napsán*). (Ibid., s. 143) Výše uvedené konstrukce je tedy možné pokládat za pasivum, jelikož abychom naopak nějakou konstrukci mohli označit za verbonominální, musí to být spojení sponového slovesa *být* a jeho doplnění s nominální funkcí.

Čechová pouze konstatuje, že vzhledem k homonymii opisného pasiva a verbonominálního predikátu jsou konstrukce se stavovým významem někdy pokládány za verbonominální predikát a někdy za opisné pasivum. Dále uvádí, že bez ohledu na zařazení se u nich v běžné řeči užívají krátké i dlouhé tvary přičestí. (2000, s. 168-169) V jiné kapitole ovšem Čechová tvrdí něco, co je v rozporu s výše řečeným. Rozlišuje totiž mezi tzv. adjektivem dějovým, které ve spojení se slovesem *být* vytváří přísudek slovesně-jmenný (*Otázka reparací byla vyřešená*) a trpným přičestím plnovýznamového slovesa, které ve spojení se slovesem *být* vytváří opisné pasivum (*Otázka reparací byla vyřešena*). (Ibid., s. 288-289) Podle Bečky se opisné pasivum, v němž převažuje čistě stavový význam, zcela zbavuje dějovosti tak, že se přičestí trpné adjektivizuje. Takovéto konstrukce podle něj již nevyjadřují stav jako výsledek děje, ale pouze stav jako vlastnost. (1992, s. 232-233) Není sice jasné, zda tyto konstrukce ještě pokládá za pasivum, nebo již za slovesně-jmenný přísudek, z textu nicméně alespoň vyplývá to, že za opisné pasivum považuje konstrukce s krátkým tvarem participia, které mají stavový význam.

Pro účely naší práce bude nutné rozhodnout, k jakému z těchto přístupů se přikloníme. Jelikož je tato práce kontrastivní analýzou pasiva v norštině a v češtině, bude nejvhodnější zvolit přístup, který bude co nejvíce korespondovat s vymezením opisného pasiva v norštině – samo sebou do té míry, do níž to teorie dovoluje. To znamená, že za pasivní budeme považovat i konstrukce se stavovým významem, ale pouze pokud mají formu s trpným přičestím. Zpřídavnělé přičestí již budeme v souladu s norštinou pokládat za jmennou část verbonominálního predikátu.

### 3.2. Zvratné pasivum

Zvratné pasivum je dalším významným prostředkem deagentizace. Skládá se z plnovýznamového slovesa a z volného morfému *se*, má tedy klasickou reflexivní slovesnou formu. Na rozdíl od pasiva obecného ale není plně paradigmaticizované, jelikož se vyskytuje až na výjimečné případy pouze ve 3. os. jednotného a množného čísla. (Komárek 1986, s. 174) Dalším jeho specifíkem je to, že má vždy pouze dějový význam (Grepl 1998, s. 135).

Specifíkem vět se zvratným pasivem je, že agens musí mít sémantický rys osoby. Kvůli této podmínce zvratné pasivum na rozdíl od pasiva opisného nemůže fungovat jako prostředek dekauzativizace. (Grepl 1986, s. 170) Zvratné pasivum zároveň vylučuje explicitní vyjádření agentu, ten je proto vždy pouze implikován. To má za následek buď jeho anonymizaci (*Studovalo se i o vánočních svátcích*), nebo generalizaci (*Na začátku věty se píše velké písmeno*). (Ibid., s. 158) Výjimkou jsou případy, kdy agens může být vyjádřen ve formě příslovečného určení místa či času: *Na dráze se zavedly nové typy jízdenek*. (Grepl 1998, s. 134)

Zvratné pasivum se netvoří pouze od tranzitivních a intransitivních sloves, ale oproti pasivu opisnému i od sloves nepředmětových, která předpokládají agens: *Sedělo se dlouho do noci*. (Komárek 1986, s. 178) V konstrukcích s tranzitivním slovesem, které se i zde označují jako osobní, obsazuje *se* pozici podmětu: *Střecha se už opravovala*. Konstrukce s intransitivním a nepředmětovým slovesem jsou bezpodmětné a označují se jako neosobní. (Grepl 1986, s. 159) Pro slovesa přibírající předmět obecně platí, že pacientem může být osoba ideálně jen v případech, kdy nemůže dojít k dvojí interpretaci – jednak že v pozici podmětu stojí *se* slovesného děje, jednak že v ní stojí agens, který slovesný děj vykonává sám na sobě, jelikož zájmeno *se* zde může mít funkci předmětu. Proto se za pasivní považuje věta *Nemluvnata se koupou každý den*, zatímco věta *Děti se koupou každý den* se chápe jako věta s primární diatezí. (Komárek 1986, s. 176) V praxi se s personickým pacientem setkáváme také v pasivních větách s tranzitivním slovesem, ve kterých se *se* nepřesunuje do pozice podmětu, nýbrž nadále zůstává předmětem: *Naši Máňu se nesmí moc chválit, byla by pyšná*. (Ibid., s. 179)

Z důvodu jednoznačnosti nemůže být pacientem mluvčí ani adresát: *\*Posílal jsem se na nejtěžší práce*. (Grepl 1986, s. 159) Přesto ale existují případy, ve kterých má reflexivní konstrukce tvar 2. osoby. Tehdy se jedná o performativa, která jsou typická pro úřední styl:

*Odsuzujete se k 5 letům vězení.* (Ibid., s. 160) Ve spojitosti s tím je třeba zmínit i zvláštní konstrukci, která se často označuje jako tzv. podnícené pasivum, tedy konstrukci typu *Léčím se u dr. Pažourka.* (Grepl 1998, s. 135) Podnícené pasivum je specifické tím, že se vyskytuje ve všech osobách a že v něm dochází k významným změnám v sémantické struktuře věty. Agens vyjádřený jako příslovečné určení místa zde nabývá přídatné role místa a patiens zaujímající pozici podmětu nabývá přídatné role iniciátora. Podnícené pasivum se většinou tvoří od sloves se sémantickým rysem pozitivního výsledku. (Grepl 1986, s. 159)

Podobně jako u pasiva opisného panují i u reflexivní formy mnohé nejasnosti o tom, kdy je možné hovořit o pasivu. Problémy způsobuje homonymie zvrtného pasiva s jinými konstrukcemi obsahujícími slovo *se*. To může mít funkci zvrtného zájmena (*Myl se velmi důkladně*), volného morfému slovtvorného (*hrozit – hrozit se, utopit – utopit se*) nebo právě funkci volného morfému tvarotvorného (*Dům se staví*). (Komárek 1986, s. 175) O pasivum se může jednat jen tehdy, implikuje-li věta agens, který byl dekonkretizován. Dalším signálem pasivního významu je neexistence infinitivu se slovem *se*: *Tak pozdě se nechodí – \*chodit se.* (Ibid., s. 175-176) Některé věty mohou být víceznačné a tehdy je třeba řídit se kontextem. Například věta *Musíme počkat, až se naplní všechny sklenice* může mít buď význam pasivní ve smyslu „až personál sklenice naplní“, nebo může vyjadřovat samovolný proces, který žádný agens neimplikuje, tedy „až budou sklenice plné“. (Ibid., s. 176) Stejný samovolný proces vyjadřují i věty typu *Sál se zaplňuje lidmi* (Štícha 1979, s., 1979, s. 59). Tato věta by se sice mohla chápat jako protiklad aktivní věty *Lidé zaplňují sál*, ale ze sémantického hlediska nelze podmět této aktivní věty dle Štíchy ztotožnit s agentem. Výraz „lidé“ má spíše povahu prostředku či příčiny děje, jelikož děj zde není pojatý jako děj někým způsobený, nýbrž jako „děj o sobě“. (Ibid., s. 59-60) Tento typ reflexivních konstrukcí se tedy nepovažuje za pasivní. Jedná se o věty s primární diatezí s přísudkem, který má rys prosté mutace, tj. změny stavu, která neimplikuje externího původce.<sup>27</sup> (Grepl 1998, s. 36)

Někdy jsou za pasivní považovány hodnotící konstrukce typu *Spalo se mi dobře*, viz např. Komárek. (1986, s. 426) Proti pasivnímu pojetí však hovoří skutečnost, že nevyjadřují děj, nýbrž stav. Navíc se zde vůbec neuvažuje o agentu; aktant vyjádřený dativem daný stav nezpůsobuje, pouze je mu vystaven. (Ibid., s. 177) Proto se věty s obligatorním hodnotícím

---

<sup>27</sup> Patří sem i věty typu *Okno se otevřelo větrem*, ve kterých člen v instrumentálu vyjadřuje pouhou příčinu děje, která se nechápe jako činitel, jelikož ten ve větách s reflexivní formou slovesnou vůbec nemůže být vyjádřen (a zároveň musí být personický). (Štícha 1979, s. 61-62)

adverbiálním výrazem jako pasivní většinou nechápou.<sup>28</sup> Podobným typem nepasivních konstrukcí s reflexivní formou slovesnou jsou modální konstrukce se slovesem *chtít*: *Chce se mi spát*. (Grepl 1986, s. 169)

Gramatiky se dále rozcházejí i v otázce, zda se za pasivní dají považovat konstrukce s reflexivní formou odvozené od nepředmětových sloves. Jak již bylo zmíněno výše, ve Skladbě spisovné češtiny Grepl a Karlík tvrdí, že pasivní jsou jen deagentní struktury typu agens-patiens, jejichž základem je sloveso předmětové, což platí jak pro pasivum opisné, tak zvrtné (1986, s. 162). Ve Skladbě češtiny o zvrtném pasivu vůbec nemluví, používají pouze univerzální označení „reflexivní forma slovesná“. Vzhledem k tomu, že tento termín autoři staví do přímého protikladu vůči opisnému pasivu a neužívají jej pro popis konstrukcí, které jsme výše označili za nepasivní, lze jej zde snad chápat jako synonymum k termínu „zvrtné pasivum“. V tom případě lze říci, že zde Grepl a Karlík oproti starší publikaci připouštějí pasivní význam i u intransitivních sloves a u sloves bez objektového doplnění (1998, s. 133-134). Mluvnice češtiny žádné vymezení nepředkládá, konstatuje však, že se pasivní význam reflexivní formy slovesné často uznává jen u tranzitivních sloves, ve kterých patiens zaujímá pozici podmětu. Reflexivní formy intransitivních a nepředmětových sloves se poté označují za neosobní zvrtný tvar s aktivním významem. Někdy se dokonce aktivně vnímají i reflexivní formy sloves tranzitivních (*Kopou se brambory*), a proto je nejpraktičtější nepřisuzovat reflexivním formám pasivní význam, nýbrž pouze deagentizační funkci. (Komárek 1986, s. 176) Kopečný připouští pasivní význam i u sloves intransitivních a nepředmětových, jelikož pasivnost spatřuje v zatlačení agentu z pozice podmětu. Zároveň ale připouští, že k zatlačení agentu může dojít i ve větách s primární diatezí, a proto nelze reflexivní formy automaticky pokládat za pasivní, a to ani u sloves tranzitivních. Navrhuje řešení pokládat za pasivní jen ty reflexivní formy, které lze nahradit opisným pasivem. (1962, s. 119-120) Pro účely této práce se podobně jako v případě opisného pasiva přikloníme k přístupu, který se bude nejvíce shodovat s pasivem v norštině. Protože se norské věty typu *Det vart dansa heile natta* (Faarlund 1997, s. 845) řadí mezi pasivní, budeme za pasivum v češtině považovat i konstrukce bez objektového doplnění.

Pro přehlednost si v krátkosti shrneme vzájemné odlišnosti opisného a zvrtného pasiva. Někdy jsou obě konstrukce volně zaměnitelné, často ale nastává situace, kdy je jedna z forem

---

<sup>28</sup> Hodnotící adverbiální výraz není nutný v expresivních konstrukcích, kde hodnotící funkci přebírá intonace: *Vám se o tom mluví!* (Grepl 1986, s. 169)

bud' zcela nepřipustná, nebo přinejmenším méně vhodná. Pouze participiální formu můžeme použít tehdy, není-li původcem slovesného děje člověk či chceme-li vyjádřit agens ve formě instrumentálu. Pouze reflexivní forma se naopak používá u sloves, která nepřibírají předmět. Je-li patiens personický, často pro zamezení víceznačnosti dáváme přednost opisnému pasivu. Reflexivní forma navíc slouží k vyjádření závaznosti činnosti (*To se neříká*) a způsobu, jak se něco dělá (*Přidá se trochu octa*). (Štícha 1979, s. 68, 71)

Jak jsme si ukázali výše, opisné pasivum má blízko k adjektivům, a proto mu je často připisován stavový význam, zatímco pasivum zvrtné je dynamičtější, jeho význam je méně pasivní. Tento rozdíl se projevuje i v konstrukcích, kterým je obecně připisován dějový význam: *Stavba je plánována na příští čtvrtletí* vyjadřuje, že stavba je v plánu, zatímco věta *Stavba se plánuje na příští čtvrtletí* vyjadřuje spíše samotnou činnost tohoto plánování. (Ibid., s. 66) S tím úzce souvisí skutečnost, že ve středu zájmu opisného pasiva je spíše podmět pasivní věty, který je zasahován dějem, zatímco ve středu zájmu zvrtného pasiva je činnost, kterou někdo vykonává na podmětu pasivní věty (Ibid., s. 67):

*Profesor matematiky nebyl na gymnáziu nikdy příliš milován*

– důraz na profesora matematiky a na to, čím nebyl postihován

*V tercii se miloval dějepisec a nenáviděl matematik*

– důraz na to, co žáci tercie dělali

Na závěr se podíváme na stylovou charakteristiku těchto dvou pasivních konstrukcí a na jejich distribuci. Zvrtné pasivum je obecně považováno za stylově neutrální a opisné pasivum za spíše knižní. (Grepl 1998, s. 135) Protože se participiální forma považuje za spisovnější a kultivovanější, občas se nevhodně používá tam, kde se z významového hlediska přirozeně nabízí forma reflexivní, tedy tam, kde se klade větší důraz na vykonávanou činnost než na patiens: *Tyto částice jsou snadno plněny do kolon v suchém stavu*. (Štícha 1979, s. 70) Z výše uvedené stylové charakteristiky vyplývá, že pasivum zvrtné je rozšířené v mluvené řeči, kde má výrazně větší zastoupení než pasivum opisné. Naopak např. v odborných textech participiální forma nad formou reflexivní zpravidla převažuje. Jelikož pouze zvrtné pasivum vyjadřuje, jak se něco dělá či dělat má, vystupuje jako jediná pasivní forma v různých návodech a instrukcích. (Ibid., s. 68) Na distribuci pasivních konstrukcí napříč různými styly se podrobněji podíváme v praktické části této práce.

### 3.3. Další deagentizační konstrukce

Prostředků pro deagentizaci, které se za pasivní neoznačují, existuje více, my se však v krátkosti podíváme pouze na dvě z nich: *mít* + přičestí trpné a *dostat* + přičestí trpné.<sup>29</sup> Obě jsou prostředkem deagentizace, kdy pozici podmětu obsazuje recipient. Tyto dvě konstrukce se za pasivní sice nepovažují, ale jelikož se v mnohém podobají norskému fã-pasivu, nebylo by zcela vhodné přejít je bez povšimnutí.

V konstrukcích se slovesem *mít* může být agentem osoba, zvíře, instituce i živel (tehdy funguje jako prostředek dekauzativizace) a tento agens může být vyjádřen prostřednictvím instrumentálu či substantivem s předložkou *od*. (Daneš 1987, s. 247) Nemožnost vyjádřit agens nastává pouze tehdy, je-li agens identický s recipientem: *\*Petr má tu knihu sám sebou prostudovánu*. (Ibid., s. 248) Recipient může být životný i neživotný, a jak vyplývá z výše řečeného, může mít stejnou referenci jako agens. Kvůli tomu jsou věty s touto konstrukcí často víceznačné. Například věta *Petr už má oběd uvařen(y)* může mít hned tři významy: 1) *Někdo už Petrovi oběd uvařil* (Petr = recipient), 2) *Petr si už oběd uvařil* (Petr = agens + recipient), 3) *Petr už někomu oběd uvařil* (Petr = agens). (Grepl 1998, s. 139) Vedle toho ale existují případy, kdy sémantika predikátu víceznačnost nepodporuje a koreference recipienta s agentem se buď předpokládá (*Mám ten problém dobře promyšlený*), nebo vylučuje (*Má tu žádost už schválenou*). (Grepl 1986, s. 167) Dalšími rysy konstrukce se slovesem *mít* je to, že se tvoří pouze od sloves, která se pojí jen s přímým podmětem, a že má vždy význam rezultativní, s čímž souvisí možnost nahrazení trpného přičestí jeho zpřidavnělou formou. Přičestí je v gramatické shodě s přímým podmětem s výjimkou případů, kdy má tento předmět formu infinitivu či vedlejší věty nebo kdy je nevyjádřený. Tehdy je přičestí ve tvaru středního rodu: *Mám přikázáno, abych se vrátil za světla*.

Konstrukce se slovesem *dostat* disponuje do jisté míry totožnými vlastnostmi, v mnohém se však liší. Agens je vždy personický a může být vždy vyjádřen, protože ze sémantiky slovesa *dostat* vyplývá, že agens a recipient nemohou být identičtí. Recipient navíc musí být životný. (Daneš 1987, s. 249) Tvoří se od sloves, která přibírají přímý předmět: *Dostal jsem dovoleno (od lékaře), že smím kouřit jen dvě cigarety denně*, ale i od sloves intransitivních: *Pavel dostal (od Petra) vynadáno*. (Ibid., s. 250) Ve větách prvního typu je přičestí vytvořeno ze sloves s významem „způsobit, aby někdo něco měl“ (*nahradit, zaplatit*) či „způsobit, aby někdo měl instrukce k nějaké činnosti“ (*přikázat, doporučit*), zatímco

---

<sup>29</sup> Trpnému přičestí často konkuruje zpřidavnělé trpné přičestí. (Grepl 1998, s. 139)

příčestí ve větách druhého typu pochází od sloves s významem „způsobit někomu újmu“ (*vyhubovat, nařezat*). (Grepl 1998, s. 140; Grepl 1986, s. 168) Konkurence trpného příčestí a jeho zpřídavnělého tvaru zde funguje stejně jako u konstrukce se slovesem *mít*: *Petr dostal od ředitele slíbenou/slíbenou odměnu*. (Grepl 1998, s. 140)



## **4. Frekvence pasiva v nepřekladových textech**

V první kapitole praktické části této práce se zaměříme na frekvenci pasivních konstrukcí v norštině a v češtině v závislosti na funkčním stylu. Na základě teoretických poznatků o pasivních konstrukcích uvedených v předchozích kapitolách se pokusíme vysledovat četnost jednotlivých pasivních konstrukcí v publicistických, odborných a beletristických textech a vysledovat tak, jaké zastoupení v těchto stylech mají jednotlivé pasivní konstrukce, a případně také zjistit, který ze zkoumaných jazyků má větší tendence k pasivnímu způsobu vyjadřování. Pro tento účel využijeme původní nepřekladové texty obsažené v norském a v českém jazykovém korpusu.

### **4.1. Norština**

V kapitole o norském pasivu jsme se sice zabývali pěti druhy pasivních konstrukcí, ale v této části jsme výzkum pro zjednodušení omezili pouze na tři primární pasivní konstrukce, tedy bli-pasivum, være-pasivum a s-pasivum. Få-pasivum jsme zde pro naše účely nezohledňovali vůbec a komplexní pasivum jsme nevyčleňovali jako další samostatný typ pasiva – protože má komplexní pasivum formu nějaké základní pasivní konstrukce, ke které je přičleněno další minulé přičestí, veškeré jeho výskyty byly zařazeny do skupiny dle této základní pasivní konstrukce.<sup>30</sup> Pro získání dostatečného množství výskytů jsme se rozhodli pro využití jazykového korpusu, jmenovitě korpusu Oslo-korpuset av taggede norske tekster (bokmålsdelen)<sup>31</sup>. Nejprve bylo nutné vybrat konkrétní zdrojové texty, které při výzkumu použijeme. Ve shodě s naším záměrem nabízí norský korpus texty publicistické, odborné a texty beletristické. V kategorii publicistických textů jsme zvolili texty z periodika *Aftenposten* z roku 1994, jelikož jsme v obou jazycích chtěli sledovat frekvenci pasiva ve velkém celostátním periodiku. Výběr v kategorii odborných textů byl složitější, protože korpus nabízí pouze odborné texty dvojího typu – právní texty, a tzv. NOU, tedy oficiální zprávy a expertizy vypracované pro norskou vládu. Pro co největší průkaznost tohoto výzkumu je nutné zvolit v obou jazycích obdobné zdrojové texty, a protože Český národní korpus obsahuje dostatek právnických publikací, rozhodli jsme se v norštině pro právní texty z roku 1982 – *Lovtekster 1982*. V kategorii krásné literatury jsme zvolili tři romány: *Dauids*

---

<sup>30</sup>Tedy například věta *To millioner dollar skal ha blitt forsøkt satt i omløp* byla započítána jako bli-pasivum.

<sup>31</sup>[www.tekstlab.uio.no/norsk/bokmaal/index.html](http://www.tekstlab.uio.no/norsk/bokmaal/index.html)

bror od Kjella Askildsen (1957), Amatøren od Larse Saabye Christensen (1977) a Ikaros od Axela Jensen (1957).<sup>32</sup>

Oslo-korpuset av taggede norske tekster nabízí dva způsoby vyhledávání, a to pomocí regulárních výrazů a pomocí speciálního rozhraní, ve kterém je možné veškeré požadavky na vyhledávané výrazy zadat prostřednictvím zaškrťování možností nebo výběrem ze seznamu nabízených jazykových vlastností. Takto zvolené požadavky se poté automaticky přemění na odpovídající dotaz s regulárními výrazy. My jsme pro vyhledávání zvolili druhý jmenovaný způsob, a níže uvedené dotazy sestávající z regulárních výrazů byly tedy vygenerovány korpusem.

Nejdříve bylo třeba zjistit velikost zvoleného zdrojového textu, jelikož i ta hrála roli při jejich počátečním výběru. Vzhledem k tomu, že předmětem našeho zájmu je pasivum, největší výpovědní hodnotu pro nás má počet sloves ve finitním tvaru. Výsledný údaj byl později využit i pro výpočet procentuálního zastoupení pasiva ve zdrojových textech:

#### **Publicistické texty – 45 539 výskytů verba finita<sup>33</sup>**

```
[tagg=".* verb.*" & tagg=".* @FV.*" & (src="AV/Af94/01" )]
```

#### **Odborné texty – 16 111 výskytů verba finita**

```
[tagg=".* verb.*" & tagg=".* @FV.*" & (src="SA/Lo82/01" )]
```

#### **Beletristické texty – 19 697 výskytů verba finita**

```
[tagg=".* verb.*" & tagg=".* @FV.*" & (src="SK/AsKj/01" | src="SK/ChLS/01" |  
src="SK/JeAx/01" )]
```

##### **4.1.1. S-pasivum**

Dále bylo třeba přistoupit k vyhledávání samotných pasivních konstrukcí. Námi použité rozhraní sice pod volbou morfosyntaktických vlastností umožňuje zaškrtnout, aby se

---

<sup>32</sup> Z 36 beletristických děl dostupných v norském korpusu jsme zvolili texty od známých autorů, které se nevyznačují přílišnou dialektálností ani žádnými jazykovými experimenty. Svou roli sehrál i rozsah textů.

<sup>33</sup> Cílem bylo v obou jazycích ve všech kategoriích vycházet ze zdrojových textů s přibližně 20 000 výskytů verba finita. Norský korpus však u periodika Aftenposten nabízí pouze dvě položky – jednu s cca 45 000 a jednu s cca 93 000 výskytů verba finita.

vyhledávalo pouze pasivum, jako pasivum je však v korpusu označeno pouze s-pasivum. Dotaz ve tvaru [tagg=".\* verb.\*" & tagg=".\* pass.\*"]<sup>34</sup> tedy vyhledá veškeré s-pasivum, ale místy také s-slovesa se zvratným významem (*Deltagerne samles alltid til besiktigelse av løypa før start*)<sup>35</sup>, s významem vzájemnosti (*Om tre dager møtes tre presidenter i Kreml*) či jiná nepasivní s-slovesa (*Enhver som ferdes i Oslo [...]*). Občas se do seznamu chybně vloudilo i jiné slovo s podobnou formou, nejčastěji slovo *felles*. Proto bylo nutné výsledky dodatečně projít a všechny případy, které do seznamu s-pasiv nepatří, od celkového počtu výskytů odečíst. Pro úplnost jsme z těchto chybně započtených výrazů vyčlenili neslovesné výrazy a ty pak odečetli od celkového počtu výskytů verba finita, jelikož tato slova byla chybně interpretována jako slovesa i v seznamu veškerých sloves ve finitním tvaru.

S-pasivum	Verbum finitum (počet výskytů)	S-pasivum (počet výskytů)	S-pasivum (frekvence v %)
Publicistika	45 575	1 622	3,56 %
Právo	16 158	4 092	25,33 %
Beletrie	19 696	54	0,27 %

Tabulka 6 – Frekvence s-pasiva

#### 4.1.2. Være-pasivum

Zcela odlišně bylo třeba postupovat při vyhledávání pasivních konstrukcí s pomocným slovesem *være*, protože v tomto případě jsme museli veškeré podmínky zadat ručně. Pro první slovo jsme tedy zvolili podmínku, že to bude lemma slovesa *være*, tedy sloveso *være* ve všech jeho tvarech. Dále jsme zadali, že toto sloveso se musí vyskytovat ve spojení s dalším slovem, pro něž platí, že je to sloveso ve formě minulého přičestí. Aby se nám ve výsledném seznamu výskytů zobrazilo co nejvíce pasivních konstrukcí s pomocným slovesem *være*, zadali jsme, že mezi těmito slovy může stát až pět dalších slov. Je možné, že se nám kvůli tomuto omezení několik málo pasivních konstrukcí nedostalo do seznamu výskytů, ale větší rozptyl by s sebou přinesl vysokou míru nerelevantních výsledků, které by bylo třeba projít. Výsledný dotaz měl tedy následující podobu: [(tagg=".være\".\*" | tagg=".\* .være\".\*") ] [] {0,5} [tagg=".\* verb.\*" & tagg=".\* perf-part.\*" ].

<sup>34</sup> Dále pro zjednodušení a zobecnění uvádíme dotazy bez specifikace zdrojových textů.

<sup>35</sup> Všechny příkladové věty uvedené v této kapitole pocházejí z námi zkoumaných zdrojových textů.

Vzhledem k obecně vysoké frekvenci slovesa *være* mimo pasivní konstrukce, k častým spojením tohoto slovesa a minulých příčestí s adjektivní funkcí a k naší podmínce, která umožňuje, aby mezi tímto slovesem a minulým příčestím stálo až pět slov, obsahovaly výsledky velké množství vět, které se za pasivum vůbec považovat nedaly – např. v případě publicistických textů to byla více než polovina celkových výsledků, u beletrie ještě výrazně více. Patřily k nim věty, v nichž bylo minulé příčestí součástí jiné samostatné konstrukce stojící v blízkosti slovesa *være*: *Tilbudet er såpass nytt at ingen har **meldt** seg ennå*; věty, ve kterých byl za minulé příčestí chybně považován jiný slovní druh, většinou substantivum: *Men det er ingen grunn til å miste **håpet***; a věty, které sice pasivní jsou, ale jedná se v nich o bli-pasivum – sloveso *være* v nich figuruje jako pomocné sloveso pro vytvoření předpřítomného, případně předminulého času: *Lånene er blitt brukt til å betale for kurs [...]*.

Při třídění výsledků bylo však podle očekávání zdaleka nejproblematictější rozhodnout, kdy se jedná o spojení slovesa *være* s minulým příčestím s pasivní funkcí a kdy o spojení s adjektivem ve formě minulého příčestí. V kapitole o norském pasivu jsme uvedli tři možné pomůcky, které nám při rozhodování mohou být k užitku:

1) Pokud je příčestí v gramatické shodě s podmětem věty v množném čísle, jedná se o adjektivum.

- Tuto pomůcku jsme v praxi vůbec nevyužili. Protože jsme v korpusu hledali pouze slovesa ve formě minulého příčestí, tvary v množném čísle se do seznamu výsledků vůbec nedostaly. Zato však seznam obsahoval mnoho predikativních adjektiv ve formě minulého příčestí, která by podle tohoto pravidla měla být ve shodě s podmětem věty v plurálu, ale nebylo tomu tak, jelikož toto pravidlo v praxi neplatí bezvýhradně a některá adjektiva, především ta, která jsou součástí předložkové fráze, se do tvaru množného čísla zpravidla nepřevádějí: *De er alltid begeistret for vår natur*.

2) Věty s predikativním adjektivem na rozdíl od vět s minulým příčestím se slovesnou funkcí nelze převést na věty s formálním *det*.

- Tuto pomůcku lze aplikovat na větší počet výsledků, ale pro nerodilého mluvčího často bohužel není tak snadné určit, zda výsledná konstrukce s formálním *det* existovat může, či nikoliv.

3) Složené výrazy ve tvaru minulého přičestí mají funkci adjektiva tehdy, pokud k nim neexistuje odpovídající sloveso.

- Toto pravidlo se ukázalo jako bezproblémové, ale bohužel jej bylo možné aplikovat jen na zlomek našich výsledků.

Při rozhodování jsme se tedy řídili tím, zda jsme dané vazby chápali jako pasivní, či nikoli – snažili jsme se tedy určit, zda vyjadřují spíše stav jakožto výsledek nějakého děje, nebo pouhou vlastnost. Pro ilustraci uvedeme následující příklad s konstrukcí *knyttet til*:

*Begrunnelsen for disse innvendinger er delvis knyttet til opponentenes religiøse tro.*

- Tuto konstrukci nechápeme jako pasivní, jelikož neimplikuje předchozí děj.

*Til hvert soverom skal det være knyttet sanitærom utstyrt med vannklosett, dusj og vaskeservant med varmt og kaldt vann.*

- Tato konstrukce předchozí děj implikuje, proto ji chápeme jako pasivní.

Zároveň jsme přihlíželi k tomu, zda daný děj implikuje agens či kauzátor, nebo zda se jedná o děj samovolný. Konstrukce vyjadřující výsledný stav samovolného děje jsme mezi pasivum nezapočítávali, viz následující dvojice vět s přičestím *redusert*:

*Gjelden i borettslaget er kraftig redusert siden i fjor.*

- Zde se dluh pravděpodobně nesnížil sám od sebe, někdo ho nejspíš částečně splatil – jedná se tedy o pasivum.

*Omfanget av legemsbeskadigelse, ran, grove tyverier og veskenapping i sentrum er redusert siste år.*

- V tomto případě lze předpokládat, že ke snížení počtu těchto událostí došlo samovolně, není to přímo ničí zásluha – proto se o pasivum nejedná.

Z výše řečeného vyplývá, že rozhodování bylo ve výsledku často do velké míry subjektivní, což je při posuzování výsledných číselných údajů třeba brát v potaz.

Pro úplnost ještě upřesníme, jak jsme postupovali při zpracovávání získaných výsledků. Abychom mohli správně vypočítat celkový podíl pasiva v různých typech textů, zajímaly nás pouze pasivní konstrukce, které byly součástí přísudku. Pomocné sloveso tedy nemuselo mít nutně finitní tvar, ale stačilo, pokud s nějakým slovesem ve finitním tvaru tvořilo celek, tedy např. *skal være bekreftet, har vært tatt*. Ze stejného důvodu jsme naopak infinitivní fráze typu *for å være informert* ze seznamu výsledků vyřazovali. V případech, kdy se k jednomu pomocnému slovesu vázalo více příčestí minulých, jsme počet pasivních konstrukcí určovali podle počtu příčestí a celkový počet finitních sloves jsme vždy zvýšili o příslušné číslo:

*Vedtektsendringene skal være foretatt og vedtektene sendt Bankinspeksjonen for godkjenning senest 30. juni 1982.*

- V této větě se k jednomu pomocnému slovesu vážou dvě příčestí – k celkovému počtu finitních sloves jsme tedy přičetli jedno sloveso, které zde bylo vynecháno.

Være-pasivum	Verbum finitum (počet výskytů)	Være-pasivum (počet výskytů)	Være-pasivum (frekvence v %)
Publicistika	45 575	1 189	2,61 %
Právo	16 158	1 485	9,19 %
Beletrie	19 696	118	0,60 %

Tabulka 7 – Frekvence være-pasiva

### 4.1.3. Bli-pasivum

Celkově nejméně frekventovaná byla v námi sledovaných textech základní pasivní konstrukce s pomocným slovesem *bli*. Při vyhledávání výskytů i při jejich zpracování jsme postupovali obdobně jako u *være*-pasiva. U zadávání dotazu jsme pouze zvolili jiné pomocné sloveso: `[(tagg=".bli\".*" | tagg=".* .bli\".*")] [] {0,5} [tagg=".* verb.*" & tagg=".* perf-part.*"]`. Výsledky jsme třídili podle stejných kritérií jako u pasivních konstrukcí s pomocným slovesem *være* s tím rozdílem, že podíl konstrukcí, které bylo nutné vyřadit, protože ve skutečnosti nebyly pasivní, zde byl výrazně nižší. Tyto konstrukce jsme stejně jako konstrukce, které nebyly součástí přísudku, od celkového počtu výsledků odečetli. Nakonec jsme stejným způsobem jako u *være*-pasiva upravili celkový počet sloves s finitní formou.

Bli-pasivum	Verbum finitum (počet výskytů)	Bli-pasivum (počet výskytů)	Bli-pasivum (frekvence v %)
Publicistika	45 575	1 519	3,33 %
Právo	16 158	325	2,01 %
Beletrie	19 696	141	0,72 %

Tabulka 8 – Frekvence bli-pasiva

## 4.2. Čeština

Také v češtině jsme se v praktické části omezili pouze na základní pasivní konstrukce, tedy opisné a zvrtné pasivum. Pro náš výzkum jsme využili nástroje a texty, které nabízí Český národní korpus<sup>36</sup>. Aby byly podmínky pro zkoumání frekvence pasiva v norštině a v češtině pokud možno stejné, i zde jsme se zaměřili na texty publicistické, právní a beletristické a zvolili jsme i obdobně velký vzorek, tj. texty obsahující přibližně dvacet tisíc sloves ve finitním tvaru. V kategorii publicistických textů jsme zvolili Mladou frontu DNES ze dne 13. 6. 2009. U odborných textů jsme se stejně jako v norštině pro co největší průkaznost zaměřili na texty z oblasti práva. Pro dosažení dostatečně velkého vzorku jsme použili hned tři publikace – Základy správního práva a veřejné správy, Praktikum občanského práva a Právo mezinárodního obchodu. Zato v beletrii jsme si tentokrát vystačili jen se dvěma

<sup>36</sup> [www.korpus.cz](http://www.korpus.cz)

publikacemi, jmenovitě s románem *Morčata* od Ludvíka Vaculíka (1970) a s románem *Světlo přichází potmě* od Zdeňka Rotrekla (2001).<sup>37</sup>

Český národní korpus nabízí několik způsobů vyhledávání, pro naše účely se však hodilo pouze vyhledávání s využitím dotazů typu CQL, což je vyhledávání prostřednictvím regulárních výrazů. Český národní korpus nabízí zjednodušení, díky kterému je možné určit zdrojové texty prostým výběrem ze seznamu, a tudíž není nutné je specifikovat v samotném dotazu. Automatizované je zde také vytváření morfologických tagů – tagy se po výběru morfologických vlastností ze strukturovaného seznamu vytvoří samy. Níže uvedené dotazy jsou tak částečně vygenerovány systémem, z větší míry jsou nicméně sestaveny ručně.

I zde jsme nejdříve zjistili velikost všech zdrojových textů, abychom se ujistili, že jsme si pro náš výzkum zvolili podobně rozsáhlé vzorky, a abychom získali celkový počet sloves ve finitním tvaru potřebný pro výpočet celkového poměru aktivního a pasivního způsobu vyjádření:

#### **Publicistické texty – 19 516 výskytů verba finita**

```
[tag=".....A.*"] within <opus id="mf090613"/>38
```

#### **Odborné texty – 16 576 výskytů verba finita**

```
[tag=".....A.*"] within <opus (id="obc_prav"|id="obchodu"|id="z_spr_pr")/>
```

#### **Beletristické texty – 20 388 výskytů verba finita**

```
[tag=".....A.*"] within <opus (id="morcata"|id="svetlopp")/>
```

### **4.2.1. Opisné pasivum**

V kapitole o pasivu v češtině jsme dospěli k závěru, že bude nejvhodnější, pokud za pasivní budeme pokládat pouze konstrukce s trpným přičestím a pokud na konstrukce se zpřídavněným přičestím budeme pohlížet jen jako na verbonominální. Toto rozhodnutí nám

---

<sup>37</sup> Řídili jsme se stejnými kritérii jako u norských textů s tím rozdílem, že jsme si zde vystačili pouze se dvěma delšími texty.

<sup>38</sup> Zde jsme použili tag s atributem „aktivum nebo „nikoli pasivum“, který vyhledává veškerá slovesa ve finitním tvaru.



výrazně usnadnilo práci s korpusem. Stačilo totiž pouze zvolit morfologický tag pro pasivum, čímž jsme získali veškeré výskyty trpného přičestí ve zvolených textech: [tag=".....P.\*"]. Ve výsledcích navíc nebyly obsaženy žádné jiné konstrukce, jelikož v Českém národním korpusu je jako pasivum označeno právě jen opisné pasivum ve formě s trpným přičestím.

I zde jsme však výsledný seznam výskytů museli projít a vyřadit z něj konstrukce, které se za opisné pasivum považovat nedají. Ve většině případů se jednalo o ustálené fráze typu *celkem vzato* či *přesněji řečeno* nebo obecně o trpná přičestí, k nimž není přiřazeno pomocné sloveso *být* nebo *bývat*: *Několik bankéřů stálo s rukama vzhůru, věci z kapes naházeny u nohou. Ze seznamu výsledků jsme vyřazovali také případy, kdy trpné přičestí bylo součástí vedlejších deagentizačních konstrukcí se slovesem mít a dostat:*

*Pro všechny případy má město připravenu ještě jednu variantu.*

*Prodávající může takto minimalizovat nebezpečí, že nedostane řádně zapláceno [...].*

Stejně jako při práci s norským korpusem jsme se zaměřili také na konstrukce, v nichž se k jednomu pomocnému slovesu váže několik přičestí, a následně jsme o počet vynechaných pomocných sloves navýšili celkový počet sloves ve finitním tvaru: *Vůz byl postupně sestaven, seřizen a oživen po mechanické i elektrické stránce [...].* Protože ale každé takovéto přičestí bylo považováno za samostatný výskyt pasiva a například výše uvedená věta byla ve výsledcích uvedena celkem třikrát, museli jsme si dát pozor na to, abychom počet sloves ve finitním tvaru chybně nenavýšili pro jednu větu několikrát.

Opisné pasivum	Verbum finitum (počet výskytů)	Opisné pasivum (počet výskytů)	Opisné pasivum (frekvence v %)
Publicistika	19 528	475	2,43 %
Právo	16 717	2 335	13,97 %
Beletrie	20 402	194	0,95 %

Tabulka 9 – Frekvence opisného pasiva

#### 4.2.2. Zvratné pasivum

Zjistit za pomoci korpusu frekvenci zvratného pasiva bylo poměrně složité, jelikož tyto konstrukce nejsou v korpusu opatřeny žádným speciálním tagem, a z textů je tedy nelze jednoduše vyextrahovat. Pro hledání zvratného pasiva jsme proto vytvořili následující dotaz (`meet [word="se"][tag="V.*" & tag=".....3.*"] -2 5`), který vyhledává slovo *se* v blízkosti jakéhokoli slovesa ve třetí osobě.<sup>39</sup> Tento dotaz však logicky vyhledává i konstrukce, které jsou vůči zvratnému pasivu homonymní, tedy především konstrukce, v nichž slovo *se* vystupuje jako zvratné zájmeno či slovotvorný morfém. Mezi výsledky se často objevovaly také věty, v nichž mělo slovo *se* funkci předložky a tato předložka stála v blízkosti slovesa ve třetí osobě. Výsledky bylo tedy nutné projít a vyřadit veškeré nepasivní konstrukce, které v nich jasně převažovaly. Podrobnější informace o tom, jak rozpoznat zvratné pasivum, jsme již uvedli v teoretické kapitole o pasivu v češtině, základním pravidlem, kterým jsme se při rozhodování řídili, však je, že věta musí implikovat agens, který byl dekonkretizován.

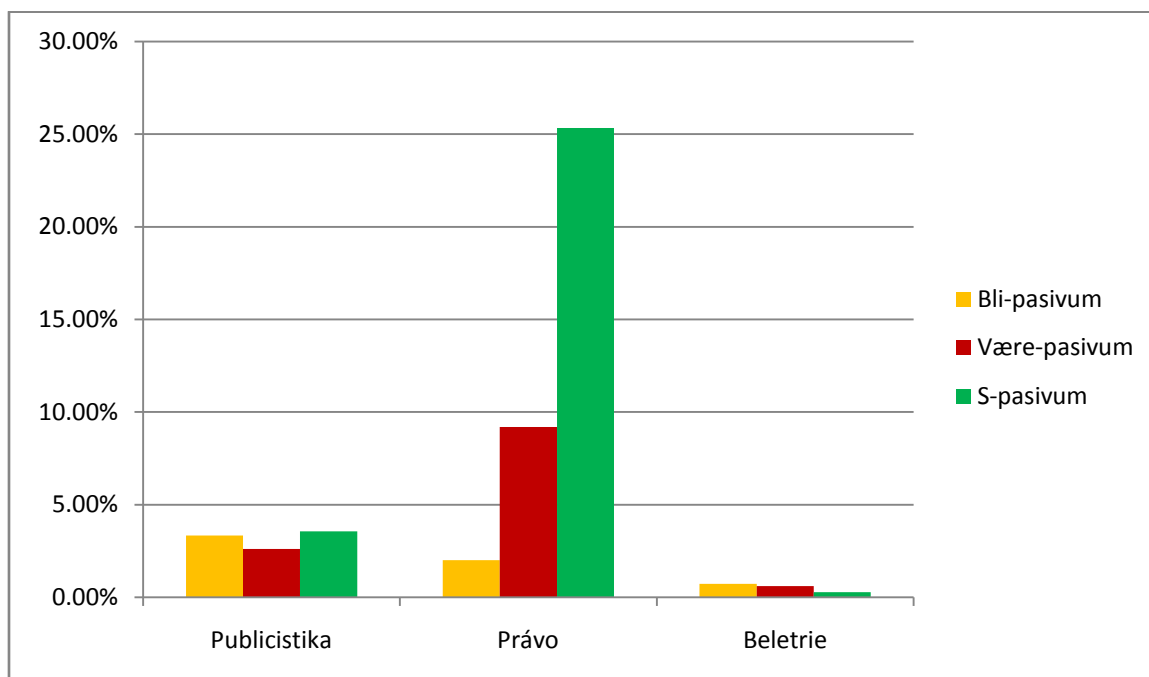
Zvratné pasivum	Verbum finitum (počet výskytů)	Zvratné pasivum (počet výskytů)	Zvratné pasivum (frekvence v %)
Publicistika	19 528	465	2,38 %
Právo	16 717	922	5,52 %
Beletrie	20 402	279	1,37 %

Tabulka 10 – Frekvence zvratného pasiva

<sup>39</sup> Tzv. podníčené pasivum a pasivní performativa, která se jako jediná vyskytují i v jiných osobách, jsme z vyhledávání vyloučili.

### 4.3. Celkové výsledky

#### 4.3.1. Pasivum v norštině



Graf 1 – Frekvence pasiva v norštině

	Bli-pasivum	Være-pasivum	S-pasivum	Pasivum celkem
Publicistika	3,33 %	2,61 %	3,56 %	9,50 %
Právo	2,01 %	9,19 %	25,33 %	36,53 %
Beletrie	0,72 %	0,60 %	0,27 %	1,59 %

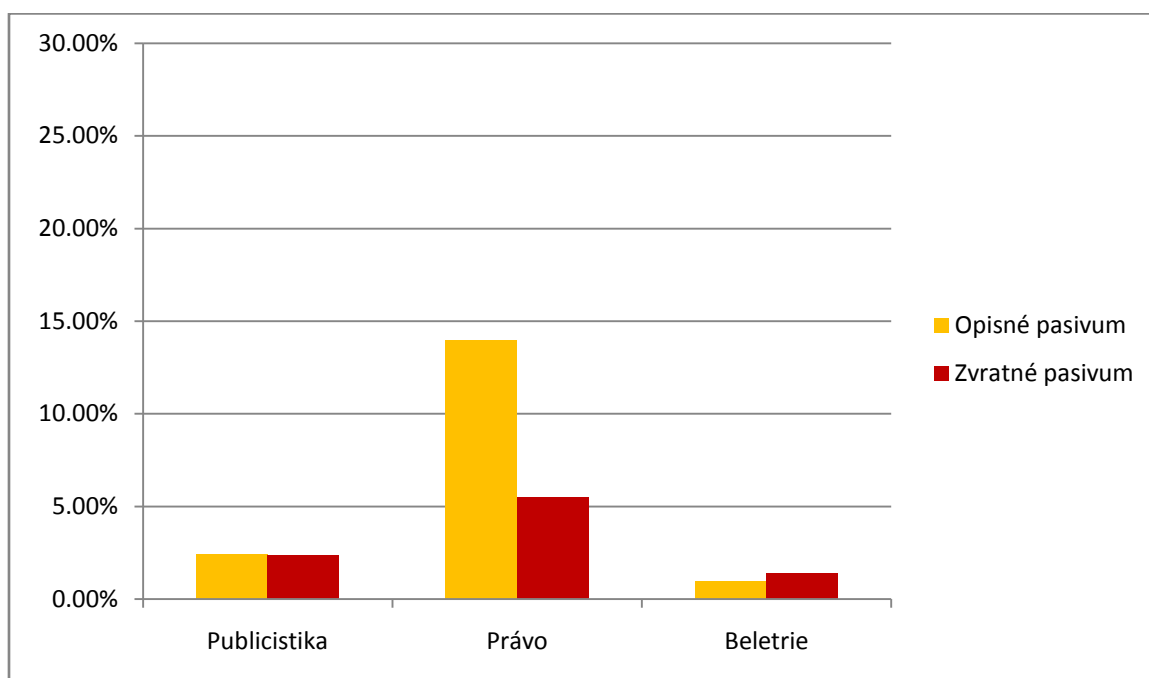
Tabulka 11 – Frekvence pasiva v norštině<sup>40</sup>

Z tabulky vyplývá, že všechny tři sledované pasivní konstrukce jsou v podobné míře zastoupeny v publicistickém stylu, což může být dáno mimo jiné tím, že pod něj spadají poměrně rozličné typy textů. V odborném právním jazyce jednoznačně dominuje s-pasivum, což potvrzuje již dříve uvedené tvrzení, že s-pasivum má tendence vyjadřovat obecná pravidla či nařízení, a proto má výrazné zastoupení např. v úředních textech či zákonech. Je to dáno vysokou frekvencí vět typu *Billighetserstatning tilstås ikke når det er mulig å forsikre seg mot*

<sup>40</sup> Je třeba mít na paměti, že v korpusu jsou mezi verba finita chybně zahrnuta i některá slova, která mezi ně v žádném případě nepatří. Skutečný počet sloves ve finitním tvaru je tedy pravděpodobně nižší, a naopak reálná frekvence pasiva je nejspíš mírně vyšší.

*skaden*. Velké zastoupení má v právu i v are-pasivum, a to především v porovnání s bli-pasivem. Vysvětlení možná spočívá v tom, že bli-pasivum zpravidla odkazuje na konkrétní jednotlivý děj, pro což v obecně platných právních textech není takové využití. V beletrii je frekvence pasiva podle očekávání obecně velmi nízká. Počet výskytů opisného pasiva s oběma pomocnými slovesy je téměř srovnatelný, naopak s-pasivum je zde zastoupeno v téměř zanedbatelné míře. Beletrie má oproti ostatním zkoumaným stylům osobní charakter, a podobá se tak v mnohém mluvené řeči. Jak již bylo řečeno v kapitole o norském pasivu, s-pasivum má v mluvené řeči velmi malé zastoupení, opisné pasivum je v ní výrazně frekventovanější.

#### 4.3.2. Pasivum v češtině



Graf 2 – Frekvence pasiva v češtině

	Opisné pasivum	Zvratné pasivum	Pasivum celkem
Publicistika	2,43 %	2,38 %	4,81 %
Právo	13,97 %	5,52 %	19,48 %
Beletrie	0,95 %	1,37 %	2,32 %

Tabulka 12 – Frekvence pasiva v češtině

Také v češtině se publicistický styl vyznačuje víceméně totožnou frekvencí obou pasivních konstrukcí. Právní texty jsou zpravidla velmi statické a nominální, dějová stránka v nich bývá oslabena. Proto v nich výrazně převažuje pasivum opisné, jež má ve většině případů význam stavový, zatímco frekvence dynamičtějšího pasiva zvratného je zde výrazně nižší. Dynamičnost zvratného pasiva nejspíš sehrála roli i v beletrii, kde v počtu výskytů překonalo pasivum opisné.

Ze srovnání obou jazyků vyplývá, že v publicistických a právních textech je pasivum v norštině téměř dvakrát frekventovanější než v češtině. Do jisté míry může být vysoký počet výskytů pasiva v norštině dán tím, že jsme především pasivum s pomocným slovesem *være* museli určovat dle vlastního uvážení, a je samozřejmě možné, že jsme za pasivní místy považovali i konstrukce, které ve skutečnosti nebyly zamýšleny jako pasivní, nýbrž jako verbonominální. Naopak v češtině k ničemu podobnému dojít nemohlo, jelikož konstrukce obsahující zpřídavnělé přídavné jméno jsme automaticky považovali za verbonominální a do vyhledávání jsme je vůbec nezahrnuli. Frekvence pasiva v norštině je zde však o tolik vyšší než v češtině, že by ani toto případné zkreslení výsledků na jejich celkovém vyznění téměř nic nezměnilo. O to zajímavější však je, že v případě beletrie je pasivum téměř o třetinu frekventovanější v češtině. V obou jazycích je však v krásné literatuře zastoupeno jen ve velmi malé míře.

## **5. Pasivum v beletrii a způsoby jeho překladu**

V této kapitole se zaměříme na pasivní konstrukce v norských beletristických textech a na způsoby jejich překladu do češtiny. Pokusíme se vysledovat, zda pro překlad norského pasiva do češtiny existují nějaké zákonitosti, a popíšeme řešení, ke kterým se překladatelé uchylují nejčastěji.

Zvolili jsme tři romány od současných norských autorů a vyhledali jsme v nich prvních padesát výskytů pasiva.<sup>41</sup> Tyto pasivní věty jsme si zaznamenali a následně je vyhledali i v překladových textech. Při výběru textů jsme si stanovili několik podmínek – zkoumanými texty by měly být romány nedávného data, aby jejich jazyk odpovídal současnosti, tyto texty by měly být považovány za „kvalitní“ literaturu, ale zároveň by neměly obsahovat žádné jazykové experimenty a v neposlední řadě by měly být napsány třemi různými spisovateli, abychom zajistili, že náš výzkum bude obsahovat dostatečně rozmanité způsoby vyjadřování. Texty však bylo třeba vybírat mimo jiné i s ohledem na jejich české překlady. Výběr jsme tedy museli logicky omezit na romány, které již byly přeloženy do češtiny, a zároveň jsme si stanovili podmínku, že každý z nich musí mít jiného překladatele. Tato podmínka byla zcela zásadní, jelikož jinak by hrozilo, že vysledujeme pouze překladatelské návyky jednoho konkrétního překladatele, a naše závěry tedy nebudou mít dostatečnou výpovědní hodnotu.

Na následujících řádcích se zaměříme postupně na všechny sledované norské pasivní konstrukce a na způsoby, jakými jsou v námi zkoumaných textech překládány nejčastěji. V této kapitole uvádíme jen omezený počet příkladových vět, kompletní seznam norských pasivních vět a jejich českých protějšků tvoří přílohu této práce.

### **5.1. Bli-pasivum**

Nejdříve se zaměříme na bli-pasivum, které bylo v našich textech v souladu se závěry, k nimž jsme dospěli v předchozí kapitole, zastoupeno nejčastěji – se 72 výskytů představovalo téměř polovinu všech námi zaznamenaných pasivních konstrukcí. Jednotlivé způsoby překladu jsou uvedeny sestupně od nejčastějšího po ty méně časté.

---

<sup>41</sup> Stejně jako v předchozí kapitole jsme se omezili pouze na základní pasivní konstrukce, tedy bli-pasivum, være-pasivum a s-pasivum.

### 5.1.1. Aktivum

Více než třetina pasivních konstrukcí se slovesem *bli* byla v překladu převedena do činného rodu. Do této kategorie zařazujeme věty, v nichž se do pozice podmětu v překladu dostává agens, který je v norštině vyjádřen ve formě příslovečného určení, čímž dojde ke změně slovesného rodu. Počítali jsme sem i případy, kdy agens v norštině není explicitně vyjádřen a v překladu se v pozici podmětu použije agens implikovaný. Za prostou změnu rodu považujeme i případy, kdy v češtině není použito sloveso přímo odpovídající slovesu norskému, ale pouze sloveso s obdobným významem. O větách, ve kterých došlo k přeměně pasiva na aktivum za pomoci výraznějších změn, pojednáme v oddílu o překladu prostřednictvím opisu.<sup>42</sup>

*Jeg tenker på Kitty Genovese som **ble angrepet** av en gal mann da hun kom hjem fra arbeid klokken tre om ettermiddagen.* (HØ-n: 60)

*Vybavuji si Kitty Genovesovou, kterou **napadl** nějaký šílenec, když se ve tři odpoledne vracela domů z práce.* (HØ-č: 54)

- V této větě se jedná o zcela standardní převod diateze sekundární na diatezi primární za pomoci přesunutí agentu (*en gal mann / nějaký šílenec*) z pozice příslovečného určení původce děje do pozice podmětu.

*Jeg har **blitt herset med** og **mast på** hele livet.* (LC-n: 32)

*Celý život mě někdo **honil** a **otravoval**.* (LC-č: 26)

- Pokud nebyl agens v norštině uveden, byl v překladových větách v činném rodu často zvolen agens ve formě neurčitého zájmena *někdo*. Pokud by byl namísto agentu implikován kauzátor, dalo by se obdobně použít zájmeno *něco*. V námi zkoumaných textech jsme se však s tímto řešením neseekali.

*Den Gamle smilte plutselig, som om hun **ble minnet** om noe hun et øyeblikk hadde glemt.* (LC-n: 50)

*Nejstarší se náhle usmála, jako by jí to **připomnělo** něco, co na chvíli zapomněla.* (LC-č: 41)

---

<sup>42</sup> S výjimkou vět, které spadají pod některou z dalších námi vymezených kategorií.

- V případech, kdy agens vyplývá ze situace, se v překladu agentem často stává zájmeno *to* anaforicky odkazující na dříve řečené.

### 5.1.2. Opis

Překlad prostřednictvím opisu je po převodu do činného rodu druhým nejčastějším způsobem překladu norského bli-pasiva do češtiny. To je dáno tím, že tato kategorie je velmi široká a heterogenní, spadají do ní veškerá řešení, která nepatří pod žádnou z ostatních skupin uvedených v této kapitole. Kvůli této heterogenosti není dobře možné charakterizovat tuto kategorii obecně, proto uvedeme alespoň typy opisů, které se v našich textech vyskytovaly nejčastěji.

*Bille August **ble intervjuet** av australsk fjernsyn.* (LC-n: 25)

*Bille August **poskytuje** interview australské televizi.* (LC-č: 20)

- Typickým opisem je změna perspektivy, při níž se původní patiens v pozici podmětu stává agentem v pozici podmětu. Základním předpokladem pro tento typ překladu je nahrazení původního slovesa takovým slovesem, které vyjadřuje tentýž děj z jiného úhlu pohledu. V tomto případě došlo k opisu nejspíš proto, že čeština nedisponuje slovesem, které by přímo odpovídalo norskému slovesu *å intervjuje*.

*Og kanskje var jeg så bestemt på å ikke **bli befruktet** at det vanskelig gikk an å gjøre om på det [...].* (KS-n: 45)

*A možná jsem byla tak skálopevně rozhodnutá, že **neotěhotním**, že už se to pak nedalo dost dobře přehodnotit [...].* (KS-č: 52)

- Tento typ opisu se v mnohém podobá tomu předchozímu. Rozdíl spočívá v tom, že původní sloveso je nahrazeno slovesem, které vyjadřuje samovolný děj. Samovolnost nemůže být vyjádřena pasivem, proto se i zde z pacientu stává agens a výsledná česká věta je v rodu činném.



[...] og slik ble ambolten i hennes venstre øre knust, mens stighbøylen **ble forskjøvet** i det andre. (LC-n: 41)

[...] a to jí přelomilo kladívko v levém uchu a ve druhém se jí **posunul** třmínek.  
(LC-č: 34)

- Pasivní děj lze na samovolný děj v aktivu převést i bez změny slovesa, a to pouhým připojením morfému *se* k českému slovesu, které je ekvivalentní k původnímu slovesu norskému.

### 5.1.3. Všeobecný konatel ve tvaru 3. os. mn. č.

K této z formálního hlediska aktivní konstrukci, která se však někdy volně přiřazuje k sekundárním diatezím, se překladatelé při převodu bli-pasiva do češtiny uchýlovali poměrně často. Je to ideální prostředek pro překlad pasivních vět s implikovaným všeobecným konatelem, neboť zcela zachovává význam původní věty, aniž by jí o něco ochuzoval či do ní naopak něco přidával, jako tomu je ve výše uvedených větách s konkretizovaným agentem, a zároveň ji převádí do pro beletrii mnohem přirozenějšího a vhodnějšího činného rodu.

*Hvor mye kan man stjele før man **blir tatt**?* (LC-n: 21)

*Kolik toho člověk může ukrást, než ho **chytnou**?* (LC-č: 16)

*Hadde jeg **blitt kidnappet** fem minutter senere ville gutten i kassa sagt til politiet som viste ham bilde av meg at han aldri hadde sett meg før.* (KS-n: 16)

*Kdyby mě pět minut poté **unesli** a policie by tomu klukovi ukázala moji fotku, řekl by jim, že mě v životě neviděl.* (KS-č: 18)

### 5.1.4. Opisné pasivum

Poměrně překvapivým zjištěním je, že ze všech 72 pasivních konstrukcí se slovesem *bli* jich bylo prostřednictvím opisného pasiva přeloženo pouhých šest. Nabízejí se dvě různá vysvětlení. Zaprvé že norské pasivní věty se nekryjí s pasivními větami českými, neboli že skutečnost, že se v nějaké norské větě použije pasivní konstrukce, neznamená, že je pro tuto větu pasivní konstrukce vhodná i v češtině. Zároveň lze předpokládat, že se tento nesoulad do

jisté míry vykompenzuje ve větách, které jsou v norštině aktivní, zatímco v překladu je zvoleno vyjádření pasivní. Druhým možným vysvětlením je, že se překladatelé z obavy před jeho nadužíváním pasivu vědomě snaží vyhýbat a že pro překlad norského pasiva záměrně dávají přednost aktivním způsobům vyjádření. Výsledná frekvence pasiva v překladových textech by pak tedy byla nižší než v původní česky psané beletrii. K této otázce se ještě vrátíme na konci této kapitoly.

*En kvinne fra Tønsberg forlanger å bli satt over til rom 204 på Bristol.*

(LC-n: 59)

*Žena z Tønsbergu žádá, aby byla přepojena na pokoj 204 hotelu Bristol.*

(LC-č: 49)

*Jeg har lest noe i NT om at hvis den ene tror, så skal begge bli frelst, at den enes tro også skal redde den andre. (HØ-n: 24)*

*V Novém zákoně jsem četla, že pokud je jeden věřící, budou oba spaseni, že víra jednoho zachrání i druhého. (HØ-č: 23)*

#### 5.1.5 Zvratné pasivum

Podobně nízký počet výskytů jsme zaznamenali také u pasiva zvratného. Na základě zjištění přechodí kapitoly, že zvratné pasivum je v beletrii frekventovanější než pasivum opisné, jsme očekávali, že se v překladu bude vyskytovat ve výrazně větší míře. Vyšší frekvenci lze sice předpokládat především u překladu s-pasiva, s nímž má zvratné pasivum mnoho společného, ale vzhledem k tomu, že i bli-pasivum je stejně jako zvratné pasivum dynamické a zaměřené na děj, je zanedbatelný počet překladových vět se zvratným pasivem poměrně překvapivý.

*På en storskjerm ble traileren til en japansk gangsterfilm vist. (LC-n: 24)*

*Na rozlehlém plátně se promítala ukázka z japonské gangsterky. (LC-č: 20)*

*Det ble sagt at Terboven angret et øyeblikk, ikke sine handlinger, men sitt siste valg [...]. (LC-n: 52)*

*Říkalo se, že Terboven na chvíli zalitoval, nikoliv svých činů, ale své poslední volby [...]. (LC-č: 43)*

#### 5.1.6. Nominální konstrukce

Pro norštinu je příznačné velké množství vedlejších vět, což je dáno tím, že dává přednost slovesnému vyjádření před vyjádřením nominálním. Pro češtinu je naopak vyšší míra nominálnosti přirozená, což se projevuje i v překladu.

*Mamma og jeg hadde gått på en gratis opplesning som ble arrangert i forbindelse med lanseringen, Svenn var hjemme hos familien og kunne ikke være med. (HØ-n: 49)*

*Spolu s mámou jsem šla na předčítání **organizované** v souvislosti s prezentací překladu, Svenn zůstal doma s rodinou a nemohl přijít. (HØ-č: 45)*

- Norská vedlejší věta přívlastková byla při překladu převedena na rozvitý přívlastek shodný v postavení za řídicím členem *předčítání*.

*«Husk alltid å blåse opp leppene med et svakt utpust når du blir fotografert, kjære datter.» (KS-n: 12)*

*„Milá dcero, nikdy **při focení** nezapomeň lehce vydechnout. Na fotce budeš mít větší rty.“ (KS-č: 14)*

- Vedlejší pasivní věta byla redukována na jmennou frázi s funkcí příslovečného určení průvodních okolností.

#### 5.1.7. Verbonominální predikace se zpřídavnělým přičestím trpným<sup>43</sup>

Tento typ verbonominální predikace byl při překladu bli-pasiva použit jen jednou, pro úplnost ji však mezi způsoby překladu uvádíme také. Jak vyplývá z názvu, mají verbonominální

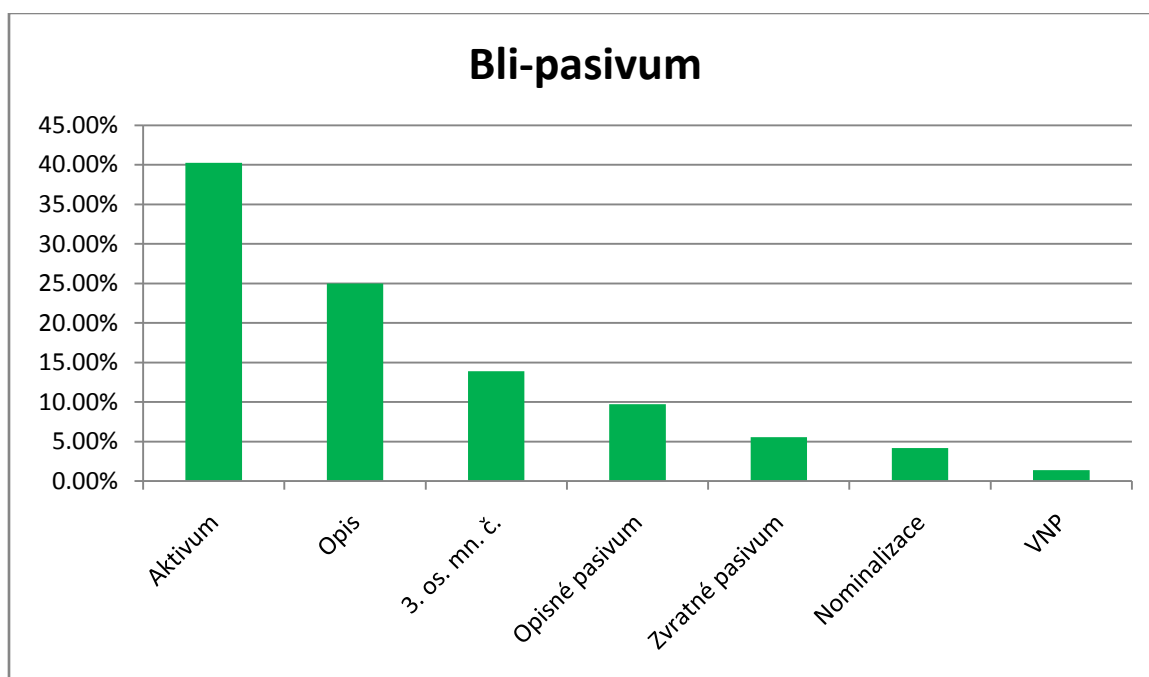
---

<sup>43</sup> Ostatní verbonominální predikace, jejichž jmennou část tvoří např. primární adjektivum či substantivum, pro nás nejsou příliš zajímavé, a proto je řadíme do kategorie opisu.

predikace slovesně-jmenný charakter, a jsou tedy zpravidla poměrně statické, nedynamické. Z toho lze vyvodit, že se pro překlad dějového bli-pasiva obecně příliš nehodí.

[...] og jeg skulle ønske jeg **ble holdt** i husarrest. (KS-n: 50)

[...] a přála bych si **být držena** v domácím vězení. (KS-č: 58)



Graf 3 – Způsoby překladu bli-pasiva

	Bli-pasivum	
	počet	frekvence
Aktivum	29	<b>40,28 %</b>
Opis	18	<b>25,00 %</b>
3. os. mn. č.	10	<b>13,89 %</b>
Opisné pasivum	7	<b>9,72 %</b>
Zvratné pasivum	4	<b>5,56 %</b>
Nominalizace	3	<b>4,17 %</b>
VNP <sup>44</sup>	1	<b>1,39 %</b>

Tabulka 13 – Způsoby překladu bli-pasiva

<sup>44</sup> V tabulkách a grafech zkracujeme verbonominální predikaci se zpřídavněným přičestím trpným na VNP.

## 5.2. Være-pasivum

I zastoupení være-pasiva odpovídá závěrům předchozí kapitoly. Potvrdilo se, že se s 59 výskyty jedná o druhou nejčastější pasivní konstrukci v norštině, přičemž její odstup od nejfrekventovanějšího bli-pasiva je vcelku mírný. Stejně jako výše budeme i zde jednotlivé způsoby překladu řadit sestupně v závislosti na tom, kolikrát se k nim překladatelé uchýlili.

### 5.2.1. Opis

Ačkoli měl opis již u bli-pasiva značné zastoupení, při překladu være-pasiva se pro něj překladatelé rozhodovali jednoznačně nejčastěji – počet výskytů je v porovnání s druhým nejběžnějším způsobem překladu více než dvojnásobný. Vzhledem k výrazné nevyhraněnosti této kategorie to neznamena nic jiného, než že se v našich textech pro překlad være-pasiva méně často využívají ostatní, úzce vymezené kategorie než pro překlad bli-pasiva. Níže uvádíme alespoň několik příkladů.

*Lampene var slukket, kameraene skrudd av, limoene hadde kjørt andre steder.*

(LC-n: 23)

*Lampy zhasly, kamery se zastavily, limuzíny odjely jinam.* (LC-č: 18)

- U obou zvýrazněných sloves byl pasivní děj při překladu nahrazen dějem samovolným – u prvního slovesa toho překladatelka docílila použitím slovesa *zhasnout* bez předmětového doplnění, u druhého slovesa připojením morfému *se*.

*Jeg lurer på hvorfor, kanskje virker den ikke før noen graver den opp igjen, men da er antakelig jeg allerede **gravd ned**.* (KS-n: 42)

*Zajímalo by mě proč, třeba zafunguje, teprve až ho zpod toho drnu někdo vykope, jenže to už zase **budu pod drnem** já.* (KS-č: 48)

- Norské minulé příčestí *gravd ned* zde bylo nahrazeno expresivním obrazným výrazem *pod drnem*.

*Jeg tror kanskje jenta er kvotert til jobben, hun ser sånn ut. (KS-n: 16)*

*Holka je tu asi jenom proto, aby **naplnila kvótu**, vypadá na to. (KS-č: 18)*

- Norské *være*-pasivum je zde netradičně rozvito do vedlejší věty. Tento opis byl zvolen proto, že v češtině neexistuje sloveso, kterým by bylo možné jednoduše a přímo přeložit sloveso *å kvotere*, což je dáno rozdílnou společensko-politickou situací obou jazykových oblastí.

*Det var ubetenksomt sagt av meg. (LC-n: 26)*

*Bylo to z mé strany **nepromyšlené**. (LC-č: 20)*

- Toto je příklad poměrně běžné norské konstrukce typu „det var [příslovce] [minulé přičestí]<sup>45</sup> av [agens]“, kterou do češtiny není možné překládat se zachováním formy. V našich textech byla většinou převáděna na verbonominální predikaci, jejíž jmennou část tvoří adjektivum, přičemž agent bývá vyjádřen ve formě příslovečného určení původce děje, jenž je nejčastěji uvozen předložkou *od*.

### 5.2.2. Opisné pasivum

Opisné pasivum zde mělo pro změnu větší zastoupení než u bli-pasiva, což bylo vzhledem k jeho převažující statičnosti očekávatelné. Hned po nejobsáhlejší kategorii opisu bylo opisné pasivum nejčastějším způsobem převodu *være*-pasiva do češtiny – konstrukce se v překladu vyskytla celkem devětkrát. Takový výsledek se přímo nabízel, jelikož *være*-pasivum v češtině nemá bližší protějšek než právě opisné pasivum, možná s výjimkou verbonominální predikace se zpřídavnělým přičestím trpným, viz níže.

*Men så Leser jeg siste linje, der står det at eldre og uføre er fritatt, og jeg føler meg både lettet og skuffet på en gang. (KS-n: 44)*

*Pak si ale přečtu poslední řádek, kde se píše, že senioři a nemohoucí jsou od brigády osvobozeni, a oddechnu si, ale zároveň mě to zklame. (KS-č: 51)*

---

<sup>45</sup> Většinou od sloves *å gjøre* nebo *å si*.

### 5.2.3. Verbonominální predikace se zpřídavněným přičestím trpným

Jak jsme si ukázali v kapitole o pasivu v češtině, je tato konstrukce mnohými gramatikami zahrnována pod opisné pasivum.<sup>46</sup> Zjednodušeně lze říci, že se od opisného pasiva se stavovým významem liší pouze tím, že se v ní výraz vyjádřený přičestím považuje méně za výsledek děje a více za vlastnost podmětu. Není proto velkým překvapením, že se jako způsob překladu være-pasiva umístila se sedmi výskyty na (sdíleném) třetím místě.

*Det er en asiatisk jente, hun er lenket fast til sengen, hun er tolv år. (HØ-n: 15)*

*Vidím jakousi asijskou dívku, teprve dvanáctiletou, je připoutaná k posteli.*

*(HØ-č: 15)*

### 5.2.4. Nominální konstrukce

Překlad prostřednictvím redukce slovesné pasivní konstrukce na jmennou frázi či její část zde probíhá stejně jako u bli-pasiva. Jediný rozdíl spočívá ve frekvenci – u være-pasiva se k tomuto řešení překladatelé uchylovali více než dvakrát častěji, viz Tabulka 16.

*Hun lo og den latteren var dynket i whisky, smurt inn med tjære og pusset med grovt sandpapir. (LC-n: 23)*

*Rozesmála se smíchem vymáchaným ve whisky, potřeným dehtem a přešetřeným hrubým skelným papírem. (LC-č: 18)*

- Norská druhá hlavní věta zde byla převedena na několikanásobný rozvitý přívlastek shodný v postavení za řídicím členem *smích*. Jak jsme stanovili již v předchozí kapitole, počet pasivních konstrukcí určíme podle počtu přičestí, nikoli pomocných sloves, a proto toto souvětí obsahuje hned tři pasivní konstrukce.

### 5.2.5. Aktivum

Přestože u předchozí pasivní formy byl prostý převod do činného rodu jedním z nejčastějších způsobů překladu, u være-pasiva byl použit pouze šestkrát. To může být dáno mimo jiné tím,

---

<sup>46</sup> My jsme se však rozhodli ji pod pasivum neřadit, a proto ji vyčleňujeme jako samostatnou kategorii.

že være-pasivum má význam stavový, a proto pro něj nahrazení takovouto dějovou konstrukcí není příliš vhodné ani přirozené.

[...] *og jeg bør jo passe på at ingen raker mye akkurat der hvor kista er gravd ned.* (KS-n: 43)

[...] *a taky musím dát pozor, aby nikdo moc nehrabal v místech, kam jsem zakopala truhličku.* (KS-č: 49)

- Klasický příklad převodu do aktiva, kdy je pozice podmětu aktivní věty obsazena agentem, jenž je v původní norské větě pouze implikován.

*Han var tilgitt.* (LC-n: 19)

*Odpustil jsem mu.* (LC-č: 15)

- V této větě máme co dočinění s nepříliš běžným typem pasiva, v němž pozici podmětu obsazuje nepřímý předmět aktivní věty. Čeština obdobnou konstrukcí nedisponuje – jediný možný překlad, ve kterém by byla zachována forma opisného pasiva a který by zároveň do věty nepřidával žádné další informace, by subjektivou pozici vůbec neobsadil: *Bylo mu odpuštěno*. Překladatelka zde však dala přednost aktivnímu způsobu vyjádření, který je na rozdíl od výše uvedené české věty stylisticky zcela neutrální.

#### 5.2.6. Mít + zpřídavnělé přičestí trpné

Doposud neuvedenou kategorií je spojení slovesa mít s přičestím v adjektivizované formě, což je vedlejší deagentizační konstrukce, která se za pasivum obvykle nepovažuje. Tato konstrukce je při překladu výhodná v tom, že představuje nástroj pro zjednodušení způsobu vyjádření, viz následující příklad:

*Hendene var hvite, tre av neglene var brukket.* (LC-n: 47)

*Svírala je bílýma rukama, tři nehty měla zlomené.* (LC-č: 39)

- Sloveso *mít* vyjadřuje posesivní vztah a udává tak, že *nehty* patří participantu vyjádřenému podmětem. Pokud bychom byli nuceni použít



sloveso *být*, museli bychom nějak vyjádřit určenost obsaženou ve slově *neglene*, k čemuž se nejvíce nabízí posesivní zájmeno. Výsledná věta by tedy zněla *tři její nehty byly zlomené*, což je výrazně kostrbatější řešení než překladatelkou zvolená konstrukce se slovesem *mít*.

#### 5.2.7. Všeobecný konatel ve tvaru 3. os. mn. č.

Konstrukci vyjadřující všeobecného konatele ve tvaru třetí osoby čísla množného, která byla hojně používána při překladu bli-pasiva, jsme zde zaregistrovali pouze ve dvou případech. Tento téměř zanedbatelný počet výskytů lze pravděpodobně vysvětlit stejně jako nízký počet příkladů, v nichž bylo være-pasivum přeloženo prostým převodem na aktivum – konstrukce ve formě třetí osoby je výrazně dějová, a se stavovým være-pasivem tak není příliš kompatibilní.

*Jeg gikk forbi den lille andedammen på venstre side, Dronningparken til høyre var stengt for i år, dammen der inne var tømt for lenge siden. (HØ-n: 54)*

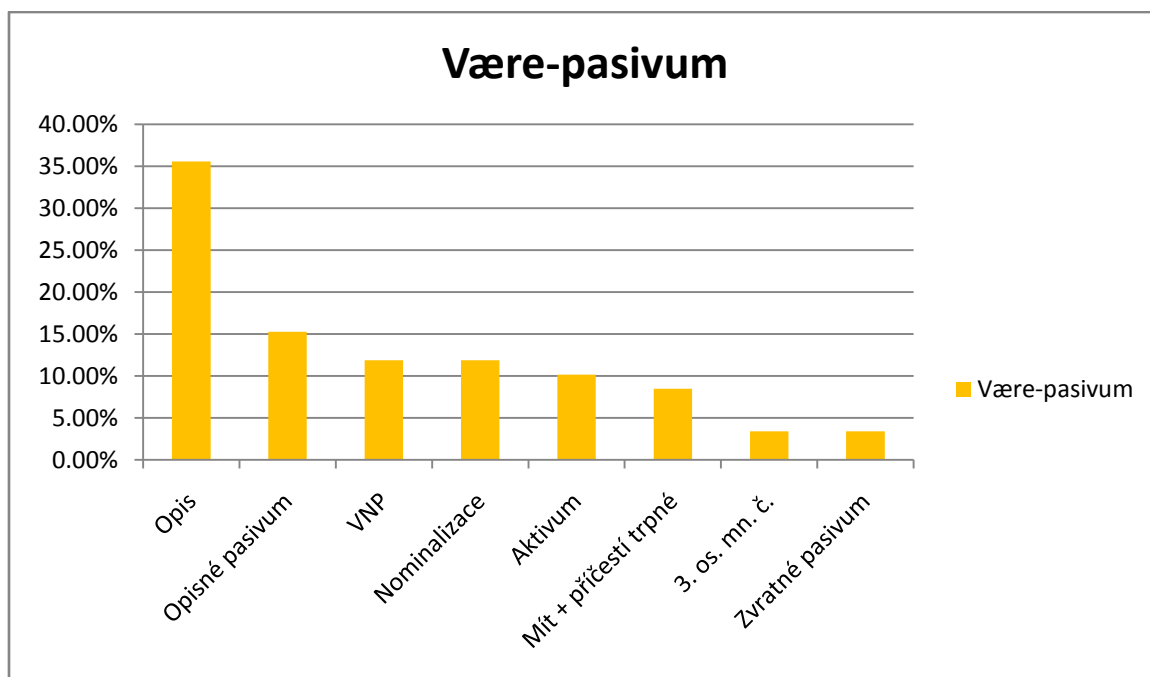
*Po levé straně jsem mýjela rybníček s kačenami, Královnin parčík na pravé straně už pro letošek **uzavřeli**, tamní rybník byl dávno vypuštěný. (HØ-č: 49)*

#### 5.2.8. Zvratné pasivum

V souladu s očekáváními se v našich textech používalo zvratné pasivum pro překlad være-pasiva pouze minimálně. Znovu to lze odůvodnit nesourodými charakteristikami těchto dvou konstrukcí, jelikož være-pasivum je statické a klade důraz na stav, zatímco zvratné pasivum je naopak dynamické a klade důraz na děj.

*Jeg begynte til slutt å le, jeg gjør ofte det når jeg ikke vet hvordan det **er forventet** at jeg skal reagere. (KS-n: 30)*

*Nakonec jsem se rozesmála, což dělám často, když nevím, jaká **se ode mne očekává** reakce. (KS-č: 35)*



Graf 4 - Způsoby překladu være-pasiva

	Være-pasivum	
	počet	frekvence
Opis	21	<b>35,59 %</b>
Opisné pasivum	9	<b>15,25 %</b>
VNP	7	<b>11,86 %</b>
Nominalizace	7	<b>11,86 %</b>
Aktivum	6	<b>10,17 %</b>
Mít + přičestí trpné	5	<b>8,47 %</b>
3. os. mn. č.	2	<b>3,39 %</b>
Zvratné pasivum	2	<b>3,39 %</b>

Tabulka 14 – Způsoby překladu være-pasiva

### 5.3. S-pasivum

S pouhými 19 výskyty bylo s-pasivum v našich textech – minimálně v poměru k ostatním dvěma pasivním konstrukcím – méně frekventované než v textech, které jsme zkoumali prostřednictvím korpusu. Z toho ve 14 případech tvořilo s-pasivum celek s modálním slovesem, což je pro tuto pasivní konstrukci typické. I zde jsou způsoby překladu řazeny od nejčastějších po ty nejméně časté.

### 5.3.1. Opis

Většina vět, které řadíme do kategorie opisu, obsahuje různé způsoby vyjádření modálního významu, které nelze zařadit pod žádnou z ostatních konkrétnějších skupin. Jak jsme již zmínili výše, naprostá většina našich vět s s-pasivem obsahuje modální sloveso, jelikož mezi modálními slovesy a s-pasivem existuje výrazná afinita. V češtině se s modálními slovesy většinou pojí zvrtné pasivum, nicméně v překladu se často setkáváme s modálními slovesy či konstrukcemi, které samy o sobě již mají všeobecný, neosobní charakter, a proto se s pasivem dále nepojí. Na mysli zde máme výrazy typu *lze, dá se, jde, je možné*, které se pojí pouze s plnovýznamovým slovesem v infinitivním tvaru.

*Har noen forsket på smerten, er ikke smerten en slags energi? **Kan** den gjenvinnes?* (HØ-n: 12)

*Bádal někdo o bolesti, není bolest určitý druh energie? **Je možné** bolest využít?*  
(HØ-č: 12)

### 5.3.2. Zvrtné pasivum

Se sedmi výskyty bylo zvrtné pasivum nejčastěji používanou konstrukcí pro překlad s-pasiva. Obě tyto konstrukce spolu sdílí některé vlastnosti a do jisté míry mohou být považovány za svým způsobem obdobné. Kromě důrazu na obecnou platnost spočívá hlavní podobnost v jejich dynamičnosti – obě se soustředí na samotný děj, nikoli na jeho výsledek.

*Det fulgte med en bruksanvisning til orkideen, det stod at etter avblomstring **skulle** den **klippes**, og så ville blomstene komme tilbake etter seks måneder.*

(KS-n: 7)

*K orchideji byl přibalený návod k použití, kde se psalo, že po odkvětu **se má seříznout** a za šest měsíců že znovu vykvete.* (KS-č: 7)

### 5.3.3. Opisné pasivum

S pouhými dvěma výskyty se opisné pasivum ukázalo jako nepříliš oblíbený prostředek pro překlad s-pasiva. Jak již bylo řečeno několikrát, mívá většinou statický charakter, a proto s dějovým s-pasivem není příliš kompatibilní.

*Menn er så enkle. De styres av kjønn og makt.* (HØ-n: 47)

*Muži – jsou takoví jednodušší. Jsou hnáni pohlavím a touhou po moci.*

(HØ-č: 43)

- Překladatelka zvolila pro převod s-pasiva opisné pasivum s nedokonavým plnovýznamovým slovesem. Opisné pasivum s nedokonavým slovesem má zpravidla význam dějový, a tím pádem je lze snadno využít pro vyjádření dějového významu s-pasiva.

#### 5.3.4. Aktivum

Prostým převodem do činného rodu byla přeložena jen jedna z námi zaznamenaných vět obsahujících s-pasivum. Při překladu došlo ke konkretizaci implikovaného agentu a plnovýznamové sloveso stojí kvůli modálnímu slovesu v infinitivu.

*[...] og et øyeblikk, nesten opphisset, trodde jeg at dette kunne brukes til noe, dette spranget, tankespranget [...].* (LC-n: 20)

*[...] a já jsem na chvílku zažil vzrušený okamžik, že bych onen myšlenkový skok*

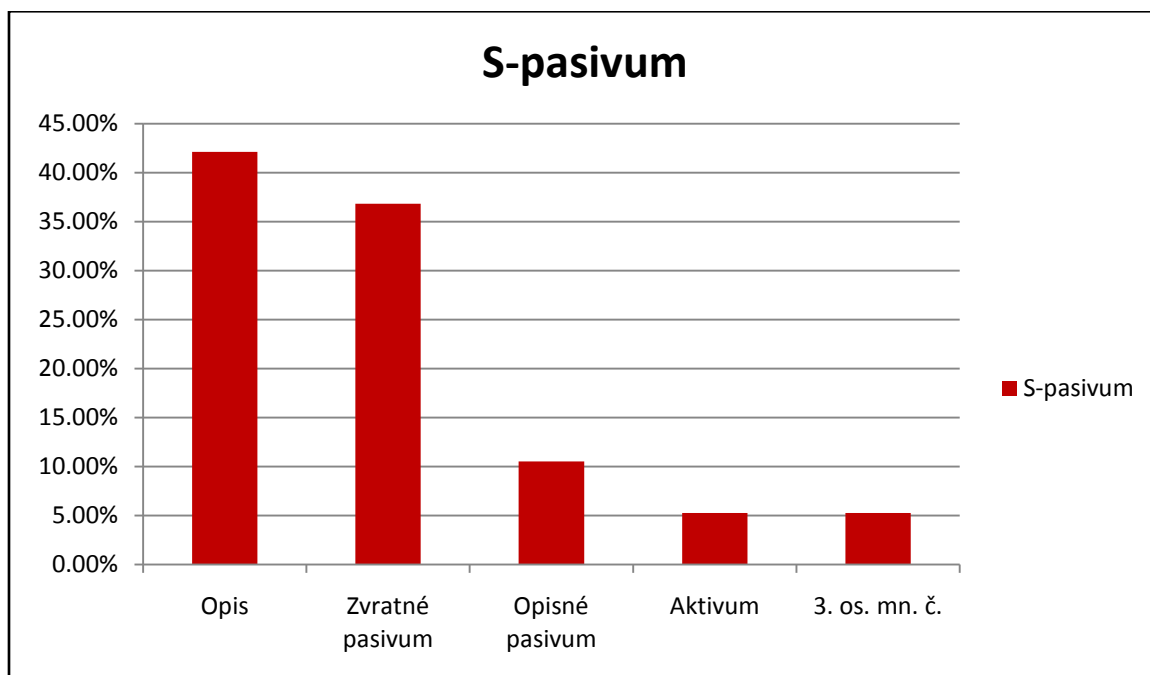
*[...] mohl [...] nějak použít.* (LC-č: 16)

#### 5.3.5. Všeobecný konatel ve tvaru 3. os. mn. č.

Poslední zaznamenanou konstrukcí použitou pro překlad s-pasiva je konstrukce vyjadřující všeobecného konatele ve tvaru třetí osoby čísla množného. Takto nízká frekvence je nejspíš do velké míry dána významovými nesrovnalostmi, jelikož počet původních vět, které implikují všeobecného lidského konatele, je poměrně omezený.

*Jeg var stort sett alltid frisk da jeg var liten, men Edvard ble flere ganger så syk at han måtte kjøres i ambulanse til sykehus.* (HØ-n: 79)

*Já byla v dětství v podstatě vždycky zdravá, ale Edvard několikrát onemocněl tak, že ho museli převézt záchrankou do nemocnice.* (HØ-č: 71)

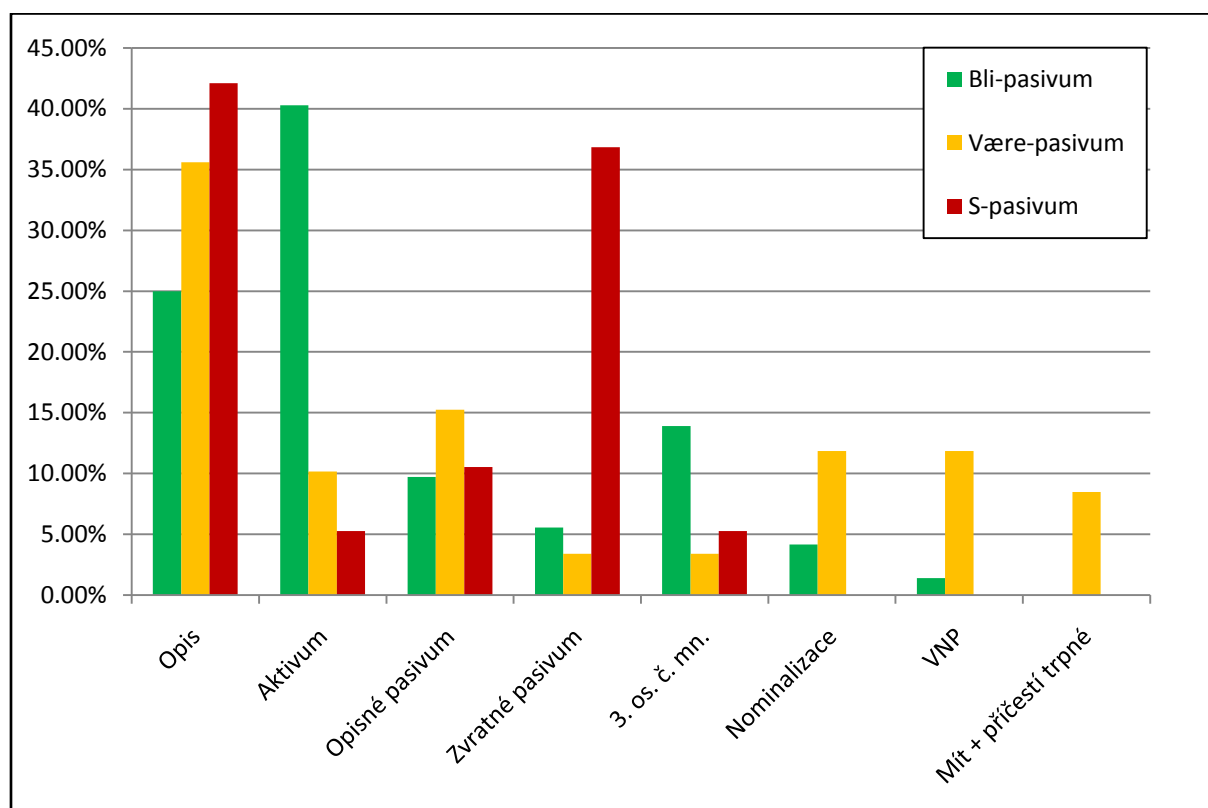


Graf 5 – Způsoby překladu s-pasiva

	Være-pasivum	
	počet	frekvence
Opis	8	<b>42,11 %</b>
Zvratné pasivum	7	<b>36,84 %</b>
Opisné pasivum	2	<b>10,53 %</b>
Aktivum	1	<b>5,26 %</b>
3. os. mn. č.	1	<b>5,26 %</b>

Tabulka 15 – Způsoby překladu s-pasiva

## 5.4. Celkové výsledky



Graf 6 – Způsoby překladu norských pasivních konstrukcí

	Bli-pasivum		Være-pasivum		S-pasivum		Celkem	
	počet	frekvence	počet	frekvence	počet	frekvence	počet	frekvence
Opis	18	<b>25,00 %</b>	21	<b>35,59 %</b>	8	<b>42,11 %</b>	47	<b>31,33 %</b>
Aktivum	29	<b>40,28 %</b>	6	<b>10,17 %</b>	1	<b>5,26 %</b>	36	<b>24,00 %</b>
Opisné pasivum	7	<b>9,72 %</b>	9	<b>15,25 %</b>	2	<b>10,53 %</b>	18	<b>12,00 %</b>
Zvratné pasivum	4	<b>5,56 %</b>	2	<b>3,39 %</b>	7	<b>36,84 %</b>	13	<b>8,67 %</b>
3. os. mn. č.	10	<b>13,89 %</b>	2	<b>3,39 %</b>	1	<b>5,26 %</b>	13	<b>8,67 %</b>
Nominalizace	3	<b>4,17 %</b>	7	<b>11,86 %</b>	-	-	10	<b>6,67 %</b>
VNP	1	<b>1,39 %</b>	7	<b>11,86 %</b>	-	-	8	<b>5,33 %</b>
Mít + přičestí trpné	-	-	5	<b>8,47 %</b>	-	-	5	<b>3,33 %</b>

Tabulka 16 – Způsoby překladu norských pasivních konstrukcí

Z výsledků vyplývá, že obecně nejfrekventovanějším způsobem překladu norských pasivních konstrukcí do češtiny je opis, neboli jakýkoliv způsob překladu, který nespadá pod jinou námi sledovanou kategorii, a proto pro nás tento údaj nemá příliš velkou výpovědní hodnotu. Jednoznačně největší zastoupení ze zbylých úzce vymezených kategorií měl překlad prostřednictvím prostého převodu do činného rodu – tímto způsobem byla přeložena téměř čtvrtina všech norských pasivních konstrukcí, přičemž zdaleka nejčastěji tomu tak bylo

u překladu bli-pasiva. Na třetím místě skončilo s velkým odstupem opisné pasivum, které je poměrně rovnoměrně zastoupeno při překladu všech norských pasivních konstrukcí, nejčastěji være-pasiva. V překvapivě malém počtu případů bylo v překladu zvoleno zvrtné pasivum, ovšem s výjimkou překladu s-pasiva – u toho se překladatelé přikláněli ke zvrtnému pasivu ve více než třetině případů. Celkově stejně často volili všeobecného konatele ve třetí osobě čísla množného, který má největší zastoupení u bli-pasiva. Nominalizace a verbonominální predikace se zpřídavnělým přičestím trpným se vyskytly pouze při překladu opisných pasivních konstrukcí, přičemž u være-pasiva se k nim překladatelé uchýlili v téměř 12 % případů, zatímco u bli-pasiva byl jejich výskyt minimální. Nejméně frekventovaná byla konstrukce sestávající ze slovesa *mít* a zpřídavnělého přičestí trpného, jež byla použita výhradně při překladu være-pasiva.

Obecně vzato lze říci, že získané výsledky nejsou příliš překvapivé. Je logické, že bli-pasivum je často překládáno pomocí aktivních konstrukcí, være-pasivum pomocí více nebo zcela stavových konstrukcí a s-pasivum především pomocí zvrtného pasiva. Jedno velké překvapení nám však výsledky nabídly – totiž že přibližně jen 20 % všech norských pasivních konstrukcí bylo přeloženo prostřednictvím pasivní konstrukce české. Přitom pokud si připomeneme výsledky získané analýzou korpusu na str. 51-52, mělo by být pasivum v beletrii frekventovanější právě v češtině (pasivních je 2,32 % sloves ve finitním tvaru oproti 1,59 % v norštině). Abychom si mohli udělat lepší obrázek, vzali jsme do rukou české překlady námi analyzovaných knih a spočítali jsme celkový počet výskytů pasiva bez ohledu na originál.<sup>47</sup> Protože neznáme celkový počet sloves ve finitním tvaru, nemůžeme vypočítat celkový podíl aktiva a pasiva, nýbrž pouze počet výskytů pasiva v určitém textovém úseku. Výsledná čísla jsou k dispozici v tabulce níže, pro porovnání uvádíme i tabulku s počtem pasivních konstrukcí v původním jazyce:

---

<sup>47</sup> V každé knize jsme postupovali od začátku až po místo, kde jsme v originálu zaregistrovali padesáté pasivum – rozsah zkoumaného materiálu byl tedy stejný v obou jazycích.

	Bli-pasivum		Være-pasivum		S-pasivum		Pasivum celkem
	počet	frekvence	počet	frekvence	počet	frekvence	
Halvbroren	27	54 %	21	42 %	2	4 %	50
Like sant som jeg er virkelig	19	38 %	22	44 %	9	18 %	50
Jo forttere jeg går, jo mindre er jeg	26	52 %	16	32 %	8	16 %	50
<b>Celkem</b>	<b>72</b>	<b>48 %</b>	<b>59</b>	<b>39,33 %</b>	<b>19</b>	<b>12,67 %</b>	<b>150</b>

Tabulka 17 – Frekvence pasiva v původní norské literatuře

	Opisné pasivum		Zvratné pasivum		Pasivum celkem
	počet	frekvence	počet	frekvence	
Poloviční bratr	9	45 %	11	55 %	20
Ve skutečnosti	22	66,67 %	11	33,33 %	33
Čím jdu rychleji, tím jsem menší	1	6,25 %	15	93,75 %	16
<b>Celkem</b>	<b>32</b>	<b>46,38 %</b>	<b>37</b>	<b>53,62 %</b>	<b>69</b>

Tabulka 18 – Frekvence pasiva v českých překladech

Z tabulky vyplývá, že celkový počet pasiva v českých překladech je oproti norským originálům sotva poloviční. Existují zde navíc nezanedbatelné rozdíly mezi jednotlivými texty – překlad textu *Like sant som jeg er virkelig* v podání Miluše Juříčkové se vyznačuje výrazně vyšší frekvencí pasivních konstrukcí než ostatní texty, což je znatelné především u pasiva opisného.<sup>48</sup> Naopak Ondřej Vimr se při překladu románu *Jo forttere jeg går, jo mindre er jeg* bez opisného pasiva téměř obešel. Jarka Vrbová se zase při překladu románu *Halvbroren* uchýlila k použití opisného pasiva víceméně stejně často jako k použití pasiva zvratného. Ve výsledku však tyto rozdílnosti nemění nic na tom, že má pasivum v textech výrazně menší zastoupení, než jsme na základě údajů, které jsme v předchozí kapitole získali z korpusu, čekali. Nabízejí se dvě možná vysvětlení. Tím prvním je, že za tento nesoulad může časový odstup mezi texty zkoumanými v této a v předchozí kapitole. Oba dva romány, které jsme zkoumali za pomoci korpusu, byly napsány v 70. letech, zatímco překlady, které jsou těžištěm této kapitoly, vznikly mezi lety 2004 a 2014. Časový rozdíl tedy činí 30 až 40 let. Podobný časový rozestup je i mezi texty norskými. Každý jazyk se vyvíjí jiným způsobem i tempem.

<sup>48</sup> Celý překlad se ostatně nese v poměrně knižním duchu. Obsahuje např. výrazy jako „pomyslit si“ (s. 65), slova jako „nemohu“ (s. 63) či „neboť“ (s. 55) v přímé řeči nebo třeba jmenný tvar adjektiv, viz např. „zítra nebudeš schopna se učit“ (s. 66). Vysoká frekvence opisného pasiva tedy odpovídá zvolenému stylu.



Budeme-li předpokládat, že v norštině k žádné zásadní změně v používání pasiva nedošlo, je výrazně nižší výskyt pasiva v češtině pravděpodobně způsoben posunem v jeho vnímání. Více než dvacet let poté, co byly sepsány romány, na něž jsme se zaměřili v korpusu, napsali Grepl s Karlíkem, že opisné pasivum je považováno jako knižní, což rozhodně platí i dnes, možná v ještě větší míře. (1998, s. 135) Opisné pasivum se nadále hojně používá v odborném stylu, ale v beletrii může působit poněkud nepatřičně, nemoderně. O pasivu zvratném nic podobného říci nelze, jelikož je považováno za stylově neutrální (ibid.). Druhým možným vysvětlením je, že si jsou překladatelé této stylové příznakovosti opisného pasiva dobře vědomi a z obavy před interferencemi z norštiny se mu záměrně vyhýbají ve větší míře, než by bylo nezbytně nutné. Nízká frekvence pasiva je nejspíš dána kombinací obou těchto faktorů.

## Závěr

Tato práce poskytla charakteristiku trpného rodu a představila základní pasivní konstrukce i některé další prostředky deagentizace, které se za pasivum většinou nepovažují. V norštině jsme se zaměřili především na tři konstrukce, konkrétně bli-pasivum, vøre-pasivum a s-pasivum. V češtině jsme sledovali převážně jen dvě konstrukce, a to opisné a zvrtné pasivum. Za pomoci jazykovědných publikací jsme je popsali z hlediska způsobu tvoření, sémantiky, stylové charakteristiky apod. a poté jsme prostřednictvím jazykových korpusů zkoumali jejich frekvenci v různých typech textů.

Podle očekávání jsme zjistili, že pasivum je zdaleka nejčastější v odborných právních textech, kde v norštině mělo pasivní formu téměř 37 % všech sloves ve finitním tvaru. V českých právních textech bylo pasivních sice jen necelých 20 % finitních sloves, i tak to bylo oproti ostatním dvěma stylům číslo velmi vysoké. V publicistickém stylu bylo pasivních celkem necelých 10 % norských finitních sloves, zatímco v češtině necelých 5 %. V těchto dvou typech textů je tedy pasivum výrazně frekventovanější v norštině než v češtině. Je tudíž poměrně překvapivé, že v beletrii je situace opačná – v norštině je pasivních 1,6 % finitních sloves, zatímco v češtině 2,3 %. Rozdíl sice není tak výrazný jako u odborného a publicistického stylu, nicméně převaha pasiva v češtině je i tak poměrně znatelná.

Pokud bychom se zaměřili na distribuci jednotlivých konstrukcí, měli bychom začít tou nejfrekventovanější, tedy s-pasivem. S-pasivum se dle očekávání ukázalo být jednoznačně nejfrekventovanější pasivní formou v odborných právních textech – více než čtvrtina všech sloves ve finitním tvaru měla podobu s-pasiva. S téměř 4 % bylo s-pasivum nejčastější pasivní konstrukcí i ve stylu publicistickém. Naopak v beletrii mělo zastoupení minimální, pouhých 0,3 %. Druhou nejfrekventovanější norskou konstrukcí bylo vøre-pasivum, které mělo nejvýraznější zastoupení taktéž v odborném stylu, a to přes 9 %. V ostatních dvou stylech nijak výrazně frekventované nebylo – v publicistice jsme napočítali 2,6 %, v beletrii 0,6 %. Poslední bli-pasivum bylo s 0,7 % nejběžnějším pasivním způsobem vyjádření v beletrii. V publicistice dosáhlo frekvence 3,3%, tedy více než vøre-pasivum, ale zato v právních textech mělo oproti ostatním dvěma konstrukcím zastoupení minimální, pouhá 2 %. V češtině byla situace díky menšímu počtu sledovaných konstrukcí znatelně jednodušší. V odborném stylu bylo výrazně frekventovanější pasivum opisné – vyskytovalo se zde v téměř 14 %, zatímco zvrtné pasivum pouze v 5,5 % případech. V publicistice byly obě konstrukce velmi

vyrovnané – frekvence obou byla 2,4 %, přičemž opisné pasivum bylo o několik setin procenta frekventovanější. V beletrii naopak nad opisným pasivem, které dosáhlo na hodnotu 1%, převažovalo pasivum zvrtné s frekvencí 1,4 %. Obecně lze tedy říci, že v publicistických textech jsou všechny pasivní konstrukce zastoupeny v podobném rozsahu a že beletrie dává přednost dynamickým konstrukcím typu bli-pasiva a zvrtného pasiva. Ve vztahu k právním textům takto generalizovat příliš nelze, jelikož zde hraje výraznou roli s-pasivum, pro které v češtině v tomto ohledu neexistuje jednoznačná obdoba.

Z výše uvedených údajů vyplývá, že frekvence pasiva v beletrii je velmi nízká, proto bylo pro získání dostatečného materiálu pro poslední kapitolu, ve které jsme sledovali způsoby překladu norského pasiva do češtiny, nutné projít značnou část zkoumaných textů. Na základě jejich analýzy jsme zjistili, že pro překlad jednotlivých pasivních konstrukcí překladatelé volili různá řešení. Pro překlad nejpočetnějšího bli-pasiva byl nejčastěji volen prostý převod do aktiva, pro který se překladatelé rozhodli ve 40 % případů. Na druhém místě se s 25 % umístil celkově nejvíce zastoupený opis, což je však velmi heterogenní kategorie, do které jsme řadili všechny způsoby překladu, které nespádaly pod některou z ostatních, jasně vymezených kategorií. Ve 14 % případů bylo bli-pasivum přeloženo pomocí všeobecného konatele ve třetí osobě čísla množného. Z ostatních způsobů překladu stojí za zmínku ještě opisné pasivum s necelými 10 %. U være-pasiva jednoznačně dominoval překlad prostřednictvím opisu, který byl použit v 36 % případů. Na druhém místě s výrazným odstupem skončilo opisné pasivum s 15 %. Poměrně častý byl také překlad pomocí nominalizace, při které byla pasivní věta redukována na jmennou frázi či její část, nebo překlad pomocí verbonominální predikace se zpřídavněným přičestím trpným – oba způsoby překladatelé zvolili v 12 % případů. Počet výskytů s-pasiva byl celkově velmi nízký. Ve 42 % případů bylo přeloženo opisem, ve 37 % prostřednictvím zvrtného pasiva, které se při překladu ostatních pasivních konstrukcí téměř neobjevovalo.

Zároveň jsme také zjistili, že se pro překlad norského pasiva nepoužívají české pasivní konstrukce zdaleka tak často, jak jsme čekali na základě výše uvedeného zjištění, že pasivum je v české beletrii frekventovanější než v beletrii norské. Spočítali jsme proto celkový počet pasivních konstrukcí v českých překladech a zjistili jsme, že na 150 pasivních konstrukcí norských připadá pouze 69 pasivních konstrukcí českých. Usoudili jsme, že tento nesoulad mezi výsledky analýzy korpusu a překladových textů je nejspíš způsoben změnou ve vnímání opisného pasiva. Texty zkoumané prostřednictvím korpusu totiž pocházejí ze 70. let, zatímco

překlady vznikly poměrně nedávno. Zatímco nyní je opisné pasivum pocíťováno do velké míry jako knižní, před čtyřiceti lety takové stylistické zabarvení pravděpodobně nemělo, nebo alespoň ne v takové míře. Svou roli však mohla sehrát i snaha překladatelů vyhýbat se při překladu interferencím z norštiny.

## **Bibliografie**

- BEČKA, Josef Václav, 1992. *Česká stylistika*. Vyd. 1. Praha: Academia.
- ČECHOVÁ, Marie, 2000. *Čeština – řeč a jazyk*. Vyd. 2. Praha: ISV nakladatelství.
- DANEŠ, František, 1987. *Mluvnice češtiny*. Vyd. 1. Praha: Academia.
- FAARLUND, Jan Terje, LIE, Svein a VANNEBO, Kjell Ivar, 1997. *Norsk referansegrammatikk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- GOLDEN, Anne, MAC DONALD, Kirsti a RYEN, Else, 2011. *Norsk som fremmedspråk: grammatikk*. 3. utg. Oslo: Universitetsforlaget.
- GREPL, Miroslav a KARLÍK, Petr, 1998. *Skladba češtiny*. Olomouc: Votobia.
- GREPL, Miroslav a KARLÍK, Petr, 1986. *Skladba spisovné češtiny*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- CHRISTENSEN, Lars Saabye, 2001. *Halvbroren*. Oslo: J. W. Cappelens Forlag.
- CHRISTENSEN, Lars Saabye, 2004. *Poloviční bratr*. Brno: Doplněk. Přeložila Jarka Vrbová.
- INSTITUTT FOR LINGVISTISKE OG NORDISKE STUDIER. *Kort nynorsk bøyingslære for ordklassene substantiv, pronomen (medrekna determinativ), verb og adjektiv, med sideblikk til nokre andre vesteuropeiske språk og i jamføring med bokmål*. Oslo, 2010. Dostupné z: <http://www.hf.uio.no/iln/personer/vit/arnet/nynorskurs/dokument/boyingsoversyn.pdf>
- KOMÁREK, Miroslav, 1986. *Mluvnice češtiny*. Vyd. 1. Praha: Academia.
- KOPEČNÝ, František, 1962. *Základy české skladby*. Vyd. 2. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- KŘEN, Michal, BARTOŇ, Tomáš, CVRČEK, Václav, HNÁTKOVÁ, Milena, JELÍNEK, Tomáš, KOCEK, Jan, NOVOTNÁ, Renata, PETKEVIČ, Vladimír, PROCHÁZKA, Pavel, SCHMIEDTOVÁ, Věra, SKOUMALOVÁ, Hana, 2010. *SYN2010: žánrově vyvážený korpus psané češtiny*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha. [cit. 2015-04-03]. Dostupné z: <http://korpus.cz>
- LAANEMETS, Anu, 2010. The passive voice in written and spoken Scandinavian. *Groninger Arbeiten zur germanistischen Linguistik*. 2009, č. 49, s. 144-166. Dostupné z: <http://gagl.eldoc.ub.rug.nl/FILES/root/2009-49/2009-49-07/2009-49-07.pdf>
- MISTRÍK, Jozef, 1997. *Štylistika*. Vyd. 3. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo.
- NÆS, Olav, 1965. *Norsk grammatikk: elementære strukturer og syntaks*. 2. utg. Oslo: Fabritius.

Oslo-korpus av taggedde norske tekster. [cit. 2015- 04-30]. Dostupné z:  
<http://www.tekstlab.uio.no/norsk/bokmaal/>

Perfektum partisipp. *Ordnett.no* [online]. c2015 [cit. 2015-07-23]. Dostupné z:  
<http://www.ordnett.no/spr%C3%A5kverkt%C3%B8y/spr%C3%A5kvett.perfektumpartisipp>

RETTSKRIVINGSNEMNDA FOR NYNORSK, SPRÅKRÅDET. *Ny rettskriving for 2000-talet: Innstilling til ny rettskriving for det nynorske skriftmålet* [online]. 1. vyd. 2011 [cit. 2015-07-23]. Dostupné z:  
<http://www.sprakradet.no/upload/Rettskrivingsnemnda/Innstilling%20nynorsk.pdf>

SKOMSVOLDOVÁ, Kjersti Annesdatter, 2014. *Čím jdu rychleji, tím jsem menší*. Vyd. 1. Praha: Argo. Přeložil Ondřej Vimr.

SKOMSVOLDOVÁ, Kjersti Annesdatter, 2012. *Jo fortere jeg går, jo mindre er jeg*. Oslo: Forlaget Oktober.

ŠTÍCHA, František, 1979. K využívání a významu dvojí formy trpného rodu v současné spisovné češtině. *Naše řeč*. 1979, roč. 62, č. 2, s. 57-71. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6109>

UNIVERSITETET I OSLO a SPRÅKRÅDET. *Bokmålsordboka - Nynorskordboka* [online]. 2010 [cit. 2015-07-23]. Dostupné z: <http://www.nob-ordbok.uio.no/perl/ordbok.cgi?OPP=&nynorsk=+&ordbok=nynorsk>

ØRSTAVIKOVÁ, Hanne, 2001. *Like sant som jeg er virkelig*. Oslo: Forlaget Oktober.

ØRSTAVIKOVÁ, Hanne, 2007. *Ve skutečnosti*. Vyd. 1. Brno: Doplněk. Přeložila Miluše Juříčková.

ÅFARLI, Tor Anders, 2009. Passive participle agreement in Norwegian dialects. *Groninger Arbeiten zur germanistischen Linguistik*. 2009, č. 49, s. 167-181. Dostupné z:  
<http://gagl.eldoc.ub.rug.nl/FILES/root/2009-49/2009-49-08/2009-49-08.pdf>

ÅFARLI, Tor Anders, 1992. *The syntax of Norwegian passive constructions*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

## Přílohy

### 1. CHRISTENSEN, Lars Saabye: Halvbroren

#### 1.1. Bli-pasivum

[...] ingen **blir** vel **begravet** en lørdag ettermiddag [...].

[...] v sobotu odpoledne se přece nepohřbívá [...].

[...] og en gang i året **ble** vi **tatt** med dit for å lære trafikkreglene av høye konstabler i uniformer og stramme, brede belter.

[...] kam se chodíme jednou do roka učít se školou dopravní předpisy od strážníků v uniformách a s širokými koženými pásky.

Kvinnens likegyldighet **ble** et øyeblikk **erstattet** av smerte [...].

Ženin lhostejný výraz se v jednom okamžiku [...] změnil v bolestnou grimasu.

Alt hadde noe med krigen å gjøre her, og jeg tenkte på konsentrasjonsleirene, den siste dusjen, hvor menn og kvinner **ble adskilt**, en gang for alle, av de pertentlige massemorderne [...].

Všechno v téhle zemi má něco společného s válkou a já si vzpomněl na koncentrační tábory, na poslední sprchu, při níž puntičkářští masoví vrazi oddělili od sebe muže a ženy, a to jednou provždy.

Hvor mye kan man stjele før man **blir tatt**?

Kolik toho člověk může ukrást, než ho chytanou?

Hvor mye må man lyve før man **blir trodd**?

Kolik toho musí nalhat, než mu uvěří?

På en storskjerm **ble** traileren til en japansk gangsterfilm **vist**.

Na rozlehlém plátně se promítala ukázka z japonské gangsterky.

Bille August **ble intervjuet** av australsk fjernsyn.

Bille August poskytuje interview australské televizi.

Smilene **ble slått på**.

Nasadili úsměvy.

Det var snakk om noen høye tall og et par like høye navn **ble nevnt** i forbifarten, Harvey Keitel, Jessica Lange.

Byla řeč o vysokých číslech a padla i slavná jména jako Harvey Keitel a Jessica Lange.

Det **ble byttet** visittkort.

Vyměnili si vizitky.

Det var det ansiktet fra heisen som vendte tilbake, en hel kube av ansikter som **ble tredd på** meg, ett etter ett.

Pořád se mi vracel obličej z výtahu, padala na mě celá krychle tváří, jedna za druhou.

Jeg hater å **bli mast på**.  
Nesnåšim, když mě někdo honí.

Jeg har **blitt herset med** og **mast på** hele livet.  
Celý život mě někdo honil a otravoval.

[...] den bløte og ville klangen som liksom **ble løftet** av lyset og vinden og steg som én stor tone som en gang for alle skulle overdøve det hvite, skarpe ekkoet av flyalarmer.  
[...] ten mēkký a divoký zvuk, který jako by světlo a vítr nadzdvihoval a stoupal jako jediný silný tón, který jednou provždy přehluší bílou, řezavou ozvěnu protiletectkých poplachů.

Har du tenkt at vi skal **blir forkjølet** akkurat i dag?  
Chceš, abychom nastydly zrovna dnes?

[...] og slik **ble** ambolten i hennes venstre øre **knust**, mens stigbøylen **ble forskjøvet** i det andre.  
[...] a to jí přelomilo kladívko v levém uchu a ve druhém se jí posunul třmínek.

[...] da fangene på Grini **ble sluppet** fri [...].  
[...] když vězňové z tábora v Grini byli propuštěni [...].

Av og til var det noen som fyrte av skudd og vinduer **ble knust**.  
Tu a tam někdo vystřelil a rozbilo se nějaké okno.

Den Gamle smilte plutselig, som om hun **ble minnet** om noe hun et øyeblikk hadde glemt.  
Nejstarší se náhle usmála, jako by jí to připomnělo něco, co na chvíli zapomněla.

Det **ble sagt** at Terboven angret et øyeblikk, ikke sine handlinger, men sitt siste valg [...].  
Říkalo se, že Terboven na chvíli zalitoval, nikoliv svých činů, ale své poslední volby [...].

Og folk i Kirkeveien og Jacob Aalls gate [...] sier at de aldri vil glemme dette skriket, som det **ble snakket** om i årevis [...].  
A lidé v okolí [...] dosvědčují, že nikdy na ten výkřik nezapomenou, mluvili o něm celá léta [...].

En kvinne fra Tønsberg forlanger å **bli satt over** til rom 204 på Bristol.  
Žena z Tønsbergu žádá, aby byla přepojena na pokoj 204 hotelu Bristol.

[...] det var bare mor og jeg som visste at Den Gamle var **blitt påkjørt** ved Slottsparken [...].  
[...] jen matka a já jsme věděli, že Nejstarší přejelo auto u Zámeckého parku [...].

[...] her visste de alt, for de hørte jo alt som **ble sagt**, og nå fortalte de det videre [...].  
[...] tady vědí všechno, protože přece slyší všechno, co je řečeno [...].



## 1.2. Være-pasivum

Jeg puster dypt i den tunge lukten av eksos og bensin og løper over gresset, forbi de små fotgjengerfeltene og trafikklysene og fortauene som **er laget** der inne, som en by for dverger [...].

V tom pachu zplodin benzinu ztěžka dýchám a běžím přes trávu, přes silnici a kolem semaforů postavených v miniaturním městečku [...].

Hånden hans **er knyttet**.

Ruku má sevřenou v pěst.

[...] som man kunne stikke inn i dørens minibank og tømme rommets konto, hvis den ikke **var overtrukket** av forrige gjest [...].

[...] člověk ji zastrčí do pokojového automatu a vyprázdní ho, pokud to už neudělal předešlý host [...].

Hvilken bakvendt ekstase **var** jeg **hensatt** i, hva slags svart lykke red meg?

Jaké zvrácené extázi jsem schopen propadnout, jaké černé štěstí se mě to zmocňuje?

Han **var tilgitt**.

Odpustil jsem mu.

Men i og med at det **var påbudt** var det en slags logikk i det.

Ale přestože to bylo úřední nařízení, jistou logiku to mělo.

[...] og selv om hun virket langt mindre pompøs her inne enn i spaltene, som om hun var en litt bløt frukt som **var skavet** ut med høvel, ville jeg helst slippe å gjengjelde det smilet.

[...] a přestože tady v sauně budila mnohem méně pompézní dojem než mezi sloupci v novinách a působila spíš jako měkké ovoce oškrábané hoblíkem, nejraději bych se oplácení toho úsměvu vyhnul.

Jeg **var bevæpnet** med sprit.

Ozbrojil jsem se alkoholem.

Hun lo og den latteren **var dynket** i whisky, **smurt inn** med tjære og **pusset** med grovt sandpapir.

Rozesmála se smíchem vymáchaným ve whisky, potřeným dehtem a přešetřeným hrubým skelným papírem.

Lampene **var slukket**, kameraene **skrudd av**, limoene hadde kjørt andre steder.

Lampy zhasly, kamery se zastavily, limuzíny odjely jinam.

Å drepe langsomt **var godtatt**.

Pomalé zabíjení je povoleno.

Det **var** ubetenksomt **sagt** av meg.

Bylo to z mé strany nepromyšlené.

Det var en fax, og øverst kunne jeg lese hvor den **var sendt** fra [...].  
Byl to fax a na horní lince jsem četl, odkud byl odeslán [...].

[...] og ikke minst de tre tynne kjolene og lyse overdeler i rayon, som har ligget så lenge i skapet på soveværelset at de nesten **er falmet** av mørket.  
[...] troje tenké šaty a tři rayonové živůtky, které ležely ve skříní v ložnici tak dlouho, že v té tmě skoro ztratily barvu.

Hendene var hvite, tre av neglene **var brukket**.  
Svírala je bílýma rukama, tři nehty měla zlomené.

Aftensolen fikk asfalten til å gløde, som om hele byen **var hamret** i mykt kobber.  
Večerní slunce rozpálilo asfalt, jako by celé město bylo ukované z měkké mědi.

Stol nummer åtte fra høyre **er ikke besatt** [...].  
Židle číslo osm zprava není dosud obsazena [...].

I dag **er nettet sprengt**.  
Síť je totálně přetížená.

### 1.3. S-pasivum

[...] og et øyeblikk, nesten opphisset, trodde jeg at dette kunne **brukes** til noe, dette spranget, tankespranget [...].  
[...] a já jsem na chvílku zažil vzrušený okamžik, že bych onen myšlenkový skok [...] mohl [...] nějak použít.

Det er tre par ullsokker som kan **legges** bort for godt nå [...].  
Tři páry vlněných ponožek, které se teď na léto mohou uložit [...].

## 2. ØRSTAVIKOVÁ, Hanne: Like sant som jeg er virkelig

### 2.1. Bli-pasivum

Jeg kunne ikke sette fra meg sykkelen uten å låse den, jeg hadde ikke råd til å miste den, og jeg ville ikke greie å konsentrere meg om forelesningen hvis jeg bare tenkte på om sykkelen **ble tatt**.

Nemohla jsem tam nechat kolo nezamčené, nemohla jsem si dovoľit o ňe prijít a nedokázala bych se soustředit na přednášku, kdybych celou dobu myslela na to, jestli mi ho někdo neukradne.

En stor tralle **ble skjøvet** til side og jeg fikk øye på ham [...].  
Vtom se velký vozík přede mnou posunul a já Ivara spatřila [...].

Jeg har lest noe i NT om at hvis den ene tror, så skal begge **bli frelst**, at den enes tro også skal redde den andre.

V Novém zákoně jsem četla, že pokud je jeden věřící, budou oba spaseni, že víra jednoho zachrání i druhého.

Det er en del grunnleggende premisser som bare **blir tatt** for gitt [...].  
Existují určité premisy, které jsou chápány jako dané [...].

Det jeg ikke forteller kan ikke **bli ødelagt**, da er det bedre å holde det inne.  
Co nevyslovím, to se nemůže zničit, je lepší vše podržet uvnitř.

Dynen rørte på seg, det kom noen lyder innved veggen, så **ble** dynen **slått** til side med en stor bevegelse og mamma satte seg rett opp, som om hun hadde hørt lyden av en skarp sirene.  
Něco se pohnulo, od stěny jsem zaslechla nějaké zvuky, peřina se rozmáchlým pohybem odsunula stranou, máma se prudce posadila, jako by ji probudil zvuk nejostřejší sirény.

Jeg så meg selv under en haug av steiner, hvordan kunne det være å **bli kastet** stein på [...].  
Viděla jsem se pod horou kamení, jaké to asi je být kamenován [...].

Mamma lette etter en pocketutgave av en bok hun hadde **blitt tipset** om av broren min, han studerer i USA.  
Máma hledala paperbackové vydání jedné knížky, na kterou ji upozornil můj bratr, studuje v USA.

Mamma og jeg hadde gått på en gratis opplesning som **ble arrangert** i forbindelse med lanseringen, Svenn var hjemme hos familien og kunne ikke være med.  
Spolu s mámou jsem šla na předčítání organizované v souvislosti s prezentací překladu, Svenn zůstal doma s rodinou a nemohl přijít.

Både mamma og jeg **ble provosert** av at det manglet skjønnhet.  
Jak mámu, tak mě pobouřil nedostatek krásy.

[...] plutselig tenker jeg at graven til Jesus også var som et egg og at han var kyllingen som **ble klekket**, for våre synder kjempet han seg ut og satte oss fri.  
[...] náhle si uvědomuji, že Ježíšův hrob byl také jako vajíčko a že on sám byl kuřetem, jež se vylíhlo na svět, pro naše hříchy se probojoval ven a uvedl nás do svobody.

Om natten drømmer jeg om hvordan det er å **bli slått** mot de harde, steinete kantene i hullet mens jeg faller.  
Noc co noc se mi zdá o tom, jaké to je narazit do těch ostrých, kamenitých okrajů, zřítit se do té velké díry.

Når han kommer inn i bakrommet **blir** han **bundet** fast til radiatoren, tenkte jeg, med kjortelen sin i en bylt under magen.  
Až přijdou do zadní místnosti, přiváží ho k radiátoru, s komží svázanou pod bříškem.

Jeg tenker på Kitty Genovese som **ble angrepet** av en gal mann da hun kom hjem fra arbeid klokken tre om ettermiddagen.  
Vybavuji si Kitty Genovesovou, kterou napadl nějaký šílenec, když se ve tři odpoledne vracela domů z práce.

Døren til kapellet er helt vanlig, man må vite om den for å finne fram, eller **bli tatt** med av noen som vet hvor man skal gå.

Vypadají nenápadně a člověk o nich musí vědět, nebo mu musí někdo ukázat cestu.

Jeg ville fortelle deg at livet mitt plutselig **ble forandret**.

Chtěla jsem ti vyprávět, že můj život se tolik změnil.

[...] men Watson var ikke interessert i det som skjedde inni oss fordi det som skjedde der aldri kunne **bli målt** i et tilstrekkelig tilfredsstillende eksperimentelt design.

[...] ale Watson se nezajímá o naše vnitřní děje, neboť ty nemohou být nikdy dostatečně a uspokojivě změřeny experimentálním designem.

Jeg skulle til å sette meg opp men jeg **ble stoppet** av den stive ryggen.

Už jsem si chtěla sednout, ale zadržela mě zablokovaná páteř.

En gang holdt jeg nesten på å **bli tatt**, av en rekke dresskledte menn som kom ut fra et møte.

Už mě skoro přistihli, skupina mužů v oblecích, právě opouštějící zasedání.

## 2.2. Være-pasivum

[...] det ene kneet **var bøyd**, foten **støttet** i den røde mursteinsveggen.

Jedno koleno pokrčené, nohu zapřenou o zídku z červených cihel.

I pausen ble jeg sittende i auditoriet og skrive av notatene til hun jeg er sammen med i fagutvalget, det **var snilt gjort** av henne [...].

O přestávce jsem zůstala v posluchárně a opisovala si poznámky od jedné kolegyně ze studentského výboru, to bylo od ní milé.

Det er en asiatisk jente, hun **er lenket** fast til sengen, hun er tolv år.

Vidím jakousi asijskou dívku, teprve dvanáctiletou, je připoutaná k posteli.

[...] og hun har en lenke rundt foten som **er festet** til sengen og kan ikke gå lenger enn bort til vinduet.

Ona má na nohou pouta připevněná k posteli, nemůže dojít dál než k oknu.

[...] en gutt som jobbet i kantinen hadde lånt meg et håndkle, han het Ivar, det **var** omtenksomt **gjort**, ikke sant?

[...] jeden kluk, co pracuje v kantýně, mi půjčil ručník, jmenuje se Ivar, to je od něho pozorné, že?

Under hemsens står to små lenestoler som **er kjøpt** på loppemarked og et rundt, lite, trehvitt bord.

Pod výklenkem, kde spím, stojí dvě malá křesílka koupená na bleším trhu a kulatý stůl ze světlého dřeva.

[...] at vi **er født** med anlegg eller tilbøyeligheter som gjør at vi oppsøker vise stimuli [...].

Že se rodíme s vlohami nebo náklonnostmi, jež způsobují, že vyhledáváme jisté stimuly [...].

Vi rømte unna kveldsmaten etter messen og satt på kafé, det **var** dårlig **gjort** [...].  
Utekly jsme od společné svačiny účastníků bohoslužby a šly si sednout do kavárny, nebylo to správné [...].

Vi kom til kirken, den **var** svakt **opplyst** [...].  
Došly jsme ke kostelu, dopadalo na něj slabé osvětlení.

Jeg åpnet avisen på kultursidene, det sto en anmeldelse der av den svenske boken som nylig **var oversatt**.  
Rozevřela jsem noviny na kulturní stránce, byla tam recenze oné švédské knihy, jejíž překlad vyšel nedávno.

Det var ikke så sent, jeg gikk, det **var bortkastet** med penger til trikk når jeg egentlig ikke behøvde.  
Nebylo ještě příliš pozdě, vydala jsem se pěšky, zbytečně bych vyhazovala peníze za tramvaj, to jsem neměla zapotřebí.

Hun pleier også å gå i Slottskapellet, selv om det er Studentmenigheten som holder til der, og gudstjenesten **er ment** for studentene.  
Také chodí do zámecké kaple, i když tamní bohoslužby jsou určeny především studentům.

Jeg gikk forbi den lille andedammen på venstre side, Dronningparken til høyre var **stengt** for i år, dammen der inne **var tømt** for lenge siden.  
Po levé straně jsem mįjela rybníček s kačeny, Královnin parčík na pravé straně už pro letošek uzavřeli, tamní rybník byl dávno vypuštěný.

Taket **var malt** lyseblått med små, lette, hvite skyer.  
Strop byl natřen bledě modře, vyzdoben malými, bílými obláčky.

Blikket hennes **var vendt** mot alteret.  
Její zrak byl upřen k oltáři.

Jeg tenkte at han måtte ha gjort noe forferdelig siden han var så lettet over å **være frelst**.  
Myslím, že musel spáchat něco hrozného, jestli se mu tak ulevilo, že je spasen.

Du **er** ihvertfall ikke **lenket** fast.  
Nejsi tady připoutaná.

Det **var** ikke sånn **ment**, sa jeg.  
Já jsem to tak nemyslela, řekla jsem.

Jeg kom rundt svingen og så bort mot kirken. Den **var opplyst**.  
Zahnula jsem za roh a zadávala se směrem ke kostelu. Byl osvětlen.

Det med sex **er oppskrytt**, tenkte jeg, man gir det altfor mye oppmerksomhet.  
Sex se strašně přeceňuje, věnuje se mu příliš mnoho pozornosti.

### 2.3. S-pasivum

Jeg så ham gå mellom svingdørene der oppvasktrallene **skyves inn**.

[...] zahlédla jsem, jak prošel létacími dveřmi, kterými se vozí špinavé nádoby.

Har noen forsket på smerten, er ikke smerten en slags energi? Kan den **gjenvinnes**?

Bádal někdo o bolesti, není bolest určitý druh energie? Je možné bolest využít?

Jeg ville at han skulle komme inn i meg, det var som kroppen bare var et tomt rom som måtte **fylles** for å finnes [...].

Chtěla jsem, aby do mne vstoupil, jako by mé tělo bylo jen prázdný prostor, jenž musel být zaplněn, aby existoval [...].

Menn er så enkle. De **styres** av kjønn og makt.

Muži – jsou takoví jednodušší. Jsou hnáni pohlavím a touhou po moci.

Men det virkelig vanskelige er begrepsmessig validitet; hvorvidt det begrepet man undersøker, for eksempel glede, **dekkes** av den undersøkelsen man gjør.

Skutečně obtížná je pojmová validita, totiž nakolik se určitý pojem, například radost, kryje s prováděným výzkumem.

Tikkingen fra vekkerklokken **høres** helt tydelig her inne nå [...].

Tady uvnitř je teď zřetelně slyšet tikání budíku [...].

Men hva **menes** egentlig med livssmerte, spurte jeg.

Ale co se vlastně myslí tou životní bolestí? zeptala jsem se znovu.

Å bo sammen med mamma og siden bo på tunet, det var min hemmelighet, det skulle hjelpe meg, hjelpe meg sånn at hullet ikke skulle **merkes**, sånn at jeg ville klare meg like bra som alle de andre jentene.

Bydlet u mámy a pak se usadit na pozemku, to bylo moje tajemství, které mi mělo pomoci.

Pomoci, aby díra nebyla patrná, abych věci zvládala stejně dobře jako všechny ostatní dívky.

Jeg var stort sett alltid frisk da jeg var liten, men Edvard ble flere ganger så syk at han måtte **kjøres** i ambulanse til sykehus.

Já byla v dětství v podstatě vždycky zdravá, ale Edvard několikrát onemocněl tak, že ho museli převézt záchrankou do nemocnice.

## 3. SKOMSVOLDOVÁ, Kjersti Annesdatter: Jo fortære jeg går, jo mindre er jeg

### 3.1. Bli-pasivum

«Men **ble** ikke hun **skutt** under krigen?» sier de.

„Tu přece zabili za války, ne?“ budou namítat.

Som liten drømte jeg alltid om å **bli hentet** i ambulanse [...].

Jako malá holka jsem vždycky snila o tom, že pro mě přijede sanitka [...].

[...] og hadde jeg fått barn kunne de arvet mine talenter, hva nå de måtte være, og dessuten ville mitt livsmotto **blitt videreført**: «Husk alltid å blåse opp leppene med et svakt utpust når du **blir fotografert**, kjære datter.»

[...] a kdybych bývala měla děti, mohly zdědit moje buňky, ať už na cokoliv, a navíc bych nadcházejícím pokolením předala svoje životní moudro: „Milá dcero, nikdy při focení nezapomeň lehce vydechnout. Na fotce budeš mít větší rty.“

Jeg har aldri hørt om noen som **blir imponert** over ingenting, og jeg liker ikke å skuffe folk. Nikdy jsem neslyšela o nikom, koho by nadchlo nic, a nerada bych někoho zklamala.

Etter Tsjernobyl har jeg skrelt eplene for Epsilon, så ikke hjernen hans skal **bli påvirket** av radioaktiviteten i skallet.

Od Černobyly je Epsilonovi loupu, aby mu radioaktivita ze slupek nepoškodila mozek.

Hadde jeg **blitt kidnappet** fem minutter senere ville gutten i kassa sagt til politiet som viste ham bilde av meg at han aldri hadde sett meg før.

Kdyby mě pět minut poté unesli a policie by tomu klukovi ukázala moji fotku, řekl by jim, že mě v životě neviděl.

Jeg lurer på hva som vil skje med alle tingene vi har, de vil vel **bli kastet** og alle minnene som sitter i dem **blir kastet** de også.

Říkám si, co se asi tak stane se všemi našimi věcmi, nejspíš je vyhodí a s nimi vyhodí i všechny vzpomínky, které jsou v nich uložené.

«Du sa i fullt alvor at jeg, hvis jeg igjen var i ferd med å **bli truffet** av lynet, burde samle beina for å unngå skrittspenning.»

„Se vši vážností jsi mě poučil, že kdyby mi zase někdy hrozil úder bleskem, mám dát nohy k sobě, aby mi nehrozilo krokové napětí.“

Mesteparten av bildene er fra før jeg **ble født**.

Většina obrázků je z doby, než jsem se narodila.

Men da jeg blar meg gjennom fotografiene fra barndommen min, slår det meg at jeg aldri har **blitt fotografert** alene.

Ale když listuju fotografiemi ze svého dětství, všimnu si, že mě nikdy nefotili samotnou.

[...] men da jeg åpnet lokket **ble** jeg **forbløffet** [...].

[...] ale když jsem odklopila víko, úplně mi to vyrazilo dech [...].

Jeg sluttet med det da hun Therese **ble kidnappet**.

S tím jsem přestala, když tenkrát unesli Theresu.

Jeg har alltid funnet tanken på å **bli båret** besnærende.

Představa, že mě někdo vynáší, mi vždycky připadala lákavá.

Å nei, tenker jeg og blir oppildnet samtidig, nå må jeg bare gå, jeg vil jo ikke risikere å **bli utstøtt**.

No teda, pomyslím si a zároveň mě to rozohní, takže teď zkrátka musím jít, přece nebudu riskovat, že mě vyloučí.

Og kanskje var jeg så bestemt på å ikke **bli befruktet** at det vanskelig gikk an å gjøre om på det [...].

A možná jsem byla tak skálopevně rozhodnutá, že neotěhotním, že už se to pak nedalo dost dobře přehodnotit [...].

[...] og mens vi stod der **ble** vi **omringet** av en hel skoleklasse, hunder virker som en magnet på skoleklasser.

[...] a jak jsme tam stáli, srotla se kolem nás třída školáků, psi na školáky působí jako magnet.

Barna lo, og jeg **ble** ille **berørt** på Steins vegne [...].

Děti se smály, mě se to hluboce dotklo [...].

[...] slik at nabovellet ser ut som et bedre sted å bo og **blir kåret** til triveligste borettslag i Groruddalen for andre år på rad.

[...] aby sousední blok vypadal jako lepší místo k životu a druhý rok za sebou dostal titul Nejlepší bytové družstvo v Groruddalenu.

Men det eneste utenom det vanlige jeg kan skryte av, er at jeg en gang **ble truffet** av lynet [...].

Jenže já se můžu chlubit tak akorát tím, že do mě jednou uhodil blesk [...].

Så **ble** jeg **sett** av Epsilon, han må være født med en slags superkraft som gjorde det mulig.

A pak si mě všiml Epsilon, nejspíš se narodil s nějakými nadpřirozenými schopnostmi, jinak si to nedokážu vysvětlit.

[...] og jeg skulle ønske jeg **ble holdt** i husarrest.

[...] a přála bych si být držená v domácím vězení.

Akkurat sånn føltes det den gangen jeg **ble truffet** av lynet, det er som om jeg igjen kan kjenne øyebrynene **bli svidd** vekk.

Přesně takhle jsem se cítila, když do mne onehdy uhodil blesk, jako by se mi znovu seškvařilo obočí.

«Sannsynligheten for at du skulle **bli truffet** av lynet to ganger på samme sted må være mindre enn  $\epsilon$ , dersom  $\epsilon$  er en mikroskopisk liten mengde,» [...].

„Pravděpodobnost, že tě trefí blesk dvakrát na stejném místě, je určitě menší než  $\epsilon$ , pokud je  $\epsilon$  mikroskopicky malé množství,“ [...].



### 3.2. Være-pasivum

«Du må klare å identifisere ham med helheten, som en del av helheten **er** han nemlig **sikret** et liv som hund over lang tid.»

„Musíš ho umět ztotožnit s celkem, protože jako součást celku má pes zajištěný život na dlouho dopředu.“

Jeg tror kanskje jenta **er kvotert** til jobben, hun ser sånn ut.  
Holka je tu asi jenom proto, aby naplnila kvótu, vypadá na to.

«Når vi hater et menneske så hater vi i hans bilde noe som **er nedlagt** i oss selv,» [...].  
„Nenávidět druhého znamená nenávidět na něm to, co je nám samým vlastní,“ [...].

Om noen legger noe til, skal Gud legge på ham de plager som det **er skrevet** om i denne bok.  
Kdo k nim něco přidá, tomu přidá Bůh ran popsaných v této knize.

Jeg begynte til slutt å le, jeg gjør ofte det når jeg ikke vet hvordan det **er forventet** at jeg skal reagere.

Nakonec jsem se rozesmála, což dělám často, když nevím, jaká se ode mne očekává reakce.

Et av fotografiene i albumet **er ikke limt** fast, det faller ned i fanget mitt, det er fra lenge før jeg **var påtenkt**, noe jeg vel aldri ble.

Jedna fotografie není pořádně přilepená a vypadne mi do klína, je z doby dávno před tím, než jsem byla v plánu, což jsem vlastně nikdy nebyla.

[...] og nå tenker jeg at det er sånn det føles å være død, på samme måte som når man ikke **er født**, og det var jo ikke så ille.

[...] a teď mě napadne, že zrovna takové to je, když člověk umře, stejně, jako když se nenarodí, a to přece nebylo vůbec špatné.

Etter at vaskingen **var unnagjort** hadde jeg ikke mer karakterstyrke enn at jeg begynte å titte i skap og skuffer.

Když jsem byla hotova s úklidem, můj silný charakter vzal za své a začala jsem nahlížet do skříní a zásuvek.

Jeg lurer på hvorfor, kanskje virker den ikke før noen graver den opp igjen, men da **er** antakelig jeg allerede **gravd ned**.

Zajímalo by mě proč, třeba zafunguje, teprve až ho zpod toho drnu někdo vykope, jenže to už zase budu pod drnem já.

[...] og jeg bør jo passe på at ingen raker mye akkurat der hvor kista **er gravd ned**.

[...] a taky musím dát pozor, aby nikdo moc nehrabal v místech, kam jsem zakopala truhličku.

Men så leser jeg siste linje, der står det at eldre og uføre **er fritatt**, og jeg føler meg både lettet og skuffet på en gang.

Pak si ale přečtu poslední řádek, kde se píše, že senioři a nemohoucí jsou od brigády osvobozeni, a oddechnu si, ale zároveň mě to zklame.

Så ble jeg sett av Epsilon, han må **være født** med en slags superkraft som gjorde det mulig. A pak si mě všiml Epsilon, nejspíš se narodil s nějakými nadpřirozenými schopnostmi, jinak si to nedokážu vysvětlit.

[...] jeg **er** et steinkast fra hundre år og **født** i går.

[...] už mi táhne na sto let a jsem pořád batole.

Det er hyggelig å vite at alt kunne vært så mye verre, jeg kunne **vært sprengt** i lufta av en bombe [...].

Je hezké, když člověk ví, že by taky mohlo být mnohem hůř, kvůli nějaké bombě jsem mohla vylétnout do vzduchu [...].

Jeg trodde han **var permittert**.

Myslela jsem, že ho vyhodili.

### 3.3. S-pasivum

Det fulgte med en bruksanvisning til orkideen, det stod at etter avblomstring skulle den **klippes**, og så ville blomstene komme tilbake etter seks måneder.

K orchideji byl přibalený návod k použití, kde se psalo, že po odkvětu se má seříznout a za šest měsíců že znovu vykvete.

«Det måtte **gjøres**,» sa jeg.

„Jinak to nešlo,“ vysvětlovala jsem.

For naturen er bare opptatt av at artene skal **bevares** og **videreføres** [...].

Holt přírodu zajímá, jen aby se zachovaly druhy [...].

Hver gledesstund du fikk på jord, **betales** må med sorg.

Každá tvoje chvílka štěstí na zemi teď vyvážit se musí smutkem.

«Det skal godt **gjøres** å få en ørevarmer til å se sommerlig ut,» [...].

„To není jen tak, uplést čelenku, aby vypadala letně,“ [...].

[...] men det er klart, det kan ikke **sammenliknes**.

[...] ačkoliv se to samo sebou nedá srovnávat.

Jeg lurer på om det kan **kureres**.

To by mě zajímalo, jestli je to léčitelné.